

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΠΜΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ανάλυση πολιτικής ρητορείας των κομμάτων στην Τουρκική
Εθνοσυνέλευση επί τη βάσει σημαντικών ζητημάτων εσωτερικής και
εξωτερικής πολιτικής με τη χρήση της μεθόδου της Κριτικής Ανάλυσης
Λόγου (CDA)

Παναγιώτης – Φανούριος Ζαραδούκας

A.M.: ΠΓ2018304

Επιβλέπουσα Επιτροπή

Ιωάννης Καρράς

Γεώργιος Μιχαλακόπουλος

Βιλελμίνη Σωσώνη

Κέρκυρα, Σεπτέμβριος 2019

Ανάλυση πολιτικής ρητορείας των κομμάτων στην Τουρκική
Εθνοσυνέλευση επί τη βάσει σημαντικών ζητημάτων εσωτερικής και
εξωτερικής πολιτικής με τη χρήση της μεθόδου της Κριτικής Ανάλυσης
Λόγου (CDA)

Γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο *«Ανάλυση πολιτικής ρητορείας των κομμάτων στην Τουρκική Εθνοσυνέλευση επί τη βάσει σημαντικών ζητημάτων εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής με τη χρήση της μεθόδου της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου (CDA)»* αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές, έντυπες και ηλεκτρονικές, που έχω χρησιμοποιήσει έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές αναφορές και υποσημειώσεις.

Ο ΔΗΛΩΝ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ -ΦΑΝΟΥΡΙΟΣ
ΖΑΡΑΔΟΥΚΑΣ

Περίληψη

Η πολυετής διακυβέρνηση του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ) στην Τουρκία, το οποίο συμπληρώνει 17 χρόνια στην εξουσία, έχει δημιουργήσει νέα κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα, μεταβάλλοντας εκ βάθρων το παραδοσιακό μοντέλο διακυβέρνησης της χώρας. Με αφορμή το κλίμα πολιτικού κατακερματισμού και απομάκρυνσης από τα παραδοσιακά μοντέλα κομματικής οργάνωσης που επικρατεί σήμερα στην Τουρκία, προβαίνουμε σε μια καταγραφή της πολιτικής γλώσσας των τουρκικών κομμάτων, όπως αυτή αποτυπώνεται στον κομματικό τους λόγο. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάλυση της πολιτικής ρητορείας στην Τουρκία όπως αυτή αποτυπώνεται στις πολιτικές ομιλίες των σημαντικότερων κομμάτων της Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης ανά περιόδους εκδήλωσης γεγονότων μείζονος κοινωνικοπολιτικής σημασίας. Παρόλη την ιδεολογική διαφοροποίηση που παρατηρείται μεταξύ των κομμάτων και την αντιπαλότητα τους για το ποιο θα αποκτήσει το μεγαλύτερο ποσοστό στις εκλογές ώστε να εξασφαλίσει το πολιτικό του μέλλον, κύρια στόχευση όλων των κομμάτων είναι η μέριμνα για την προστασία του κράτους ως μηχανισμού και ως τρόπου διακυβέρνησης. Τούτέστιν, όλα τα κόμματα στην Τουρκία έχουν ως προτεραιότητα τους τη διασφάλιση της επιβίωσης και του μέλλοντος της χώρας διατηρώντας ατύπως μια κοινή ιδεολογική γραμμή στη βάση της ικανοποίησης των ζωτικών εθνικών τους συμφερόντων. Το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας στηρίζεται στη θεωρία της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου (CDA) και στη σύνδεσή της με την «ιδεολογικοποίηση» της ρητορείας με απώτερο στόχο την αναπαραγωγή και διαίωνιση της εξουσίας.

Λέξεις Κλειδιά: Τουρκία, Πολιτικός Λόγος, Κομματική Γλώσσα, Κριτική Ανάλυση Λόγου, Ιδεολογία

Abstract

The Justice and Development Party's (AKP) multi-year rule in Turkey, which has been in power for the past 17 years, has created new social and political data, fundamentally altering the country's traditional model of governance. Given the climate of political fragmentation and deviation from the traditional models of party organization in Turkey today, we are examining the political language of Turkish parties as embodied in their party discourse. The purpose of this paper is to analyze the political rhetoric in Turkey as reflected in the political speeches of the most important parties of the Turkish National Assembly in times of major socio-political events. Despite the ideological divergence between the parties and their rivalry over who will win the most votes in the elections to secure their political future, all parties' primary focus is on protecting the state as a mechanism and as a way of governing. Thus, all parties in Turkey have as their priority the safeguarding of the country's survival and future by informally maintaining a common ideological line based on the fulfillment of their vital national interests. The theoretical framework of the work is based on Critical Discourse Analysis (CDA) theory and its connection with the "ideologization" of the political rhetoric whose ultimate aim is the reproduction and perpetuation of its power.

Key Words: Turkey, Political Discourse, Party Discourse, Critical Discourse Analysis, Ideology

Ευχαριστίες

Με την περάτωση της διπλωματικής μου εργασίας, δεν θα μπορούσα να μην ευχαριστήσω κάποιους ανθρώπους που συνέβαλαν με διαφορετικό ο καθένας τρόπο στην υλοποίηση της.

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Γεώργιο Μιχαλακόπουλο για την πολύτιμη βοήθειά του και την άριστη συνεργασία μας, ο οποίος, αποτελώντας πηγή έμπνευσης για εμένα, συνέβαλε με τις συμβουλές και τις γνώσεις του στην επίτευξη ενός άκρως ικανοποιητικού κατ' εμέ αποτελέσματος.

Θα ήθελα εξίσου να ευχαριστήσω την καθηγήτριά μου κ. Βιλελμίνη Σωσώνη και τον καθηγητή μου κ. Ιωάννη Καρρά για την ακόμα μια φορά άψογη συνεργασία μας σε όλα τα επίπεδα τους τελευταίους αυτούς μήνες.

Ακόμη, επιθυμώ να εκφράσω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου, και κυρίως στους γονείς μου Ευστρατία και Γιώργο και στους παππούδες μου Δήμητρα και Δημήτρη, για την στήριξη και την εμπιστοσύνη τους όλα αυτά τα χρόνια και χάρη στους οποίους κατάφερα να ολοκληρώσω επιτυχώς τις σπουδές μου στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Τέλος, οφείλω ένα τεράστιο ευχαριστώ στην Μαρίνα Μπουλέρου η οποία προσέφερε απλόχερα την στήριξη και την υπομονή της όλον αυτόν τον καιρό και χάρη στην οποία κατάφερα να παραμείνω προσηλωμένος στον στόχο μου.

Πίνακας Ακρωνυμίων και Συντομογραφιών

AKP	Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης
CHP	Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα
CDA	Κριτική Ανάλυση Λόγου
FETÖ ¹	Τρομοκρατική Οργάνωση του Φετουλλάχ Γκιουλέν
HDP	Δημοκρατικό Κόμμα των Λαών
ISIS	Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε (στα τουρκικά: İŞİD)
İYİ (Partisi) ²	«Καλό» Κόμμα
MHP	Κόμμα Εθνικιστικής Δράσης
OHAL	Κατάσταση Έκτακτης Ανάγκης
PISA	Διεθνές Πρόγραμμα για την Αξιολόγηση των Μαθητών
PKK	Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν
PYD ³	Κόμμα Δημοκρατικής Ένωσης
ΤΙΚΑ	Τουρκική Διεύθυνση Συνεργασίας και Συντονισμού
TL	Τουρκική Λίρα
TRT	Τουρκική Ραδιοφωνία Τηλεόραση
YPG ⁴	Μονάδες Προστασίας του Λαού
ΑΟΖ	Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΒΙ.ΠΕ.	Βιομηχανική Περιοχή
Γ.Ε.ΕΘ.Α.	Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΛΟΑΤ	Λεσβία, Ομοφυλόφιλος, Αμφιφυλόφιλος και Τρανς
ΜΕΑ	Μη Επανδρωμένα Αεροχήματα (ή Αεροσκάφη)
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΜμΕ	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
NATO	Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου / Βορειοατλαντική Συμμαχία
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΟΣΑ	Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη

¹ Με αυτόν τον «όρο-ομπρέλα» αποκαλεί το τουρκικό κράτος το πλέγμα των πάσης φύσης δραστηριοτήτων (θρησκευτικών, οικονομικών, εκπαιδευτικών, κ.ά.) με τις οποίες ασχολείται η οργάνωση/κίνημα Χιζμέτ (στα τουρκικά: Hizmet), που σημαίνει «υπηρεσία», υπό την ηγεσία του Τούρκου ισλαμιστή ιερέα Φετουλλάχ Γκιουλέν.

² Το κόμμα παρουσιάζεται μόνο με το πρώτο συστατικό του, δηλαδή το «iyi» («καλό»), για ευνόητους επικοινωνιακούς λόγους. Έχει ενδιαφέρον να αναφέρουμε ότι αρκετές φορές οι αντίπαλοι του κόμματος χρησιμοποιούν τα αρχικά İP για να αναφερθούν στο κόμμα, καθώς το ακρώνυμο αυτό σημαίνει στα τουρκικά «σχοινί» ή «κρεμάλα».

³ Το Κόμμα Δημοκρατικής Ένωσης (Partiya Yekîtiya Demokrat, PYD) είναι κουρδικό πολιτικό κόμμα, το οποίο ιδρύθηκε στις 20 Σεπτεμβρίου 2003 στη βόρεια Συρία.

⁴ Οι Μονάδες Προστασίας του Λαού (Yekîneyên Parastina Gel, YPG) είναι μια κουρδική πολιτοφυλακή στη Συρία. Δημιουργήθηκε το 2004 ως ένοπλο τμήμα του κόμματος PYD. Και οι δυο ενώσεις θεωρούνται από την Τουρκία ως τρομοκρατικές οργανώσεις, καθώς πιστεύεται, σύμφωνα πάντα με την τουρκική κυβέρνηση, ότι διατηρούν σχέσεις με το PKK (Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν), που αναγνωρίζεται από αρκετές χώρες ως τρομοκρατική οργάνωση. [Πηγή: <https://thekurdishproject.org/> (Τελευταία Πρόσβαση: 27/08/2019)]

ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΤΔΒΚ ⁵	Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου

⁵ Η ΤΔΒΚ αναγνωρίζεται διεθνώς μόνο από την Τουρκία από την οποία εξαρτάται πολιτικά, οικονομικά και στρατιωτικά. Για να αναφερθούν στην ΤΔΒΚ, η Ελλάδα και η Κυπριακή Δημοκρατία χρησιμοποιούν την ονομασία «ψευδοκράτος» ή «κατεχόμενα».

Πίνακας περιεχομένων

Ευχαριστίες.....	i
Πίνακας Ακρωνυμίων και Συντομογραφιών.....	ii
1. Εισαγωγή.....	1
2. Θεωρητικό Πλαίσιο.....	3
2.1. Η χρήση της θεωρίας CDA για την ανάλυση πολιτικών ομιλιών.....	3
2.2. Η σχέση μεταξύ της θεωρίας CDA και της ιδεολογίας στον πολιτικό λόγο.....	6
3. Η ιδεολογική κατεύθυνση των κομμάτων.....	9
3.1. Δημοκρατικό Κόμμα των Λαών (HDP).....	9
3.2. «Καλό» Κόμμα (İYİ Partisi).....	14
3.3. Κόμμα Εθνικιστικής Δράσης (MHP).....	22
3.4. Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα (CHP).....	26
3.5. Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (AKP).....	32
4. Ανάλυση κομματικών ομιλιών.....	37
4.1. Κομματικές Ομιλίες HDP.....	38
4.1.1. Βουλευτικές και Προεδρικές Εκλογές 24 ^{ης} Ιουνίου 2018.....	38
4.1.1.1. Προεκλογική Ομιλία 17 ^{ης} Ιουνίου 2018 (Κωνσταντινούπολη – Μπουλντάν).....	39
4.1.1.2. Προεκλογική Ομιλία 23 ^{ης} Ιουνίου 2018 (Σμύρνη – Μπουλντάν).....	40
4.1.1.3. Προεκλογική Ομιλία 23 ^{ης} Ιουνίου 2018 (TRT – Ντεμιρτάς).....	41
4.1.2. Οικονομικός Πόλεμος Τουρκίας-ΗΠΑ (Αύγουστος 2018).....	44
4.1.2.1. Ομιλία 4 ^{ης} Σεπτεμβρίου 2018 (Τεμελλί).....	44
4.1.3. Ελληνοτουρκικές σχέσεις – Έρευνες υδρογονανθράκων στην Κυπριακή ΑΟΖ (τέλη 2018 – αρχές 2019).....	46
4.1.3.1. Ομιλία 5 ^{ης} Νοεμβρίου 2018 (Μπιλγκέν).....	46
4.2. Κομματικές Ομιλίες İYİ.....	47
4.2.1. Βουλευτικές και Προεδρικές Εκλογές 24 ^{ης} Ιουνίου 2018.....	47
4.2.1.1. Προεκλογική Ομιλία 14 ^{ης} Μαΐου 2018 (Άγκυρα – Ακσενέρ).....	48
4.2.1.2. Προεκλογική Ομιλία 10 ^{ης} Ιουνίου 2018 (Σμύρνη – Ακσενέρ).....	50
4.2.2. Οικονομικός Πόλεμος Τουρκίας-ΗΠΑ (Αύγουστος 2018).....	51
4.2.2.1. Ομιλία 12 ^{ης} Αυγούστου 2018 (Ακσενέρ).....	51
4.2.2.2. Ομιλία 14 ^{ης} Αυγούστου 2018 (Ακσενέρ).....	55

4.2.3. Ελληνοτουρκικές σχέσεις – Έρευνες υδρογονανθράκων στην Κυπριακή ΑΟΖ (τέλη 2018 – αρχές 2019)	57
4.2.3.1 Ομιλία 25 ^{ης} Δεκεμβρίου 2018 (Ακσενέρ)	57
4.3. Κομματικές Ομιλίες ΜΗΡ	59
4.3.1. Βουλευτικές και Προεδρικές Εκλογές 24 ^{ης} Ιουνίου 2018	59
4.3.1.1. Προεκλογική Ομιλία 10 ^{ης} Ιουνίου 2018 (Σμύρνη – Μπαχτσελί)	59
4.3.1.2. Προεκλογική Ομιλία 16 ^{ης} Ιουνίου 2018 (Κωνσταντινούπολη – Μπαχτσελί)	60
4.3.1.3. Προεκλογική Ομιλία 23 ^{ης} Ιουνίου 2018 (Άγκυρα – Μπαχτσελί)	61
4.3.2. Οικονομικός Πόλεμος Τουρκίας-ΗΠΑ (Αύγουστος 2018)	62
4.3.2.1. Ομιλία 15 ^{ης} Αυγούστου 2018 (Μπαχτσελί)	62
4.3.3. Ελληνοτουρκικές σχέσεις – Έρευνες υδρογονανθράκων στην Κυπριακή ΑΟΖ (τέλη 2018 – αρχές 2019)	64
4.3.3.1. Ομιλία 13 ^{ης} Νοεμβρίου 2018 (Μπαχτσελί)	64
4.4. Κομματικές Ομιλίες CHP	66
4.4.1. Βουλευτικές και Προεδρικές Εκλογές 24 ^{ης} Ιουνίου 2018	66
4.4.1.1. Προεκλογική Ομιλία 20 ^{ης} Ιουνίου 2018 (Σμύρνη – Κιλιτσντάρογλου)	66
4.4.1.2. Προεκλογική Ομιλία 22 ^{ης} Ιουνίου 2018 (Σμύρνη – Ιντζέ)	68
4.4.1.3. Προεκλογική Ομιλία 18 ^{ης} Ιουνίου 2018 (Άγκυρα – Κιλιτσντάρογλου)	69
4.4.1.4. Προεκλογική Ομιλία 23 ^{ης} Ιουνίου 2018 (Άγκυρα – Ιντζέ)	70
4.4.1.5. Προεκλογική Ομιλία 23 ^{ης} Ιουνίου 2018 (Κωνσταντινούπολη – Ιντζέ)	72
4.4.2. Οικονομικός Πόλεμος Τουρκίας-ΗΠΑ (Αύγουστος 2018)	73
4.4.2.1. Ομιλία 29 ^{ης} Αυγούστου 2018 (Κιλιτσντάρογλου)	74
4.4.3. Ελληνοτουρκικές σχέσεις – Έρευνες υδρογονανθράκων στην Κυπριακή ΑΟΖ (τέλη 2018 – αρχές 2019)	76
4.5. Κομματικές Ομιλίες ΑΚΡ	76
4.5.1. Βουλευτικές και Προεδρικές Εκλογές 24 ^{ης} Ιουνίου 2018	76
4.5.1.1. Προεκλογική Ομιλία 9 ^{ης} Ιουνίου 2018 (Άγκυρα – Ερντογάν)	77
4.5.1.2. Προεκλογική Ομιλία 17 ^{ης} Ιουνίου 2018 (Κωνσταντινούπολη – Ερντογάν)	78
4.5.1.3. Προεκλογική Ομιλία 18 ^{ης} Ιουνίου 2018 (Σμύρνη – Γιλντιρίμ)	79
4.5.2. Οικονομικός Πόλεμος Τουρκίας-ΗΠΑ (Αύγουστος 2018)	81
4.5.2.1. Ομιλία 14 ^{ης} Αυγούστου 2018 (Ερντογάν)	81
4.5.3. Ελληνοτουρκικές σχέσεις – Έρευνες υδρογονανθράκων στην Κυπριακή ΑΟΖ (τέλη 2018 – αρχές 2019)	83
4.5.3.1. Ομιλία 27 ^{ης} Νοεμβρίου 2018 (Ερντογάν)	83
5. Συμπεράσματα και Επίλογος	86
5.1. Συμπεράσματα Έρευνας	86

5.2. Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....	88
5.3. Επίλογος	89
Βιβλιογραφία	90
Ελληνόγλωσση	90
Ξενόγλωσση	90

1. Εισαγωγή

Στη σημερινή Τουρκία, της οποίας η πρόσφατη ιστορία έχει σημαδευτεί από την εδώ και 17 χρόνια διακυβέρνηση του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ), οι ζυμώσεις που παρατηρούνται σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας, από την πολιτική και την οικονομία μέχρι την κοινωνία και τις εξωτερικές σχέσεις, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον. Ιδιαίτερα μετά την απόπειρα πραξικοπήματος της 15^{ης} Ιουλίου 2016, το οποίο έθεσε σε λειτουργία διαδικασίες που βρίσκονταν εδώ και καιρό σε ύφεση λόγω της διακυβέρνησης Ερντογάν, οι συντελεσθείσες πολιτικές ζυμώσεις οδήγησαν inter alia στην εμφάνιση ενός νέου κόμματος αποτελούμενο από ένα αμάλγαμα μελών διαφορετικών ιδεολογικών πεποιθήσεων και στη σύναψη πολιτικών συμμαχιών για τη διασφάλιση του πολιτικού μέλλοντος των κομμάτων. Με αφορμή το κλίμα πολιτικού κατακερματισμού και απομάκρυνσης από τα παραδοσιακά μοντέλα κομματικής οργάνωσης που επικρατεί σήμερα στην Τουρκία, αποφασίσαμε να προβούμε σε μια καταγραφή της πολιτικής γλώσσας των τουρκικών κομμάτων, όπως αυτή αποτυπώνεται στον κομματικό τους λόγο.

Σκοπός της εργασίας μας είναι η ανάλυση της πολιτικής ρητορείας στην Τουρκία όπως αυτή χρησιμοποιείται από τα σημαντικότερα κόμματα της Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης. Το ζητούμενο στην εργασία μας είναι να αποδείξουμε ότι παρόλη την ιδεολογική διαφοροποίηση που παρατηρείται μεταξύ των κομμάτων και την αντιπαλότητα τους για το ποιο θα αποκτήσει το μεγαλύτερο ποσοστό στις εκλογές ώστε να εξασφαλίσει το πολιτικό του μέλλον, κύρια στόχευση όλων των κομμάτων είναι η μέριμνα για την προστασία του κράτους ως μηχανισμού και ως τρόπου διακυβέρνησης. Με άλλα λόγια, σκοπός της εργασίας είναι να δείξουμε ότι όλα τα κόμματα στην Τουρκία έχουν ως προτεραιότητα τους τη διασφάλιση της επιβίωσης και του μέλλοντος της χώρας διατηρώντας ατύπως μια κοινή ιδεολογική γραμμή στη βάση της ικανοποίησης των ζωτικών εθνικών συμφερόντων.

Αναφορικά με τη δομή της εργασίας η οποία παρουσιάζεται στο παρόν κεφάλαιο (Κεφάλαιο 1), το Κεφάλαιο 2 της εργασίας μας είναι αφιερωμένο στη θεωρία της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου η οποία στάθηκε αρωγός στην προσπάθεια «αποκωδικοποίησης» της πολιτικής ρητορείας. Το θεωρητικό υπόβαθρο που

παρατίθεται, αν και συνοπτικό, καλύπτει αρκετές από τις βασικές θεωρίες πάνω στις οποίες βασίστηκε η εργασία. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει κατά τη γνώμη μας η υποενότητα σχετικά με τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της θεωρίας CDA και της ιδεολογίας στον πολιτικό λόγο. Στο *Κεφάλαιο 3* συνθέτουμε το ιδεολογικό προφίλ του κάθε κόμματος στηριζόμενοι στο Καταστατικό και στο Πρόγραμμα του, όπως αυτά ανακτήθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα του κάθε κόμματος. Στο *Κεφάλαιο 4* προβήκαμε στην ανάλυση περιεχομένου συγκεκριμένων κομματικών ομιλιών. Η ανάλυση αυτή έγινε επί τη βάσει τριών ζητημάτων, τα οποία επιλέξαμε εμείς, και τα οποία είναι κατά σειρά: οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις και η έρευνα για υδρογονάνθρακες στην κυπριακή ΑΟΖ, ο “οικονομικός πόλεμος” εναντίον της Τουρκίας που ξεκίνησε το καλοκαίρι 2018 και τέλος, οι βουλευτικές και προεδρικές εκλογές του Ιουνίου 2018. Στόχος μας είναι ο εντοπισμός ιδεολογικών μοτίβων που να επιβεβαιώνουν την κεντρική μας υπόθεση. Τέλος, στο *Κεφάλαιο 5* συνοψίζουμε τα σημαντικότερα συμπεράσματα της εργασίας με βάση την ανάλυση των ομιλιών που προηγήθηκε.

2. Θεωρητικό Πλαίσιο

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, η έρευνά μας βασίστηκε κατά μεγάλο μέρος στη θεωρία της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου (CDA). Η θεωρία που παρατίθεται στο κεφάλαιο αυτό είναι απλώς και μόνο ενδεικτική του θεωρητικού υπόβαθρου που ακολουθεί η εργασία, και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να συμπεριλάβει το σύνολο των θεωριών που υποβοήθησαν την ολοκλήρωση της παρούσας έρευνας. Το θεωρητικό πλαίσιο που επιλέξαμε να αναλύσουμε αφορά αφενός τη σημασία της θεωρίας CDA και την εφαρμογή της στην ανάλυση του πολιτικού λόγου (βλ. 2.1.) και αφετέρου στη σχέση της θεωρίας CDA με την ιδεολογία (βλ. 2.2.) που ενυπάρχει σε πολιτικού είδους κειμενικά είδη, συμπεριλαμβανομένων των ομιλιών.

2.1. Η χρήση της θεωρίας CDA για την ανάλυση πολιτικών ομιλιών

Στην προσπάθεια αποκωδικοποίησης του πολιτικού λόγου των κομματικών παρατάξεων στην Τουρκία, ο πιο πολύτιμος «σύμμαχος» μας ήταν η ίδια η γλώσσα. Όπως διατείνεται ο Ροσόκ (1973), «η γλώσσα είναι ένα αποτελεσματικό μέσο για την πολιτική επικοινωνία και δράση [...] όχι επειδή είναι ουδέτερη, αλλά επειδή είναι σχετικά ανεξέλεγκτη και τόσο δύσκολη να μονοπωληθεί»⁶. Η άποψη αυτή συμφωνεί με τη πεποίθηση ότι η γλώσσα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ουδέτερη, καθώς μεταδίδει τις απόψεις και τις πεποιθήσεις του ατόμου που τη χρησιμοποιεί, είτε πρόκειται για έναν συντάκτη είτε για ένα πολιτικό. Για μια λεπτομερέστερη ανάλυση της ιδεολογικής πτυχής της γλώσσας, αξίζει να ανατρέξουμε στο κεφάλαιο 2.2..

Σύμφωνα με τον Van Dijk (1993: 249), ως CDA ορίζεται «η μελέτη των σχέσεων μεταξύ λόγου, εξουσίας, κυριαρχίας, κοινωνικής ανισότητας και της θέσης του αναλυτή του λόγου σε τέτοιες κοινωνικές σχέσεις». Είναι πολύ δύσκολο για τον αναλυτή να αποστασιοποιηθεί από το υπό εξέταση υλικό και να κρατήσει την οπτική του γωνία ανεπηρέαστη από τις απόψεις και τις πεποιθήσεις του. Πιο συγκεκριμένα, ο αναλυτής του πολιτικού λόγου θα πρέπει να διατηρήσει μια ουδέτερη στάση απέναντι στην ιδεολογική κατεύθυνση που τηρεί ένα πολιτικού περιεχομένου

⁶ Η μετάφραση των χωρίων έγιναν από τον γράφοντα.

κείμενο ή ομιλία, αν επιθυμεί η ανάλυσή του να χαρακτηρίζεται από αντικειμενικότητα και επαγγελματισμό.

Η θεωρία CDA προσπαθεί γενικά να απαντήσει στο ερώτημα: πώς η γλώσσα παρουσιάζεται ως στοιχείο κοινωνικών διεργασιών, καθώς και στο τι είδους σχέση εγκαθιδρύεται μεταξύ της γλώσσας και άλλων στοιχείων των κοινωνικών διεργασιών (Fairclough, 2001). Από κοινωνικής και κοινωνιολογικής απόψεως, η θεωρία CDA μπορεί να εφαρμοστεί σε πολλά πεδία, όπως η πολιτική (βλ. Fairclough, 2006), η εκπαίδευση (βλ. Rogers, 2004), η δημοσιογραφία (βλ. Wang, 2007 και Sheyholislami, 2001), κ.ά., γεγονός που την καθιστά διεπιστημονική. Φυσικά, πέρα από το μοντέλο *Κριτικής Μελέτης της Γλώσσας* (Critical Language Study) που ανέπτυξε ο Fairclough (1989), υπάρχουν και άλλες θεωρητικές προσεγγίσεις πάνω στις οποίες βασίζεται η CDA, με κυριότερες την *κοινωνιογλωσσολογική προσέγγιση* (Discourse Sociolinguistics) της Wodak, η οποία χρησιμοποιήθηκε για την εξέταση διαφόρων κοινωνικών προβλημάτων όπως ο ρατσισμός, ο σεξισμός και ο αντισημιτισμός σε ποικίλα ιδρυματικά περιβάλλοντα, μεταξύ των οποίων νοσοκομεία, σχολεία και δικαστήρια (ενδεικτικά βλ. Wodak, 1989), και την *κοινωνιογνωστική προσέγγιση* (Socio-cognitive model) του Van Dijk, η οποία ασχολείται κυρίως με την ανάλυση της ρητορείας σε επίπεδο μικροδομής και μακροδομής (ενδεικτικά βλ. Van Dijk, 1988).

Μεταξύ των θεωριών που επηρέασαν την ανάλυσή μας ήταν αυτή του Chilton (2004), ο οποίος μεταξύ άλλων ασχολήθηκε με την έννοια του χώρου και τη σύλληψη του χρόνου στο πλαίσιο της ανάλυσης πολιτικού λόγου, καθώς και με τον ρόλο που διαδραματίζει η θρησκεία ως παράγοντας αλληλεπίδρασης του πολιτικού με το ακροατήριό του. Ως προς το τελευταίο, σύμφωνα με τον Chilton (2004), ο οποίος προέβη σε μια συγκριτική μελέτη των ομιλιών του Αμερικανού προέδρου Μπους και του Οσάμα μπιν Λάντεν, η χρήση θρησκευτικού λόγου (παρακλήσεις, προσευχές, ικεσίες, ευχές, κ.ά.) εντοπίζονται κυρίως στο τέλος ενός πολιτικού λόγου ή μιας πολιτικού περιεχομένου ομιλίας και περιλαμβάνει φράσεις του τύπου «Είθε ο Θεός να ευλογήσει...», οι οποίες καταδεικνύουν την εξουσία του ομιλητή να απευθύνει έκκληση προς τον Θεό να προβεί σε κάποια ενέργεια προς όφελος των ανθρώπων που ισχυρίζεται ότι εκπροσωπεί. Τέτοιες θρησκευτικού περιεχομένου αναφορές υπήρχαν σε αφθονία σε όλες τις ομιλίες των κομμάτων, με μοναδική εξαίρεση τις

ομιλίες του φιλοκουρδικού κόμματος HDP, γεγονός που κρίνουμε ότι οφείλεται στην ιδεολογική του ταυτότητα, η οποία με «δυτικούς όρους» είναι αριστερής φύσης. Η παραπάνω πρακτική εξηγείται, σύμφωνα πάντα με τον Chilton (2004), από το γεγονός ότι οι μουσουλμάνοι ηγέτες δεν προβαίνουν σε διαχωρισμό συμπεριφοράς μεταξύ πολιτικού και θρησκευτικού πλαισίου, μεταξύ πολιτικών και θρησκευτικών δηλώσεων, σε αντίθεση με τους δυτικούς ηγέτες, οι οποίοι κάνουν αυτήν τη διάκριση κυρίως λόγω του συνταγματικού διαχωρισμού κράτους-θρησκείας στις χώρες τους. Στην Τουρκία, παρόλο που βρίσκεται σε ισχύ η αρχή της κοσμικοδοξίας, η θρησκεία αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της τουρκικής κοινωνίας και καθορίζει σε πολύ μεγάλο βαθμό τις καθημερινές πρακτικές και αποφάσεις μεγάλου μέρους των πολιτών.

Μια άλλη επίσης θεωρία του Chilton (2004), η οποία εφαρμόζεται στις κομματικές ομιλίες που αναλύσαμε, είναι αυτή που εξετάζει την εξωκειμενική σχέση ομιλητή-ακροατών, η οποία στις ομιλίες λαμβάνει τη μορφή προσφωνήσεων του ομιλητή (πολιτικού) προς το ακροατήριο. Πιο συγκεκριμένα, οι προσφωνήσεις αποτελούνται από ένα «τιμητικό» επίθετο (aziz, sayın, (çok) değerli, kıymetli, muhterem, saygıdeğer, sevgili⁷) και ένα ουσιαστικό που δείχνει οικειότητα (arkadaşlar, Türk Milleti, yol arkadaşları, dostlarım, vatandaşlarım, kardeşlerim⁸). Η συνεχή χρήση προσφωνήσεων από τους πολιτικούς στις ομιλίες τους δεν είναι σε καμία περίπτωση τυχαία, αλλά αποσκοπεί στην εγκαθίδρυση μια εξωκειμενικής σχέσης μεταξύ του ομιλητή (πολιτικός) και των ακροατών (πολίτες), έτσι ώστε οι ακροατές να θεωρούν ότι ανήκουν ή είναι νοητά παρόντες στον ίδιο (πολιτικό) χώρο και όσο πιο κοντά στον ομιλητή.

Μια άλλη θεωρία που εφαρμόσαμε στην παρούσα εργασία ήταν αυτή της διακειμενικότητας. Σύμφωνα με τον Wang (2006: 73), η διακειμενικότητα «προσφέρει μια προοπτική ανάγνωσης και γραφής κειμένων ως έναν τρόπο εξέτασης των αλληλεπιδράσεων του υπό ανάλυση κειμένου σε σχέση με προηγούμενα κείμενα, συγγραφείς, αναγνώσεις και συνθήκες». Το ίδιο πιστεύει και η Kristeva (1986), σύμφωνα με την οποία, όλα τα είδη κειμένου βρίσκονται με κάποιον άμεσο ή έμμεσο τρόπο σε διάλογο με άλλα κείμενα που είτε ήδη υπάρχουν είτε πρόκειται

⁷ Ιερό, αξιότιμο, άξιο, πολύτιμο, αξιοσέβαστο, αξιέπαινο, αγαπητό.

⁸ Φίλοι, τουρκικό έθνος, συνοδοιπόροι, φίλοι μου, συμπατριώτες μου, αδέρφια μου.

να υπάρξουν. Με άλλο λόγια, «κάθε κείμενο είναι κατασκευασμένο ως ένα μωσαϊκό με λόγια τρίτων· κάθε κείμενο είναι η απορρόφηση και ο μετασχηματισμός ενός άλλου [κειμένου]» (Kristeva, 1986: 37). Ο Fairclough (1992: 287-288) αναφέρεται με τη σειρά του στις «διακειμενικές αλυσίδες», οι οποίες αποτελούν «σειρές τύπων κειμένων που σχετίζονται μετασχηματιστικά μεταξύ τους υπό την έννοια ότι κάθε μέλος της σειράς μετατρέπεται σε ένα ή περισσότερα άλλα με τακτικούς και προβλέψιμους τρόπους». Ωστόσο, δεν θα αναφερθούμε περαιτέρω σε αυτήν τη θεωρία, καθώς η πρωταρχική στόχευση της εργασίας μας δεν είναι η επαλήθευση της θεωρίας της διακειμενικότητας. Η θεωρία της διακειμενικότητας βρίσκει εφαρμογή στη δική μας εργασία στις ρήσεις-αποφθέγματα που χρησιμοποιούν οι αρχηγοί των κομμάτων στις ομιλίες τους. Για παράδειγμα, η Ακσενέρ, πρόεδρος του κόμματος İYİ, παραθέτει στην ομιλία της στίχους και αποφθέγματα λογοτεχνών, μεταξύ των οποίων οι Τζώρτζ Όργουελ, Τζενάπ Σαχαμπετίν, Αμπντουρραχίμ Καρακότς, Μουαλλίμ Νατζί και Μεχμέτ Εμίν Ρεσουλζαντέ. Την ίδια τεχνική χρησιμοποιεί και ο υποψήφιος πρόεδρος του CHP για τις εκλογές του Ιουνίου 2018 Ιντζέ, ο οποίος επιλέγει να παραθέσει τους λόγους των Ναζίμ Χικμέτ και του Νετζίπ Φαζί Κισακιουρέκ. Ενδιαφέρον έχει τέλος η απουσία παράθεσης των λόγων τρίτων από τους προέδρους του φιλοκουρδικού κόμματος HDP, γεγονός που χρίζει περαιτέρω έρευνας.

2.2. Η σχέση μεταξύ της θεωρίας CDA και της ιδεολογίας στον πολιτικό λόγο

Στο πλαίσιο της ανάλυσης κειμένων πολιτικού περιεχομένου, δεν θα μπορούσαμε να μην αναφερθούμε στη σχετική βιβλιογραφία περί της σύνδεσης της θεωρίας CDA με την παράμετρο της ιδεολογίας που ενυπάρχει σε τέτοιου είδους κειμενικά είδη. Ιδιαίτερη θέση στην ανάλυσή μας κατέχει η θεώρηση του Lande (2010) για το συσχετισμό του πολιτικού λόγου με την αξιοπιστία και τη νομιμότητα των ιδεολογικών και αξιακών συστημάτων του ομιλητή (στην παρούσα περίπτωση του πολιτικού). Παράλληλα, κομβικής σημασίας για την κατανόηση και ανασύσταση του ιδεολογικού «στρώματος» που ενυπάρχει πίσω από κάθε πολιτική ρητορεία

στάθηκαν οι παρακάτω θεωρίες που παρουσιάζουν άμεση συνάφεια με τη θεωρία CDA.

Σημαντική για την ανάλυσή μας στάθηκε η θεωρία των Van Dijk & Richardson (στο Aslani & Salmani, 2015: 82) οι οποίοι ασχολούνται περισσότερο με τη χρήση της CDA για την εξακρίβωση του ρόλου που διαδραματίζει η ρητορεία στην «παραγωγή και αναπαραγωγή μορφών κατάχρησης εξουσίας και κυριαρχίας». Την ίδια άποψη μοιράζεται και ο Fiske (1994), ισχυριζόμενος ότι οι λέξεις που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο μιας πολιτικής ομιλίας δεν είναι ποτέ ουδέτερες, αλλά «μεταφέρουν» μια μορφή εξουσίας που αντικατοπτρίζει τα συμφέροντα και τις επιδιώξεις του ομιλητή. Όπως εξηγεί και η Cameron (2001: 123) η θεωρία CDA ασχολείται με την «κρυφή ατζέντα» της ρητορείας ή με την «ιδεολογική διάστασή» της στο πλαίσιο της οποίας οι επιλογές σχετικά με τη ρητορεία δεν θεωρούνται διόλου τυχαίες αλλά ακολουθούν ένα ιδεολογικό μοτίβο. Τις παραπάνω απόψεις συνοψίζει εύστοχα ο Fairclough (1995: 71) λέγοντας ότι «οι ιδεολογίες ενυπάρχουν στα κείμενα». Άλλωστε, σύμφωνα με τον Habermas (1971: 230), η θεωρία CDA χαρακτηρίζεται *κριτική* γιατί «προσπαθεί να διακρίνει τις σχέσεις μεταξύ της γλώσσας και άλλων στοιχείων της κοινωνικής ζωής οι οποίες συχνά είναι ασαφείς». Όπως δηλώνει ο ίδιος, στις σχέσεις αυτές περιλαμβάνονται ερωτήματα όπως αφενός το πώς η γλώσσα παρουσιάζεται στο πλαίσιο κοινωνικών σχέσεων εξουσίας και κυριαρχίας και αφετέρου το πώς η γλώσσα λειτουργεί ιδεολογικά.

Όπως, λοιπόν, γίνεται κατανοητό από τους παραπάνω θεωρητικούς, η ανάλυση ενός κειμένου ή ενός λόγου δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί αντικειμενική, καθώς η ιδεολογική πρόσδεσή του στις πεποιθήσεις και στις επιδιώξεις του δημιουργού του (συντάκτη ή ομιλητή) είναι πολύ ισχυρή με αποτέλεσμα η σκιά του δημιουργού να στοιχειώνει διαρκώς το δημιούργημά του. Σύμφωνα με τον Fairclough (1989), θα πρέπει πάντα ο αναλυτής να έχει στο μυαλό του το ρόλο που διαδραματίζει η γλώσσα στην παραγωγή, διατήρηση και μεταβολή των κοινωνικών σχέσεων εξουσίας. Όπως αναφέρουν οι Chouliaraki & Fairclough (1999: 26), οι ιδεολογίες αποτελούν «κατασκευές πρακτικών από συγκεκριμένες οπτικές γωνίες (και υπό την έννοια αυτή 'μονόπλευρες') οι οποίες 'εξισώνουν' τις αντιθέσεις, τα διλήμματα και τους ανταγωνισμούς των πρακτικών με τρόπους που συμφωνούν με

τα συμφέροντα και τα σχέδια της κυριαρχίας». Γίνεται λοιπόν κατανοητό ότι η ιδεολογία δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση μια 'ουδέτερη' έννοια, καθώς συντάσσεται με τα συμφέροντα και τις επιδιώξεις της κυβερνητικής ελίτ που κατέχει τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή την εξουσία και η οποία αναζητά τρόπους για να εκπληρώσει τον στόχο της· την αναπαραγωγή και διαίωνιση της εξουσίας της μέσω της ιδεολογίας (Farrelly, 2015).

3. Η ιδεολογική κατεύθυνση των κομμάτων

Προτού περάσουμε στην κειμενική ανάλυση των ομιλιών, κρίνεται απαραίτητο να παρουσιάσουμε την ιδεολογία του κάθε κόμματος του οποίου την κομματική γλώσσα θα εξετάσουμε στην επόμενη ενότητα. Καθώς, όμως, η ταυτοποίηση της ιδεολογικής ταυτότητας του κάθε κόμματος είναι μία αρκετά πολυδιάστατη και ενίοτε περίπλοκη διαδικασία, επιλέξαμε να εξετάσουμε το καταστατικό του κάθε κόμματος, καθώς και το κομματικό του πρόγραμμα, έτσι ώστε να μπορέσουμε να αποτυπώσουμε με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αντικειμενικότητα την ιδεολογική του κατεύθυνση. Στις επόμενες υποενότητες παρατίθεται το ιδεολογικό προφίλ του κάθε κόμματος όπως σκιαγραφείται από το καταστατικό και το πρόγραμμά του.

3.1. Δημοκρατικό Κόμμα των Λαών (HDP)

Το HDP είναι ένα αριστερό⁹, αντικαπιταλιστικό και αντι-εθνικιστικό κόμμα, του οποίου η κομματική ατζέντα δίνει προτεραιότητα κυρίως στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, της ΛΟΑΤ κοινότητας και των γυναικών. Ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 2012 και κύριος σκοπός του είναι η προστασία των συμφερόντων της κουρδικής κοινότητας στην Τουρκία, απ' όπου αντλεί και τους περισσότερους ψήφους. Η λειτουργία του κόμματος βασίζεται σε ένα σύστημα στο οποίο την προεδρία του κόμματος αναλαμβάνουν από κοινού ένας άντρας και μία γυναίκα, πρακτική που θεωρείται πρωτοφανής για ένα τουρκικό κόμμα. Σήμερα την προεδρία του κόμματος κατέχουν από κοινού ο Σεζάϊ Τεμελλί και η Περβίν Μπουλντάν, οι οποίοι ανέλαβαν τα ηνία του κόμματος τον Φεβρουάριο του 2018. Εξέχουσα ηγετική μορφή του κόμματος παραμένει βεβαίως ο Σελαχατίν Ντεμιρτάς, ο οποίος ανέλαβε τα ηνία του κόμματος τον Ιούνιο του 2014 και κατάφερε να κερδίσει τους απαραίτητους ψήφους που χρειαζόντουσαν για να περάσει το κόμμα το όριο του 10% και να εισέλθει για πρώτη φορά στην Τουρκική Εθνοσυνέλευση. Ωστόσο, μετά το

⁹ Ο όρος «αριστερός» χρησιμοποιείται συμβατικά, καθώς στην Τουρκία αυτός δεν εκφράζει ακριβώς αυτό που εννοείται στη Δύση. Για παράδειγμα, δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί 'αριστερός' ο αγώνας του HDP υπέρ μιας θρησκευτικής κοινότητας (βλ. Αλεβίτες) που ανήκει στην κυρίαρχη θρησκεία (Ισλάμ). Ή ακόμα η υπεράσπιση των ατόμων που ανήκουν στην κυρίαρχη θρησκευτική κοινότητα (σουνίτες), όπως παρατίθεται στις επόμενες σελίδες. Το ίδιο ισχύει και για τους όρους «δεξιός» και «ακροδεξιός».

αποτυχημένο πραξικόπημα του Ιουλίου του 2016, ο Σελαχατίν Ντεμιρτάς αντιμετώπισε κατηγορίες τρομοκρατίας με αποτέλεσμα να συλληφθεί στις 4 Νοεμβρίου 2016 και να οδηγηθεί στις φυλακές τύπου F στο Εντιρνέ (Αδριανούπολη).

Σύμφωνα με το καταστατικό του κόμματος, το HDP χαρακτηρίζεται ως «το κόμμα όλων των καταπιεσμένων και εκμεταλλευομένων, όλων των λαών και των θρησκευτικών κοινοτήτων που αποκλείστηκαν και αγνοήθηκαν, των γυναικών, των εργατών, των εργαζομένων, των αγροτών, των νέων, των ανέργων, των ατόμων με ειδικές ανάγκες, των ΛΟΑΤ (λεσβίες, ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι, τρανς), των μεταναστών, των ανθρώπων που καταστράφηκαν οι περιοχές που ζούσαν»¹⁰. Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Καταστατικού, πρόκειται για ένα πολιτικό κόμμα που «στοχεύει σε ένα δημοκρατικό λαϊκό κράτος στο οποίο οι δυνάμεις που μάχονται μαζί με διανοούμενους, συγγραφείς, καλλιτέχνες και επιστήμονες, ενώνονται μαζί με όλες αυτές τις ομάδες για να εξαλείψουν κάθε είδους καταπίεση, εκμετάλλευση και διάκριση και να χτίσουν μία ζωή που θα ταιριάζει στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια»¹¹.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του καταστατικού, το κόμμα «αναγνωρίζει την ανάγκη ενός κοινού αγώνα για δημοκρατική πολιτική τάξη και ανθρώπινες συνθήκες διαβίωσης απέναντι στο υπάρχον αντιδημοκρατικό πολιτικό σύστημα»¹². Μεταξύ των στόχων του κόμματος είναι η αναγνώριση ίσων δικαιωμάτων σε όλους τους λαούς που ζουν στην Τουρκία, καθώς και η προστασία και ανάπτυξη της ταυτότητας και του πολιτισμού των λαών, και ιδιαίτερα η αναγνώριση του δικαιώματος εκπαίδευσης στη μητρική γλώσσα. Παράλληλα, δεν θα μπορούσε να απουσιάζει ο αγώνας για ελευθερία σκέψης, έκφρασης, συνείδησης και λατρείας των θρησκευτικών και μη κοινοτήτων στο πλαίσιο της προάσπισης ίσων πολιτικών δικαιωμάτων. Αναφορικά με τη θρησκευτική ελευθερία, το HDP καταγγέλλει την καταπίεση που υφίστανται θρησκευτικές και πολιτισμικές ομάδες, όπως οι Αλεβίτες¹³, οι Χριστιανοί, οι Εβραίοι

¹⁰ <https://www.hdp.org.tr/tr/parti/parti-tuzugu/10> (Τελευταία Πρόσβαση: 8 Ιουλίου 2019).

¹¹ <https://www.hdp.org.tr/tr/parti/parti-tuzugu/10> (Τελευταία Πρόσβαση: 8 Ιουλίου 2019).

¹² <https://www.hdp.org.tr/tr/parti/parti-tuzugu/10> (Τελευταία Πρόσβαση: 8 Ιουλίου 2019).

¹³ Οι Αλεβίτες ή Αλεβήδες (στα τούρκικα: Alevi) είναι μια θρησκευτική και πολιτισμική κοινότητα που εντοπίζεται κυρίως στην Τουρκία. Ο αλεβισμός ασπάζεται από μεγάλα τμήματα της τουρκικής και κουρδικής εθνότητας και αποτελεί τη δεύτερη πιο διαδεδομένη θρησκεία εντός της χώρας μετά τον σουνισμό (οι εκτιμήσεις ποικίλουν από 10% έως 40%). Ο αλεβισμός, ως κατ' εξοχήν σιιτική θρησκεία, δεν πρέπει να συγχέεται με τον αλαουτισμό, ο οποίος αν και ανήκει στο σιιτικό Ισλάμ, εντοπίζεται κατά κύριο λόγο στη συριακή επικράτεια,

και οι Γιαζίντι¹⁴ και ζητάει την κατάργηση της Διεύθυνσης Θρησκευτικών Ζητημάτων (γνωστή ως Diyanet) που ενεργεί ως μέσο θρησκευτικής διαμόρφωσης του κράτους. Διεκδικεί την άρση των καταπιέσεων απέναντι σε θρησκευτικά σύμβολα, την κατάργηση της υποχρεωτικής θρησκευτικής εκπαίδευσης και την εφαρμογή στην πράξη της αρχής της κοσμικότητας (διαχωρισμός θρησκείας από τα κρατικά ζητήματα), έτσι ώστε οι σουνίτες μουσουλμάνοι να μπορέσουν να απαλλαγούν από την κρατική χειραγώγηση ως προς την άσκηση των θρησκευτικών τους καθηκόντων. Θέση του HDP είναι ότι οι λαοί δεν είναι υποχρεωμένοι να επιλέξουν μεταξύ της τουρκο-ισλαμιστικής, η οποία κατακρίνεται ενίοτε ως σοβινιστικής ή ρατσιστικής, ή της εθνικιστικής προσέγγισης, στο πλαίσιο της νεοφιλελεύθερης και αντιδημοκρατικής τάξης πραγμάτων που έχει υποβληθεί από τους εξουσιαστές, όπως αποκαλεί το κόμμα την κρατική εξουσία που ασκείται από το τουρκικό κράτος. Απαραίτητη κρίνεται και η υπεράσπιση του δικαιώματος όλων των εργαζομένων για αξιοπρεπή, δίκαιες και ασφαλείς συνθήκες εργασίας και κοινωνικής ασφάλειας απέναντι στον καπιταλισμό και την εκμετάλλευση του μόχθου του εργάτη, ενώ σημασία δίνεται και στην προώθηση του κοινού αγώνα υπέρ των ευπαθών κοινωνικών ομάδων.

Όσον αφορά το ζήτημα της ισότητας, το κόμμα πρεσβεύει ότι θα πρέπει να υπάρξει μια προσπάθεια εξάλειψης των ανδροκρατούμενων συστημάτων, καθώς και της βίας εναντίον των γυναικών, έτσι ώστε να καταπολεμηθεί η φυλετική ανισότητα σε κάθε σφαίρα της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Είναι αξιοσημείωτο ότι το HDP είναι το μόνο τουρκικό κόμμα στην Εθνοσυνέλευση που τάσσεται ανοιχτά υπέρ του δικαιώματος έκτρωσης, το οποίο, αν και αναγνωρίζεται στην Τουρκία από το 1983, υπόκειται σε αρκετούς περιορισμούς. Ένα σημαντικό βήμα, αναφέρει το Πρόγραμμα του Κόμματος, στην καταπολέμηση της φυλετικής ανισότητας είναι η εγκατάλειψη του μονιστικού, εθνικιστικού, μεροληπτικού και σεξιστικού εκπαιδευτικού και εξεταστικού συστήματος. Παράλληλα, στο κοινωνικό μέτωπο, το κράτος οφείλει να προκρίνει πολιτικές καταπολέμησης της ανεργίας και εξάλειψης

¹⁴ Οι Γιαζίντι ή Γεζίντι είναι μια εθνοτική θρησκευτική ομάδα που συνδέεται πολιτισμικά εν μέρει με τους Κούρδους και κατοικούν κυρίως σε περιοχές της Τουρκίας, της Συρίας, του Ιράκ, της Αρμενίας και της Γεωργίας. Η θρησκεία των Γιαζίντι είναι μονοθεϊστική, ενώ εντοπίζονται σε αυτήν καταβολές από τον ζωροαστρισμό, τον σουφισμό και τις θρησκευτικές παραδόσεις της Μεσοποταμίας.

των εμποδίων για ενεργή συμμετοχή όλων των πολιτών στο κοινωνικό και πολιτικό βίο, δίνοντας προτεραιότητα στην παροχή δωρεάν, χωρίς αποκλεισμούς, δημοκρατικής και επιστημονικής εκπαίδευσης στη μητρική γλώσσα. Ένα άλλο ζήτημα με το οποίο ασχολείται το κόμμα είναι η προστασία των παιδιών απέναντι στη βία, την παραμέληση και την κάθε είδους διάκριση και εκμετάλλευση, ζήτημα που μπορεί να καταπολεμηθεί με την ίση και δωρεάν πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, ιδιαίτερα στην εκπαίδευση και στην υγεία.

Στο πλαίσιο της αποδοχής της διαφορετικότητας, το HDP είναι το μόνο τουρκικό κόμμα το οποίο ασχολείται με την προστασία των δικαιωμάτων της ΛΟΑΤ κοινότητας στην Τουρκία, ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα θέματα στη χώρα. Συγκεκριμένα, στο Καταστατικό του αναφέρεται η διεξαγωγή ενός αγώνα απέναντι στη βία, τον αποκλεισμό, τις διακρίσεις, τη ρητορική και τα εγκλήματα μίσους που βιώνουν τα άτομα της ΛΟΑΤ κοινότητας λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού. Επιπλέον, δεν θα μπορούσε να λείπουν από την ατζέντα του κόμματος οι πολιτικές για την υπεράσπιση των ατόμων με ειδικές ανάγκες, τα οποία λόγω της αναπηρίας τους βιώνουν δυσκολίες και διακρίσεις στην καθημερινότητά τους. Ακόμη, το HDP ασχολείται ενεργά με την κατοχύρωση ίσων πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες που έχουν καταφύγει στην χώρα.

Σε διεθνές επίπεδο, το HDP αντιτίθεται στον ιμπεριαλισμό, στους οικονομικούς, πολιτικούς και στρατιωτικούς θεσμούς και συμφωνίες, στην αποικιοκρατία, στις παντός είδους καταπατήσεις (οικονομικές, πολιτικές, στρατιωτικές, κ.ά.) και στις στρατιωτικές βάσεις. Προωθεί την ανάπτυξη της διεθνούς αλληλεγγύης μεταξύ των λαών και συνεπώς επιθυμεί οριστική ειρηνική επίλυση του κουρδικού ζητήματος, σεβασμό του δικαιώματος αυτοδιάθεσης των λαών, κατάργηση της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας και υπεράσπιση του δικαιώματος στην αντίρρηση συνείδησης. Σύμφωνα με το κομματικό του πρόγραμμα, διεθνής στόχος του κόμματος είναι «η καθιέρωση ενός νέου και ελεύθερου κόσμου, χωρίς πόλεμο και εκμετάλλευση, με ισότητα για όλους τους λαούς»¹⁵. Για την εξυπηρέτηση του στόχου αυτού, το HDP υποστηρίζει ενεργά την δράση εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων, ενώ τάσσεται

¹⁵ <https://www.hdp.org.tr/parti/parti-programi/8> (Τελευταία Πρόσβαση: 8 Ιουλίου 2019).

κατά των πραξικοπημάτων. Οι θέσεις του κόμματος ως προς τα σύγχρονα διεθνή ζητήματα είναι ξεκάθαρη και ανθρωποκεντρική. Στο συριακό ζήτημα, το κόμμα στηρίζει τον άμεσο τερματισμό του εμφυλίου πολέμου και την ίδρυση μιας δημοκρατικής, ανεξάρτητης, κοσμικής και πλουραλιστικής Συρίας. Ως προς το παλαιστινιακό, το ΗΔΡ υποστηρίζει το δικαίωμα του λαού της Παλαιστίνης για ίδρυση ανεξάρτητου κράτους με ταυτόχρονη ανάκτηση των κατεχόμενων από το Ισραήλ εδαφών. Για το κυπριακό, το ΗΔΡ είναι υπέρ των προσπαθειών των Τουρκοκυπρίων και των Ελληνοκυπρίων για τερματισμό της διχοτόμησης της νήσου. Οι δύο κοινότητες θα πρέπει να καθορίσουν από κοινού το μέλλον της Κύπρου, ενώ όλες οι στρατιωτικές δυνάμεις πρέπει να αποχωρήσουν πάραυτα από το νησί. Τέλος, ως κουρδικό κόμμα δεν θα ήταν δυνατόν να μην υποστηρίζουν την παροχή δικαιωμάτων και ελευθεριών σε κουρδικές κοινότητες στα όμορα κράτη, όπως την κουρδική κοινότητα στο Ιράν, η οποία υφίσταται πιέσεις από την κυβέρνηση της χώρα σε τομείς όπως η εκπαίδευση στη μητρική γλώσσα και η αναγνώριση μειονοτικών δικαιωμάτων και ελευθεριών.

Μια τελευταία πτυχή που θίγεται στο Καταστατικό του κόμματος, είναι η προστασία του δικαιώματος για ζωή όλων των έμβιων όντων και η εναντίωση στην εκμετάλλευση της φύσης και του φυσικού περιβάλλοντος από τον καπιταλισμό. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με το πρόγραμμα του κόμματος, το ΗΔΡ βλέπει τον άνθρωπο ως μέρος της φύσης και όχι ως κυρίαρχό της. Εναντιώνεται, μάλιστα, στην εμπορευματοποίηση του νερού και της φύσης, αλλά και στις κάθε είδους πρακτικές που οδηγούν στην υποβάθμιση και καταστροφή του περιβάλλοντος, όπως η πυρηνική ενέργεια και ο άνθρακας.

Όπως φαίνεται λοιπόν από τις θέσεις του, το ΗΔΡ είναι ένα «αριστερής τάσης» κόμμα, του οποίου όμως το κύριο μέλημα είναι να καταστεί εκπρόσωπος των διεκδικήσεων μειονοτικών κυρίως ομάδων (εθνικών, θρησκευτικών, κ.ά.), όπως οι Κούρδοι, οι Αλεβίτες, οι ΛΟΑΤ κ.α. Οι πολιτικές του αποσκοπούν στη διεκδίκηση και κατοχύρωση δικαιωμάτων και ελευθεριών για λογαριασμό των προαναφερθέντων ομάδων. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται φυσικά και στις γυναίκες, υιοθετώντας μάλιστα θετική στάση υπέρ των αμβλώσεων, θέμα ταμπού στην τουρκική κοινωνία. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα ζητήματα που δεν θίγονται με τρόπο σαφή και εποικοδομητικό

από το κόμμα είναι κυρίως αυτά που σχετίζονται με την οικονομία, τη δημοσιονομική διαχείριση και την ασφάλεια. Η απουσία συζήτησης για την οικονομία στην πολιτική ατζέντα του HDP καταδεικνύει ότι πιθανότατα οι πολιτικές του βλέψεις είναι μετριοπαθείς και δεν θεωρεί ότι υπάρχει ορατή πιθανότητα να αποτελέσει μέρος κάποιας κυβέρνησης συνεργασίας λόγω της φιλοκουρδικής του ταυτότητας. Στόχος του είναι να κατέχει μια ισχυρή εκπροσώπηση στην Τουρκική Εθνοσυνέλευση, ώστε να μπορεί να προωθεί τη μειονοτική του ατζέντα. Η αντικαπιταλιστική και αντιεθνικιστική του ρητορική είναι πανταχού παρούσα στο καταστατικό και στο πρόγραμμά του.

3.2. «Καλό» Κόμμα (İYİ Partisi)

Το κόμμα İYİ ιδρύθηκε στις 25 Οκτωβρίου 2017 από τη Μεράλ Ακσενέρ, η οποία είναι και η εν ενεργεία πρόεδρός του. Τα μέλη του κόμματος προέρχονται από τα κυριότερα κόμματα της αντιπολίτευσης και συγκεκριμένα από το MHP και το CHP. Σύμφωνα με το Καταστατικό του κόμματος, μεταξύ των στόχων του είναι η διαφύλαξη της άρρηκτης ενότητας του τουρκικού έθνους¹⁶ μαζί με τη χώρα και το κράτος, βασιζόμενο παράλληλα στις αρχές του Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ, ώστε να καταστεί στο μέλλον η Τουρκία περιφερειακή δύναμη και να συμβάλλει τοιουτοτρόπως στην περιφερειακή και παγκόσμια ειρήνη¹⁷. Ακόμη, το İYİ υιοθετεί τις βασικές αρχές του κράτους δικαίου, μεριμνά για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ στοχεύει στην ίδρυση ενός κράτους όπου «η κυριαρχία θα ανήκει άνευ όρων στο τουρκικό έθνος»¹⁸, ο διαχωρισμός των εξουσιών θα τηρείται και ο νόμος θα γίνεται σεβαστός από όλους. Το κόμμα υποστηρίζει ότι για να μπορέσει να υλοποιηθεί αυτός ο στόχος υπάρχει ανάγκη επιστροφής της χώρας σε ένα πολυκομματικό, δημοκρατικό και κοινοβουλευτικό σύστημα, απαίτηση που έρχεται

¹⁶ Θα πρέπει να τονιστεί ότι με τον όρο «τουρκικό έθνος» το İYİ αναφέρεται και στις «τουρκικές μειονότητες» στο εξωτερικό, οι οποίες εντοπίζονται σε περιοχές της κεντρικής Ασίας και των Βαλκανίων.

¹⁷ Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σχολιαστεί η αντίφαση που παρατηρείται μεταξύ της τήρησης των κεμαλικών αρχών και της επιθυμίας του κόμματος να καταστεί η Τουρκία περιφερειακή δύναμη διότι μία από τις αρχές του Μουσταφά Κεμάλ ήταν η μη ανάμειξη της Τουρκίας στα ζητήματα της περιφέρειάς της.

¹⁸ Μία εκ των αρχών του Μουσταφά Κεμάλ και ρήση που χρησιμοποιείται συχνά από όλους τους πολιτικούς της χώρας, καθώς υποδηλώνει ότι η νομιμότητα προέρχεται από την κοινωνία.

σε ευθεία αμφισβήτηση με την πολιτική κατάσταση που επικρατεί σήμερα στη χώρα. Το İYİ στηρίζεται στις αξίες των Αχμέτ Γιεσεβί¹⁹, Χατζί Μπεκτάς Βελί²⁰, Μεβλανά²¹ και Γιουνούς Εμρέ²², οι οποίοι συμβολίζουν την τουρκική Ιστορία και Πολιτισμό. Τέλος, το κόμμα θεωρεί την ελευθερία της έκφρασης, της θρησκευτικής λατρείας και των πεποιθήσεων ως απαραίτητες αρχές για την κοινωνία. Αντίθετα, ο κοσμικός χαρακτήρας θεωρείται ως η μόνη εγγύηση για τη θρησκευτική ελευθερία και την ελευθερία συνείδησης, εντασσόμενος στην πολιτική του κόμματος ως ένας από τους παράγοντες για άνοδο της ευημερίας μέσω της αύξησης του εθνικού εισοδήματος και της κοινωνικής γαλήνης.

Το πρόγραμμα του İYİ ξεκινάει με ένα εγκώμιο του «καλού» χαρακτήρα του τουρκικού έθνους και του μεγαλείου της χώρας ανά τους αιώνες και τη δέσμευση του κόμματος να καταστήσει την Τουρκία «καλή» («Türkiye İyî Olacak»), αναδεικνύοντας την καλοσύνη που υπάρχει μέσα στους Τούρκους. Παραθέτει πρώτα τις αξίες του κόμματος, μεταξύ των οποίων είναι η εμπιστοσύνη στο τουρκικό έθνος, η εντιμότητα και η λογοδοσία, η πλουραλιστική, συμμετοχική και χωρίς αποκλεισμούς πολιτική, ο σεβασμός της διαφορετικότητας και η διατήρηση των εθνικών συμφερόντων στην πρώτη γραμμή της κομματικής ατζέντας. Μεταξύ των θεμελιωδών στόχων του κόμματος είναι η προστασία της Δημοκρατίας, η ισότητα ευκαιριών, η οικοδόμηση

¹⁹ Ο Αχμέτ Γιεσεβί ή Αχμάντ Γιασαουί (1093-1166) ήταν Τούρκος ποιητής και ο ιδρυτής του πρώτου σουφιστικού τάγματος στον τουρκικό κόσμο.

²⁰ Ο Χατζί Μπεκτάς Βελί (1209-1271) ήταν Αλεβίτης μυστικιστής, ανθρωπιστής και φιλόσοφος. Ήταν επίσης ο ιδρυτής του τάγματος των Μπεκτασήδων ή Μπαταξήδων.

²¹ Ο Τζελαλεντίν Ρουμί (Jalāl ad-Dīn Muḥammad Rūmī, 1207-1273), στον οποίο αποδόθηκε από τους μεταγενέστερους η προσφώνηση Μεβλανά («ο δάσκαλός μας»), ήταν Πέρσης ποιητής, θεολόγος, νομικός και μυστικιστής Σούφι. Τα ποιήματά του έχουν μεταφραστεί και κυκλοφορούν σε όλον τον κόσμο. Είναι ακόμη ο ιδρυτής του τάγματος των Mawlāwīyah (στα τουρκικά: Mevlevīya), οι οποίοι «ανήκουν στην ευρύτερη ομάδα των Rifa'iyah, των γνωστών ως στροβιλιζομένων, ωρυομένων δερβίσιδων, οι οποίοι με τελετουργικούς χορούς και άλλα μέσα έφθαναν σε έκσταση, πιστεύοντας ότι με αυτόν τον τρόπο κατόρθωναν την ένωση με τον Θεό. Ορισμένοι από αυτούς ανέπτυξαν εντυπωσιακές ικανότητες – όπως πυροβασία, κατάποση γυαλιών ή αναμμένων ανθράκων, τιθάσευση φιδιών κ.λπ. –, οι οποίες συνδέθηκαν στην Ευρώπη με την εικόνα του μουσουλμάνου ασκητή και συνέβαλαν στον σχηματισμό διαφόρων λαϊκών παραδόσεων για τους δερβίσηδες.» (Γιαννουλάτος, 2016: 377).

²² Ο Γιουνούς Εμρέ (1238–1320) ήταν Τούρκος ποιητής και μυστικιστής Σούφι, ο οποίος επηρέασε σε σημαντικό βαθμό τον πολιτισμό της Ανατολίας. Η Ανατολία (στα τουρκικά: Anadolu) ταυτίζεται γεωγραφικά με την περιοχή της Μικράς Ασίας. Για τον Έλληνα, και κατ' επέκταση για τον Δυτικό, ο όρος «Ανατολία» περιέχει «μυθικές» και «εξωτικές» εικόνες, καθώς η περιοχή αποτέλεσε μια από τις κοιτίδες του δυτικού πολιτισμού και της δυτικής φιλοσοφικής σκέψης. Αντιθέτως, για έναν Τούρκο η Ανατολία φέρει συγκεκριμένες ιστορικές και πολεμικές αναφορές που συνδέονται με την πρώιμη τουρκική Ιστορία.

και διατήρηση ενός ισχυρού κοινοβουλευτικού συστήματος, η προστασία του δικαιώματος της ιδιοκτησίας, η ελευθερία πίστης και έκφρασης, η πολιτική ηθική, η καταπολέμηση της διαφθοράς, το ανεξάρτητο, αμερόληπτο και δίκαιο δικαστικό σύστημα και η κυριαρχία της γλώσσας της αγάπης και του σεβασμού («sevgi ve saygı dili») ως στοιχείο συνοχής του κοινωνικού συνόλου.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τη λειτουργία του πολιτεύματος, το İYİ είναι υπέρ της ψήφισης ενός νέου δημοκρατικού, πλουραλιστικό και ελεύθερου Συντάγματος που θα σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα, θα διευρύνει την οικονομική και ποινική ευθύνη της διοίκησης και των δημόσιων λειτουργών, θα βελτιώνει και θα εκσυγχρονίζει τη Δικαιοσύνη και θα κατοχυρώνει την ανεξαρτησία της. Για αυτό το λόγο, τάσσεται υπέρ της επιστροφής στο κοινοβουλευτικό σύστημα και της ενίσχυσης του διαχωρισμού των εξουσιών. Τάσσεται ακόμα υπέρ της ελευθερίας του Τύπου, επιζητώντας την άμεση απελευθέρωση των δημοσιογράφων από τις φυλακές, ενώ αντιτίθεται στη διακυβέρνηση της χώρας με προεδρικά διατάγματα. Σεβόμενο την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, εναντιώνεται στη χρήση βασανιστηρίων, ενώ αιτείται την κατάργηση της ασυλίας των βουλευτών ως μέσο καταπολέμησης της διαφθοράς. Τέλος, το κόμμα είναι θετικό ως προς τη μείωση του κατώτατου εκλογικού ποσοστού στο 5%.

Στο μέτωπο της εκπαίδευσης, το İYİ σκοπεύει να καταστήσει το τουρκικό εκπαιδευτικό σύστημα μοντέλο προς μίμηση για άλλες χώρες εντός της επόμενης δεκαετίας, καθώς θα διασφαλίσει ότι τα παιδιά θα ανατρέφονται ως σύγχρονα και «καλά»²³ άτομα. Για αυτόν το λόγο, θα πρέπει να ενισχυθούν τα σύμβολα των εθνικών αξιών, όπως ο εορτασμός των εθνικών εορτών, ενώ θα πρέπει να βελτιωθεί και η διεθνής εικόνα του τουρκικού εκπαιδευτικού συστήματος σε διεθνείς διαγωνισμούς τύπου PISA. Όσον αφορά το σχολικό πρόγραμμα, θα πρέπει να ενισχυθεί η αθλητική αγωγή και η εκμάθηση τουλάχιστον μίας ξένης γλώσσας να καταστεί υποχρεωτική, ενώ οι μαθητές θα πρέπει να χρησιμοποιούν την τουρκική γλώσσα με ευχέρεια, αλλά και με όμορφο τρόπο, κάτι για το οποίο θα πρέπει να μεριμνήσουν από την πλευρά τους τα τουρκικά ΜΜΕ, ώστε να αποφευχθεί η

²³ Στο σημείο αυτό γίνεται κατανοητή η έννοια του «καλού» που υπάρχει στον τίτλο, αλλά και στις αναφορές του κόμματος.

μόλυνση²⁴ της γλώσσας. Το νέο πρόγραμμα σπουδών θα πρέπει να περιλαμβάνει μαθήματα που θα ενισχύουν την κριτική σκέψη και τις ικανότητες των μαθητών, ενώ βαρύτητα θα δοθεί στο μάθημα της τεχνολογίας και της πληροφορικής. Παράλληλα, η διάδοση των μαθημάτων Τουρκικών και Τουρκικού Πολιτισμού σε σχολεία του εξωτερικού, καθώς και η δια βίου εκπαίδευση («Κάθε σπίτι θα γίνει σχολείο.»²⁵) θα καταστούν προτεραιότητες του εκπαιδευτικού συστήματος.

Στον τομέα της Τέχνης και του Πολιτισμού, το κόμμα προωθεί την ανταλλαγή έργων για την ενδυνάμωση των πολιτισμικών δεσμών με τον τουρκικό κόσμο, την καταγραφή των λαϊκών τραγουδιών και τη μετάδοση τους στις νεότερες γενιές. Παράλληλα, δίνει κίνητρα για τη μελέτη των πολιτισμικών κωδικών και των πολιτισμικών αρχετύπων του τουρκικού έθνους και τη μετάδοση της τουρκικής πολιτισμικής ταυτότητας στις νέες γενιές, καθώς και την προστασία της κουλτούρας των Σούφι και της λαϊκής τους κληρονομιάς. Σύμφωνα με το κόμμα ο σουφισμός αποτελεί αισθητική²⁶ πολιτισμική γλώσσα της τουρκοϊσλαμικής θρησκευτικής αντίληψης.

Ως προς τα μέσα ενημέρωσης, το İYİ προκρίνει τη δίκαιη πρόσβαση των πολιτικών κομμάτων στα Μέσα, τασσόμενο κατά των μονοπωλίων και υπέρ των πολυφωνικών

²⁴ Η «συζήτηση για την Γλώσσα» δεν έχει σταματήσει στην Τουρκία εδώ και σχεδόν έναν αιώνα. Οφείλουμε να επιστήσουμε την προσοχή στην ευαισθησία που δείχνουν τα τουρκικά κόμματα για την γλώσσα τους. Βεβαίως, η ευαισθησία αυτή εξηγείται από το γεγονός ότι η Τουρκία είναι από τα μοναδικά κράτη στον κόσμο, στο οποίο η γλώσσα μορφοποιείται με νόμους, με αποτέλεσμα με την πάροδο των αιώνων η τουρκική γλώσσα να έχει αποκτήσει τη δική της ιδεολογία. Για τη διαπίστωση του ιδεολογικού χαρακτήρα της σύγχρονης τουρκικής, αρκεί να ανατρέξει κάποιος σε δυο ενδεικτικά γεγονότα. Το πρώτο αφορά τις ιδεολογικές αντιπαραθέσεις της δεκαετίας του 1970, όταν η κοινωνία πολώθηκε σε «αριστερούς» (όσοι είχαν το βλέμμα στραμμένο προς τη Δύση) και «δεξιούς» (εθνικιστές) εξαιτίας πολιτικών και κοινωνικών γεγονότων στα οποία παρείσφρησε και το γλωσσικό ζήτημα, λειτουργώντας ως καταλύτης. Το δεύτερο αφορά τον διαβόητο πίνακα με τις 205 απαγορευμένες λέξεις τον οποίο ανακοίνωσε η Διοίκηση του TRT στις 10/1/1985. Οι λέξεις αυτές δεν έπρεπε να χρησιμοποιούνται στην τηλεόραση και το ραδιόφωνο γιατί δεν συμφωνούσαν με τη γενική δομή της τουρκικής γλώσσας και βρίσκονταν 'κάτω' από το επίπεδο των καθιερωμένων τουρκικών. (σημειώσεις στο πλαίσιο του μαθήματος "Τουρκία: Γλώσσα, Πολιτισμός και Κοινωνία", Ακαδημαϊκό Έτος 2015-2016, Διδάσκων: Γ. Μιχαλακόπουλος).

²⁵ Στα τουρκικά: Her ev okul olacak.

²⁶ Για την αισθητική διάσταση του σουφισμού παραθέτουμε από τον Γιαννουλάτο (2016: 367): «[Οι Σούφι] [χ]ρησιμοποιούν αλληγορίες, τις οποίες πλέκουν γύρω από ερωτικά θέματα που περικλείουν βαθύτερο θρησκευτικό νόημα. Η ερωτική ορολογία παραμένει το δυναμικότερο εκφραστικό τους μέσο. Η απελευθέρωση από κάθε υλικό περίβλημα και κάθε δεσμό, η αγαπητική ένωση με το Αιώνιο και υπέρτατο Φίλο, γίνονται το βασικό θέμα των σκέψεων και συζητήσεων των σουφί. Με προοδευτική σειρά ασκήσεων και εκστασιακών καταστάσεων, η αγάπη αυτή καταλήγει σε βεβαιότητα ενώσεως και ταυτίσεως με τον Θεό.»

και ελεύθερων ΜΜΕ. Το κόμμα υποστηρίζει την ελεύθερη χρήση των κοινωνικών μέσων και όχι την αυθαίρετη απαγόρευση πρόσβασης σε αυτά, εκτός των περιπτώσεων που αφορούν τρομοκρατία, βία κατά γυναικών και σεξουαλική παρενόχληση. Επίσης, προτείνει το πρακτορείο Anadolu, το οποίο ιδρύθηκε από τον Ατατούρκ και χαρακτηρίζει κληρονομιά των Τούρκων, να καταστεί διεθνές και να παρέχει αξιόπιστη ενημέρωση.

Το κοινωνικό πρόγραμμα του κόμματος είναι ιδιαίτερα πλούσιο, καθώς δίνει, πρώτα από όλα, ιδιαίτερη σημασία στην ενίσχυση του θεσμού της οικογένειας, έτσι ώστε να προληφθούν φαινόμενα ενδοοικογενειακής βίας. Το κόμμα υπόσχεται ότι μετά το πέρας των πέντε ετών εξουσίας του δεν θα υπάρχει καμία αγράμματη γυναίκα κάτω των 40 ετών, ενώ θα ισχύσει η απαγόρευση σε κορίτσια να διακόπτουν τις σπουδές τους πριν τη δωδεκαετή βασική εκπαίδευση. Θα διασφαλίζει ακόμη ότι τα παιδιά που μεγαλώνουν στο εξωτερικό δεν θα στερούνται βασικά αισθήματα της τουρκικής εθνικής συνείδησης, όπως πατρίδα, έθνος, σημαία, γλώσσα και θρησκεία. Παράλληλα λαμβάνει μέτρα για την ικανοποίηση των αναγκών των νέων, των ηλικιωμένων, των οικογενειών των μαρτύρων (şehit) και των γαζήδων (gazi)²⁷, καθώς και των ΑΜΕΑ.

Όσον αφορά τη θρησκεία δίνεται έμφαση στην καλή ηθική κατανόηση του Ισλάμ και της αγάπης, της ευσπλαχνίας και της συμπόνιας που αυτό πρεσβεύει, ενώ δίνεται προτεραιότητα στη διευθέτηση του προβλήματος των Αλεβιτών με τη καταγραφή του πολιτισμού τους. Η περιβαλλοντική ατζέντα του κόμματος δίνει βαρύτητα στη κατοχύρωση του δικαιώματος διαβίωσης σε ένα καθαρό και υγιές περιβάλλον, το οποίο και θεωρείται θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα. Για αυτόν το λόγο, όπως αναφέρει το Πρόγραμμα, η βιοποικιλότητα θα πρέπει να προστατευτεί, καθώς και τα δικαιώματα των ζώων θα πρέπει να γίνονται σε κάθε περίπτωση σεβαστά. Προς αυτήν την κατεύθυνση, το κόμμα προωθεί τη δημιουργία «έξυπνων πόλεων» για την μείωση του αποτυπώματος άνθρακα, τη διάδοση των βιοκαυσίμων, τη χρήση ΑΠΕ,

²⁷ Η λέξη «γαζής» προέρχεται από την αραβική λέξη ghazā (παλεύω) και δινόταν ως τίτλος τιμής σε μουσουλμάνους που είχαν διακριθεί σε μάχες κατά των απίστων (αλλόθρησκων). Η συνήθης μετάφραση του όρου ήταν «θριαμβευτής». Ο τίτλος του γαζή αποδόθηκε μεταξύ άλλων στον Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ για τη συμμετοχή του στο Πόλεμο της Ανεξαρτησίας. Σήμερα ο τίτλος αυτός αποδίδεται κυρίως σε άτομα που τραυματίζονται σε μια μάχη.

την εφαρμογή ενός σχεδίου δράσης για την κλιματική αλλαγή και τις αναδασώσεις. Στον τομέα της ενέργειας, το κόμμα İYİ θεωρεί ότι η Τουρκία θα πρέπει να επιδιώξει ενεργειακή ασφάλεια με προμήθεια φτηνής και αξιόπιστης ενέργειας που θα συνδυάζει διαφορετικές μορφές. Παράλληλα, θα ιδρυθεί Πανεπιστήμιο Ενεργειακής Τεχνολογικής Έρευνας, ενώ θα καταπολεμηθεί το λαθρεμπόριο καυσίμων.

Το κόμμα İYİ έχει μία αρκετά συγκεκριμένη πολιτική ατζέντα για το εξόχως σημαντικό τρίπτυχο διοίκηση, εσωτερική/εξωτερική πολιτική και οικονομία. Συγκεκριμένα, το κόμμα προκρίνει τη ψηφιακή διακυβέρνηση, την προστασία του κράτους δικαίου, του εδάφους και του έθνους της Τουρκικής Δημοκρατίας και της άρρηκτης εθνικής ενότητας και αλληλεγγύης του τουρκικού έθνους. Αυτή η ενότητα και αλληλεγγύη μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την απαλοιφή κάθε είδους τρομοκρατικής απειλής (PKK, FETÖ, σαλαφιστικές τζιχαντιστικές οργανώσεις) και με την απονομή δικαιοσύνης στα θύματα της τρομοκρατίας, και πιο συγκεκριμένα στους 249 μάρτυρες και στους συγγενείς τους που έχασαν τη ζωή τους από τη FETÖ στο πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου 2016. Για αυτόν το λόγο, το κόμμα τάσσεται υπέρ της συνέχισης του ένοπλου αγώνα εναντίον των τρομοκρατικών οργανώσεων στα νοτιοανατολικά της χώρας και της ίδρυσης μυστικής υπηρεσίας που θα ερευνά και θα προλαμβάνει δραστηριότητες εντός του στρατεύματος, έτσι ώστε ο στρατός να διατηρηθεί έξω από την πολιτική. Φυσικά, και όπως αναφέρεται στο Πρόγραμμα του κόμματος, πρόθεση του είναι η άμεση άρση του καθεστώτος ΟΗΑΙ στο σύνολο της επικράτειας της χώρας.

Σημαντικός στόχος για το κόμμα İYİ είναι το να καταστεί η Τουρκία ισχυρός και σεβαστός δρών της παγκόσμιας και περιφερειακής τάξης, στόχος που μπορεί να επιτευχθεί μόνο με τη σύνδεση της αμυντικής βιομηχανίας με τις ανάγκες του στρατού και τη βιώσιμη και ισορροπημένη οικονομική ανάπτυξη, η οποία δεν θα περιλαμβάνει πληθωρισμό, ελλείμματα και αστάθεια τιμών. Για τον περιορισμό της διαφθοράς, άμεσες ενέργειες του İYİ θα είναι η πώληση του TRT, το οποίο σπαταλάει το δημόσιο χρήμα και αποτελεί σημαντικό δημοσιονομικό βάρος, η κατάργηση του αξιώματος του υφυπουργού, η προώθηση της διαύγειας σε όλους τους τομείς και η διάδοση της ψηφιακής υπογραφής ως μέρος της ψηφιακής διακυβέρνησης.

Ταυτόχρονα, και πάντα σύμφωνα με το κόμμα İYİ, απαιτείται μία πολυπρόσωπη εξωτερική πολιτική, ώστε η Τουρκία να σωθεί από την απομόνωση και την «μεσανατολικοποίηση»²⁸, θέτοντας σε πρώτη γραμμή τα εθνικά συμφέροντα και την εθνική ασφάλεια της χώρας. Η καλή γειτονία και η αρχή της μη επιθετικότητας πρέπει να τηρείται, ώστε να διατηρηθούν οι καλές σχέσεις με τους δυτικούς συμμάχους, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η Τουρκία δεν θα στραφεί προς την αναδυόμενη περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού. Η Τουρκία οφείλει να οικοδομήσει τις σχέσεις της με την Ε.Ε. και το ΝΑΤΟ στη βάση των κοινών συμφερόντων, ενώ παράλληλα θα χτίσει γέφυρες φιλίας με τον τούρκικο κόσμο (Ευρασία) και τα Βαλκάνια. Το İYİ τάσσεται υπέρ του τερματισμού της χρήσης της εξωτερικής πολιτικής ως υλικό που τροφοδοτεί τις ζυμώσεις στην εσωτερική πολιτική σκηνή, ενώ προτεραιότητα δίνεται στη χρήση της ήπιας ισχύος (soft power) για την προβολή της Τουρκίας ανά την υφήλιο.

Για το κυπριακό ζήτημα, η θέση του κόμματος είναι η συνέχιση της τουρκικής παρουσίας στο νησί με βάση την αντίληψη «ένα έθνος, δύο κράτη», ενώ αντιτίθεται στις έρευνες υδρογονανθράκων της ελληνοκυπριακής κοινότητας, δίνοντας προτεραιότητα στο διάλογο και στις διαπραγματεύσεις με την Ελλάδα για την επίλυση των χρόνιων διαμαχών χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η Τουρκία δεν θα προστατεύσει τα δικαιώματά της στο Αιγαίο. Τέλος, όσον αφορά το μεταναστευτικό ζήτημα, το İYİ προτίθεται να υπογράψει συμφωνίες επανεισδοχής με τρίτες χώρες, ενώ θα λάβει μέτρα για την πρόληψη αλλαγής της κοινωνικοπολιτισμικής σύνθεσης της τουρκικής κοινωνίας και για την πρόληψη εισόδου στρατιωτικών και ιδεολογικών στοιχείων στη χώρα!²⁹ Η επιστροφή των Σύριων στη χώρα τους πρέπει να διασφαλιστεί, αφού πρώτα αναγνωριστεί η εδαφική ακεραιότητα της Συρίας. Προς την κατεύθυνση αυτή, νέα αιτήματα ασύλου δεν θα γίνονται αποδεκτά από το τουρκικό κράτος.

Θα ήταν ενδιαφέρον στο σημείο αυτό να παρουσιάσουμε τις οκτώ αρχές τις οποίες υιοθετεί το κόμμα, όπως αυτές παρουσιάστηκαν στο «Συμβόλαιο με το Έθνος μας»

²⁸ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την «μεσανατολικοποίηση» της Τουρκίας και τη σύνδεσή της με την «αποαστικοποίηση» της τουρκικής κοινωνίας αξίζει να ανατρέξουμε ενδεικτικά στις σελίδες 1-15 του βιβλίου *Ποια Τουρκία;* (Αμπατζής, 2008).

²⁹ Η αναφορά αυτή είναι σαν να δηλώνει ότι η πολιτική του ΑΚΡ περί εισδοχής προσφύγων και άλλων «στοιχείων» στην χώρα έγινε χωρίς σχέδιο.

(Milletimizle Sözleşme), το οποίο δημοσιεύτηκε στις 30 Μαΐου 2018 και αποτελεί το νέο του μανιφέστο. Οι 8 αρχές του κόμματος είναι οι εξής:

1. Κανείς δεν είναι ανώτερος από το έθνος.
2. Η δικαιοσύνη είναι για όλους και οι θεσμοί της δικαιοσύνης κρατάνε ίσες αποστάσεις από όλους μας.
3. Η δημοκρατία είναι αξία που δεν πρέπει να αφήνεται στα χέρια ενός και μόνο ατόμου και φορέας αυτής της αξίας είναι το δημοκρατικό κοινοβουλευτικό σύστημα.
4. Όλη οι πόροι της χώρας πρέπει να μοιράζονται ισότιμα σε όλους, ανεξαρτήτως φυλής, θρησκείας, δόγματος, γλώσσας, φύλου και πολιτικών πεποιθήσεων.
5. Οι αδύναμοι και ευάλωτοι πολίτες μας βρίσκονται υπό την άνευ όρων προστασία και ευθύνη του κράτους.
6. Δεν μπορεί να υπογράφεται καμία συμφωνία που δεν θέτει ως προτεραιότητα την ευημερία των πολιτών και την ασφάλεια του κράτους.
7. Η ύπαρξη ατόμων με ηθικές αξίες, επιστημονική σκέψη και αίσθηση ευθύνης είναι βασική αξία της κοινωνίας μας.
8. Η ελευθερία πίστης, έκφρασης και του επιχειρείν πρέπει να διασφαλίζεται από το Σύνταγμα.

Από τα παραπάνω, μπορούμε με σχετική ασφάλεια να παρατηρήσουμε ότι το İYİ είναι ένα κεντροδεξιό κόμμα που ήρθε να καλύψει το πολιτικό χώρο μεταξύ του υπερεθνικιστικού MHP και του κεμαλιστικού CHP. Οι θέσεις του κόμματος είναι στην πλειοψηφία τους συντηρητικές και εθνικιστικές, δίνοντας, ωστόσο, και φιλελεύθερες αποχρώσεις στις εξαγγελίες του. Ασχολείται κυρίως με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την ισότητα των ευκαιριών, ενώ προωθεί την επιστροφή στο κοινοβουλευτικό σύστημα. Η εξωτερική του πολιτική κινείται με άξονα τη φράση του Ατατούρκ «ειρήνη στην πατρίδα, ειρήνη στον κόσμο» («Yurtta Sulh, Cihanda Sulh»). Οι στόχοι του είναι αρκετά φιλόδοξοι, αφού μεταξύ άλλων επιθυμεί να βρεθεί η Τουρκία μεταξύ των 10 ισχυρότερων με βάση το ΑΕΠ οικονομιών και να αυξήσει το εθνικό εισόδημα της χώρας στα πρότυπα του ΟΟΣΑ εντός μιας δεκαετίας (αύξηση του ΑΕΠ σε 1,4 τρισ. δολάρια και του ατομικού εισοδήματος σε 16.000 δολάρια),

καθώς και να εξαλείψει την ανεργία στην χώρα. Η πολιτική του ατζέντα κρίνεται ως πολυδιάστατη και ως εκ τούτου μπορεί να προσελκύσει μεγάλο φάσμα ψηφοφόρων που αισθάνονται απογοητευμένοι από τα παραδοσιακά κόμματα.

3.3. Κόμμα Εθνικιστικής Δράσης (MHP)

Το MHP ιδρύθηκε το 1969 και είναι ένα ακροδεξιό, υπερσυντηρητικό κόμμα με υπερεθνικιστικές θέσεις. Ιδρυτής και πρώτος πρόεδρος του κόμματος ήταν ο Αλπαρσλάν Τουρκές, ενώ από το Ιουλίου του 1997 και μέχρι σήμερα πρόεδρος του κόμματος είναι ο Ντεβλέτ Μπαχτσελί, ο οποίος υπηρέτησε ως αντιπρόεδρος στην κυβέρνηση συνασπισμού του Μπουλέντ Ετζεβίτ τη περίοδο 1999 έως 2002. Σύμφωνα με το καταστατικό του κόμματος, το MHP υιοθετεί κάποιες υπέρτατες αρχές και αξίες χάρη στις οποίες διαμόρφωσε και διατηρεί μέχρι σήμερα την ταυτότητά του. Αρχικά, το MHP υιοθετεί τις αρχές της νομιμότητας, το σεβασμό του κράτους δικαίου, και του εθνικισμού, το αίσθημα του ανήκειν στο τουρκικό έθνος συνοδευόμενο από την αγάπη για το έθνος. Το MHP δίνει προτεραιότητα στην εθνική ενότητα και ακεραιότητα, τονίζοντας τις κοινές αξίες της κοινωνίας, ενώ, παράλληλα, σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου. Τάσσεται υπέρ του πολυκομματικού, δημοκρατικού και ελεύθερου κοινοβουλευτικού συστήματος («*çok partili, demokratik ve hür parlâmenter rejim*»), το οποίο θα υπερασπίζεται την εθνική κυριαρχία και θα είναι σύμφωνο με την εθνική βούληση για νομιμότητα της πολιτικής εξουσίας. Σημαντικό τμήμα της πολιτικής ταυτότητας του είναι η σύνδεση του κόμματος με την κοινωνική δικαιοσύνη και τον «τούρκικο σοσιαλισμό»³⁰, ο οποίος στοχεύει στην προστασία των συμφερόντων και των δικαιωμάτων των ατόμων, της οικογένειας και της κοινωνίας, με παράλληλη προώθηση της ευημερίας των πολιτών. Ο τουρκικός σοσιαλισμός αποσκοπεί στη δίκαιη κατανομή εισοδήματος, στη διατήρηση εθνικών αισθημάτων, στην προώθηση των αρετών των πολιτών και στην κοινωνική αλληλεγγύη. Ακόμη, η φιλοσοφία του MHP περιστρέφεται γύρω από την ανάπτυξη μιας κουλτούρας κοινωνικής αλληλεγγύης και συμφιλίωσης, συνοδευόμενης από καθαρή και υψηλού επιπέδου πολιτική κουλτούρα για τη

³⁰ Ο όρος «τουρκικός σοσιαλισμός» χρησιμοποιείται αυτούσιος στο Καταστατικό του κόμματος.

διαμόρφωση ενός υγιούς δημοκρατικού συστήματος και τη δημοκρατική ωριμότητα των πολιτών. Τέλος, το MHP προωθεί αυτό που το ίδιο ονομάζει «κινητοποίηση της καρδιάς» («gönül seferberliği»), δηλαδή την προσπάθεια στην οποία έχει επιδοθεί για να κερδίσει την καρδιά, την αγάπη και το σεβασμό των πολιτών, ώστε να επικρατήσει η ειρήνη στη χώρα.

Αντιστοίχως, προτεραιότητες του κόμματος είναι η προώθηση της ισότητας και της δικαιοσύνης, η προστασία των εθνικών και πνευματικών αξιών και του ιστορικού και πολιτισμικού πλούτου του τουρκικού έθνους, καθώς και η προστασία της αδιάρρηκτης ενότητας, των δικαιωμάτων και των συμφερόντων του κράτους. Δίνεται φυσικά βαρύτητα και στην εκπαίδευση των νέων γενεών με πίστη, υψηλές ηθικές αξίες και ικανότητες που ορίζονται από την εποχή. Παράλληλα, αποδίδεται σημασία στην ανάπτυξη βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών, ώστε να επιταχυνθεί η άρση των εμποδίων για υλική και ηθική εξέλιξη του τουρκικού έθνους. Πέρα από τη δίκαιη κατανομή του εισοδήματος, το οικονομικό μοντέλο του MHP περιλαμβάνει προσέλκυση υψηλών επενδύσεων και βιώσιμη ανάπτυξη για την οικονομία, ενώ απώτερος σκοπός της πολιτικής του ατζέντας είναι να καταστεί το έθνος ένα από τα ισχυρότερα, φημισμένα και κυρίαρχα της εποχής, ώστε να μείνει για πάντα στην Ιστορία.

Το πρόγραμμα του κόμματος, το οποίο ανανεώθηκε για τελευταίο φορά το 2009, έχει ως μακροπρόθεσμο ορίζοντα το έτος 2023. Σύμφωνα με αυτόν το στόχο, το MHP σκοπεύει η Τουρκία να συμπεριλαμβάνεται το 2023 μεταξύ των 10 ισχυρότερων οικονομιών στον κόσμο με ΑΕΠ 2,1 τρισ. δολάρια, κατά κεφαλήν εισόδημα 25.000 δολάρια και εξαγωγές αξίας 400 δισ. δολαρίων. Για να καταφέρει να προσεγγίσει τους παραπάνω οικονομικούς δείκτες, προκρίνει την εγκαθίδρυση ενός οικονομικού συστήματος βασισμένου σε ένα ανταγωνιστικό μοντέλο της οικονομίας της αγοράς και της ελεύθερης επιχειρηματικότητας, τασσόμενο κατά των μονοπωλιακών σχημάτων και του αθέμιτου ανταγωνισμού. Ο δημόσιος τομέας δεν θα εμπλέκεται στην οικονομία, ώστε να επέλθει σταθεροποίηση των τιμών, μείωση των ελλειμμάτων και ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης 7%. Ο φορολογούμενος θα πληρώνει με βάση την οικονομική του δυνατότητα. Επίσης, θα προωθηθεί η ενίσχυση του ιδιωτικού τομέα και η βιομηχανοποίηση της κοινωνίας με αξιοποίηση της πληροφοριακής και

τεχνολογικής παραγωγής στη βάση ενός σχεδίου για μείωση των εισαγωγών και αύξηση των εξαγωγών προϊόντων υψηλής ποιότητας Made in Turkey. Η μετάβαση στην κοινωνία της πληροφορίας και η είσοδος της χώρας στη διαστημική τεχνολογική βιομηχανία θεωρείται δεδομένη. Ο κατώτατος μισθός θα ανέρχεται στις 825 λίρες, ενώ θα γίνει μείωση των ωρών εργασίας.

Όσον αφορά τις θεμελιώδεις αξίες του έθνους, το MHP αναγνωρίζει την κοσμικότητα ως εγγύηση της εθνικής ενότητας και ακεραιότητας, σεβόμενο τα πιστεύω των πολιτών και την αρχή της θρησκευτικής ελευθερίας. Η φιλοσοφία του κόμματος εμπνέεται από την αρχή του εθνικισμού, όπως έχει σχηματιστεί από την Ιστορία, τον πολιτισμό, τις παραδόσεις και τα πιστεύω του τουρκικού έθνους και αποτελεί μία γέφυρα σύνδεσης του παρελθόντος με το μέλλον. Υιοθετείται η αρχή του Ατατούρκ «η κυριαρχία ανήκει άνευ όρων στο λαό» και αναγνωρίζεται η ενωτική δομή του εθνικού κράτους βασιζόμενη στο μοτίβο «ένα έθνος, ένα κράτος» παρέχοντας πολιτικό και νομικό καθεστώς στις διάφορες εθνοτικές ταυτότητες. Το MHP στηρίζει τη δημιουργία «τεχνητών μειονοτήτων» («yapay azınlık»³¹) παρέχοντας καθεστώς αναγνώρισης σε διαφορετικές γλώσσες και κουλτούρες πέραν της τουρκικής, προωθώντας την ίδια στιγμή την έννοια της «τουρκικότητας» ως ορισμό της εθνικής ταυτότητας. Διασφαλίζει ακόμη ότι η τουρκική γλώσσα, όντας ένα από τα αναπόσπαστα στοιχεία της εθνικής τουρκικής ταυτότητας, είναι κοινή γλώσσα της κουλτούρας και της επιστήμης που χρησιμοποιείται και γίνεται κατανοητή σε όλον τον τούρκικο κόσμο. Οι παραπάνω θέσεις του κόμματος ανήκουν στη γενικότερη του προσπάθεια «για πρόληψη της πολιτισμικής και ηθικής διαφθοράς της Τουρκίας μέσω της ενδυνάμωσης των εθνικών και πνευματικών αξιών των πολιτών»³².

Όσον αφορά την πολιτιστική ατζέντα, το MHP προκρίνει την προστασία και διατήρηση της τουρκικής λαϊκής παράδοσης, την επανεξέταση τουρκικών ιστορικών αρχείων, την ελεύθερη είσοδο στα μουσεία για τους νέους, καθώς και την ανάπτυξη της εθνικής βιομηχανίας παιδικών προγραμμάτων (κυρίως της βιομηχανίας

³¹ "Türkçe dışındaki dillere ve farklı kültürlere statü kazandırılarak yapay azınlık yaratılmasına." [http://www.mhp.org.tr/usr_img/ mhp2007/kitaplar/MHP_2011_SecimBeyannamesi_Ozet.pdf (Τελευταία Πρόσβαση: 8 Ιουλίου 2019)].

³² http://www.mhp.org.tr/usr_img/ mhp2007/kitaplar/MHP_2011_SecimBeyannamesi_Ozet.pdf (Τελευταία Πρόσβαση: 8 Ιουλίου 2019).

κινουμένων σχεδίων) για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας των παιδιών και την αφομοίωση των τουρκικών πολιτισμικών αξιών. Ενθαρρύνει, μάλιστα, την εθνική βιομηχανία ηλεκτρονικών παιχνιδιών να λάβει μέτρα για την πρόληψη των επιδράσεων ξένων πολιτισμικών στοιχείων στα παιδιά μέσω των ηλεκτρονικών παιχνιδιών. Στην προσπάθεια του κόμματος για διεθνή προβολή του τουρκικού αθλητικού πνεύματος στοχεύει στην αύξηση των μεταλλίων στις ολυμπιακές οργανώσεις, ενώ προωθεί τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Τουρκία. Στο εκπαιδευτικό σύστημα, προτείνει την κατάργηση του εξεταστικού συστήματος για την εισαγωγή σε πανεπιστήμια, ενώ τονίζει ότι η τουρκική είναι η γλώσσα της εκπαίδευσης.

Η ενεργειακή ατζέντα του κόμματος στοχεύει στην επίτευξη της ενεργειακής αυτάρκειας της χώρας, η οποία θα συμπεριλαμβάνει εναλλακτικούς τρόπους προμήθειας ενέργειας μέσω της χρήσης ΑΠΕ, πυρηνικής ενέργειας, με παράλληλη διατήρηση των παραδοσιακών ενεργειακών υποδομών (κυρίως άνθρακα). Στόχος είναι η Τουρκία να καταστεί κόμβος μεταξύ των χωρών που παράγουν ενέργεια και αυτών που την καταναλώνουν. Ακόμη, θα εφαρμοστεί ολιστική προσέγγιση απέναντι στην αξιοποίηση των υδάτινων πόρων και τη διαχείρισή τους. Ταυτόχρονα, θα ληφθούν μέτρα για τη διατροφική ασφάλεια της χώρας, ενώ θα προωθηθεί τόσο η γεωργική αυτάρκεια όσο και η ενίσχυση της κτηνοτροφίας. Στο κοινωνικό μέτωπο θα διεξαχθεί ένας αγώνας για την καταπολέμηση της φτώχειας, της ανεργίας και της διαφθοράς μέσω της λήψης μέτρων, όπως η σύνδεση των πανεπιστημίων με την αγορά εργασίας, η άρση της βουλευτικής ασυλίας και η ισότητα των ευκαιριών.

Στον τομέα της εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας, θα αναβαθμιστεί ο ρόλος του στρατού μέσω της ανάπτυξης της εγχώριας πολεμικής βιομηχανίας, έτσι ώστε να μειωθεί η εξάρτηση από ξένες βιομηχανίες παροχής στρατιωτικού υλικού. Παράλληλα, θα γίνουν προσπάθειες για να επικρατήσει η ατμόσφαιρα ειρήνης και ασφάλειας, αφού προηγηθεί η πάταξη κάθε είδους τρομοκρατικής και αναρχικής οργάνωσης, η οποία θα επιτευχθεί μεταξύ άλλων με τον τερματισμό της χωρίς έλεγχο μετανάστευσης. Σύμφωνα με την κομματική ατζέντα για την εξωτερική πολιτική, η Τουρκία θα πρέπει να κατανοήσει τα πλεονεκτήματα της γεωστρατηγικής της θέσης της, έτσι ώστε να αναπτύξει μία πολυεπίπεδη εξωτερική πολιτική με απώτερο στόχο

να καταστεί περιφερειακή και παγκόσμια δύναμη. Προς αυτή την κατεύθυνση, θα επιτευχθεί μία στροφή προς την περιοχή της Ευρασίας, χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει ότι δεν θα υπάρξει εμβάθυνση των σχέσεων με τον τούρκικο κόσμο (Κύπρος, Καύκασος, κεντρικές ασιατικές δημοκρατίες και Βαλκάνια), ενώ παράλληλα θα επανατοποθετηθούν σε νέα βάση οι σχέσεις της χώρας με την Ε.Ε. Παράλληλα, θα δοθεί βάρος στην συνεργασία τόσο με παγκόσμιες δυνάμεις³³ (ΗΠΑ και Κίνα) όσο και με χώρες της περιοχής, ιδιαίτερα τη Ρωσία και το Ιράν, ενώ θα ληφθεί μέριμνα για την προστασία των δικαιωμάτων των Τουρκμένων³⁴ του Ιράκ. Για το κυπριακό ζήτημα υιοθετείται μία «ρεαλιστική και βιώσιμη λύση» η οποία θα ακολουθεί το μοτίβο 2+2+2, «δύο ζώνες, δύο έθνη, δύο κράτη».

Με βάση το κομματικό του πρόγραμμα και το καταστατικό, γίνεται αντιληπτό ότι το ΜΗΡ είναι ένα κόμμα «παλαιάς κοπής», του οποίου η ρητορεία περιστρέφεται γύρω από το τρίπτυχο έθνος-πατρίδα-κράτος. Οι υπερεθνικιστικές του θέσεις βρίσκουν απήχηση σε συγκεκριμένο ακροατήριο, ενώ η σημερινή συνεργασία του με το κυβερνών κόμμα του έχει επιτρέψει να υλοποιήσει έως κάποιον βαθμό την πολιτική του ατζέντα, αν και ταλανίζεται από εσωκομματικές έριδες και χαμηλά ποσοστά στις εκλογικές αναμετρήσεις. Το τελευταίο εξηγείται εν μέρει από την αποχώρηση στελεχών από το κόμμα για να ενταχθούν στο νεοιδρυθέν κόμμα İYİ, κάτι που οδήγησε στην απώλεια ενός μέρους της εκλογικής του βάσης. Ωστόσο, το ΜΗΡ έχει καταφέρει να επιβιώσει εδώ και μισό αιώνα, λόγω κυρίως της ικανότητάς να κάνει να πάλλονται οι εθνικιστικές χορδές του μέσου Τούρκου.

3.4. Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα (CHP)

Το CHP ιδρύθηκε ως πολιτικό κόμμα το Σεπτέμβριο του 1923, ενώ προϋπήρχε ήδη από τον Σεπτέμβριο του 1919 ως αντιστασιακή οργάνωση. Ιδρυτής και αιώνιος ηγέτης του κόμματος είναι ο Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ, ο οποίος υπηρέτησε ως ο

³³ Αξίζει να παρατηρήσουμε ότι το ΜΗΡ δεν συμπεριλαμβάνει τη Ρωσία μεταξύ των παγκοσμίων δυνάμεων.

³⁴ Οι Τουρκμένοι ή Τουρκμάνοι είναι τουρκική εθνοτική ομάδα της Κεντρικής Ασίας και Μέσης Ανατολής. Ο πληθυσμός τους υπολογίζεται σε 6,4 εκατομμύρια με την πλειονότητά τους να εντοπίζονται στο Τουρκμενιστάν (περίπου 5 εκατομμύρια), ενώ σημαντικός αριθμός Τουρκμένων κατοικεί στο Ιράν, το Ιράκ και το Αφγανιστάν.

πρώτος πρόεδρος της Τουρκικής Δημοκρατίας και θεωρείται ο αρχιτέκτονας του εκσυγχρονισμού της χώρας. Σημερινός πρόεδρος του κόμματος είναι ο Κεμάλ Κιλιτσντάρογλου, ο οποίος παρέλαβε τα ηνία του CHP το 2010.

Το CHP είναι το μόνο κόμμα του οποίου η ιδεολογική κατεύθυνση αποτυπώνεται στο Καταστατικό και στο Πρόγραμμα του. Σύμφωνα με το Καταστατικό, το CHP είναι ένα «σύγχρονο, δημοκρατικό, αριστερό πολιτικό κόμμα που υιοθετεί τα ιδανικά του Διαφωτισμού, ιδιαίτερα του Πολέμου της Ανεξαρτησίας, τον αγώνα για την εργασία, τις αρχές της ελευθερίας, της ισότητας και της αλληλεγγύης της σοσιαλδημοκρατίας»³⁵. Το CHP δέχεται ως βασικές του αξίες το κράτος δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες, την κοσμικότητα, την πλουραλιστική και συμμετοχική δημοκρατία, την ισότητα των φύλων, το κοινωνικό κράτος, τη βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη και την ίδρυση ενός ειρηνικού και δίκαιου κόσμου που θα σέβεται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Οι πηγές της ιδεολογίας του κόμματος είναι τρεις: α) η εκσυγχρονιστική επανάσταση και τα λεγόμενα «έξι βέλη»-αρχές του Ατατούρκ, β) οι παγκόσμιοι κανόνες της σοσιαλδημοκρατίας, και γ) η ιστορική και πολιτισμική παρακαταθήκη της Θράκης³⁶ και της Ανατολίας. Όσον αφορά την πρώτη πηγή ιδεολογίας, το CHP έχει καταστήσει τον εαυτό του φύλακα των αρχών και των μεταρρυθμίσεων του Ατατούρκ που αποτελούν την πολιτική του ταυτότητα. Για να γίνει κατανοητή η ιδεολογική παρακαταθήκη του κόμματος, θα αποτελούσε παράλειψη να μην προβούμε σε μια σύντομη αναφορά των 6 αρχών-«βελών» της ιδεολογίας του Κεμάλ Ατατούρκ, όπως αυτές αποτυπώνονται στο Πρόγραμμα του κόμματος. Αναλυτικότερα, το CHP βασίζεται στις παρακάτω 6 αρχές:

1. τον *ρεπουμπλικανισμό*, σύμφωνα με τον οποίο η πηγή της κυριαρχίας βρίσκεται στο έθνος και η πραγμάτωση του κράτους βασίζεται στην εθνική βούληση, ενώ ο υπήκοος πλέον γίνεται πολίτης. Σεβόμενη τις αξίες του

³⁵ http://content.chp.org.tr/file/chp_tuzuk_10_03_2018.pdf (Τελευταία Πρόσβαση: 8 Ιουλίου 2019).

³⁶ Πρόκειται για ένα «φλέγον» ζήτημα, το οποίο επανέρχεται συχνά στο προσκήνιο, καθώς η 'παρακαταθήκη' αυτή συνοψίζεται στις συνεχείς προσπάθειες της Τουρκίας να αναιρέσει τη Συνθήκη της Λωζάνης περί 'θρησκευτικής μειονότητας' (δηλ. μουσουλμάνους) και να μιλά συνεχώς για 'εθνική μειονότητα' (δηλ. Τούρκους).

ρεπουμπλικανισμού, η Τουρκική Δημοκρατία ιδρύθηκε πάνω στην αρχή της αλληλεγγύης και των ιδανικών των πολιτών.

2. τον *εθνικισμό*, ο οποίος δεν αφορά την εθνοτική καταγωγή των πολιτών, αλλά προκρίνει το σεβασμό των εθνοτικών και πολιτισμικών ταυτοτήτων και της ισότητας των πολιτών απέναντι στο νόμο ανεξαρτήτως καταγωγής, γλώσσας και θρησκείας, ενώ έμφαση δίνεται και στον πολιτισμικό πλουραλισμό, ο οποίος αποτελεί σημαντική παράμετρο για την επίλυση των εθνοτικών ζητημάτων.
3. τον *λαϊκό χαρακτήρα*, σύμφωνα με τον οποίο η βάση της πολιτικής νομιμότητας είναι η θέληση του λαού, ενώ βασική του προτεραιότητα είναι η κατάργηση των οικονομικών και πολιτικών προνομίων για τις ανώτερες τάξεις.
4. τον *κρατισμό*, ο οποίος ορίζει ότι οι οικονομικοί, κοινωνικοί και πολιτικοί στόχοι του κράτους πρέπει να αποσκοπούν στα άτομα, έτσι ώστε να υπάρξει μία υγιής ισορροπία μεταξύ των προσωπικών και κοινωνικών οφελών, ενώ τάσσεται κατά της οικονομίας της αγοράς, αναγνωρίζοντας παράλληλα τον ρυθμιστικό και ελεγκτικό χαρακτήρα του κράτους.
5. τον *επαναστατισμό* ή *ριζοσπαστικό ρεφορμισμό*, κατά τον οποίον το κράτος πρέπει να ανοιχθεί σε νέες ιδέες.
6. την *κοσμικοδοξία* ή *εκκοσμίκευση*, η οποία επιβάλλει τον διαχωρισμό των κρατικών και θρησκευτικών θεμάτων έτσι ώστε να προωθηθεί η συνύπαρξη διαφορετικών θρησκειών και δογμάτων εντός του κράτους. Η άρνηση για πολιτικοποίηση της θρησκείας στη βάση του ότι το κράτος δεν έχει θρησκεία και ότι αυτή δεν αφορά τη δημόσια, αλλά την ιδιωτική σφαίρα, έχει ως στόχο την χειραφέτηση του νου των πολιτών.

Όσον αφορά στη σοσιαλδημοκρατική ιδεολογία του κόμματος αρκεί να αναφέρουμε ότι το CHP στοχεύει στο κοινωνικό κράτος και στη δημοκρατία, καθώς προωθεί τον πλουραλισμό, την ελευθερία, την ισότητα, την αλληλεγγύη και την ειρήνη, ενώ προτεραιότητα δίνεται και στη συλλογικότητα της εργασίας και στην προστασία του περιβάλλοντος.

Η πολιτική ατζέντα του κόμματος περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, αναφορικά με την εγκαθίδρυση ενός σύγχρονου κοσμικού και πλουραλιστικού πολιτεύματος τα εξής: διαχωρισμός των εξουσιών και η επαναλειτουργία του κράτους δικαίου, διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών, προστασία και ενίσχυση της ενότητας, της ανεξαρτησίας και της ασφάλειας των πολιτών και της χώρας, βασισμένη στο μοτίβο «ειρήνη στην πατρίδα, ειρήνη στον κόσμο» («Yurtta barış, dünyada barış»). Το κόμμα αποδέχεται, σύμφωνα πάντα με το Καταστατικό και το Πρόγραμμά του, την ύπαρξη εθνικών ταυτοτήτων και καταβάλλει σημαντικές προσπάθειες για την εξεύρεση ενός κοινού σημείου υπεράνω εθνοτικών και θρησκευτικών ταυτοτήτων. Στο πλαίσιο αυτό, τάσσεται υπέρ της προστασίας των μειονοτικών δικαιωμάτων, ιδιαίτερα αυτών των Κούρδων, δίνοντας έμφαση στην ενσωμάτωση των εθνοτικών ομάδων και όχι στην αφομοίωσή τους.

Τηρώντας τις ιδεολογικές του καταβολές, υπόσχεται κοινωνική δικαιοσύνη, αλληλεγγύη και συνεργασία, ενώ προωθεί την οικοδόμηση μιας οργανωμένης και ισότιμης κοινωνίας με παροχή δικαιώματος απεργίας και συλλογικών διαπραγματεύσεων στους εργαζομένους. Το δικαίωμα στην εργασία θεωρείται ιερό, καθώς αποτελεί ύψιστη αξία. Η κοινωνική ατζέντα του κόμματος, περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την προστασία των γυναικών και των παιδιών από φαινόμενα ενδοοικογενειακής βίας, ενώ προωθεί τον αγώνα κατά των διακρίσεων και του αποκλεισμού. Το CHP στηρίζει τον αγώνα για την καταπολέμηση της φτώχειας, υποσχόμενο ότι κανένας πολίτης δεν θα διαβιώνει κάτω από το όριο της πείνας, ότι θα παρέχεται κοινωνική ασφάλεια σε όλους τους πολίτες και ότι θα επικρατήσει η ισότητα των φύλων και των ευκαιριών σε κάθε τομέα της καθημερινότητας. Το κόμμα τονίζει ότι η βία κατά των γυναικών είναι μια από τις μεγαλύτερες ντροπές της χώρας και υπόσχεται να αγωνιστεί κατά των εγκλημάτων τιμής ώστε να σωθεί η Τουρκία από τη ντροπή. Ακόμη, τονίζεται ότι θα ληφθούν μέτρα για την ένταξη των ΑΜΕΑ στο κοινωνικό σύνολο.

Το CHP υπόσχεται ότι θα αναδιαμορφώσει το εκπαιδευτικό σύστημα προς την κατεύθυνση της ανατροφής ελεύθερων, κριτικών και δημοκρατικών νέων. Η προσχολική εκπαίδευση θα καταστεί υποχρεωτική και θα εξεταστούν πολιτικές για

τη συγκράτηση της διαρροής εξειδικευμένων νέων επαγγελματιών στο εξωτερικό, το γνωστό φαινόμενο brain drain.

Η προστασία της πολιτιστικής και ιστορικής κληρονομιάς, καθώς και η προστασία της φύσης, του περιβάλλοντος και των δικαιωμάτων των ζώων δεν θα μπορούσαν να λείπουν από το κομματικό του πρόγραμμα. Σχετικά με το περιβάλλον, θα εφαρμοστεί η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», θα συσταθεί συμβούλιο σεισμών και μηχανισμός διαχείρισης κινδύνων για την αντιμετώπιση των φυσικών φαινομένων και θα επανεξεταστεί η αποτελεσματική χρήση των δημοσίων πόρων, ώστε να τερματιστεί η αλόγιστη σπατάλη τους. Προς αυτήν την κατεύθυνση, θα ενισχυθούν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και θα διαδοθεί η χρήση ΑΠΕ.

Στον τομέα της οικονομίας, το CHP προωθεί μέτρα για την ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης, την εξάλειψη της αδικίας στην κατανομή εισοδήματος, τον αγώνα κατά της φτώχειας και της στέρησης και υπέρ των ανθρώπινων συνθηκών διαβίωσης. Αντιτίθεται σε κάθε μορφή εκμετάλλευσης και ιμπεριαλισμού στοχεύοντας στην προώθηση της ευημερίας και της προσωπικής ανάπτυξης των πολιτών. Υπόσχεται τη μείωση της εξάρτησης από τις εισαγωγές ξένων προϊόντων, την ανεξαρτησία της Κεντρικής Τράπεζας ως μοχλό αύξησης των ξένων επενδύσεων, την απεξάρτηση των εθνικών ΜΜΕ από τον έλεγχο ξένων ομίλων, τον τερματισμό της φορολογικής αμνηστίας, την ανάπτυξη πολύπλευρων σχέσεων με «high-tech» χώρες και τη μείωση του προστατευτισμού σε στρατηγικής σημασίας τομείς της εγχώριας βιομηχανίας. Άλλοι στόχοι του κόμματος είναι η επιτάχυνση της μετάβασης της Τουρκίας σε κοινωνία της πληροφορίας, η μετατροπή της χώρας σε περιφερειακό κέντρο logistics, η αξιοποίηση της χώρας ως ενεργειακή «γέφυρα» μεταξύ Ευρώπης και Ασίας, καθώς και η αποφυγή της παγίδας του «φτηνού τουρισμού».

Η ατζέντα του για την εξωτερική πολιτική βασίζεται στην εγκαθίδρυση της ειρήνης, της δικαιοσύνης και της ευημερίας για όλους τους πολίτες και την ανθρωπότητα, σεβόμενο φυσικά την προάσπιση των δημοσίων συμφερόντων. Πιο συγκεκριμένα, το CHP πιστεύει ότι η τρομοκρατία αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της εποχής, ενώ κατηγορεί τις ΗΠΑ για την εμπλοκή της στο Ιράκ και για τη μη λήψη μέτρων εναντίον του PKK. Υπόσχεται την αναβάθμιση του στρατού, δίνοντας σημασία στην εκπαίδευση και στον εξοπλισμό του, την αναθεώρηση των σχέσεων με χώρες

που υποστηρίζουν την τρομοκρατία, την ενίσχυση του ρόλου του NATO, την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων με όλες τις χώρες της περιοχής βασισμένες στην αμοιβαία εμπιστοσύνη, ενώ τονίζει ότι, παρόλο που η Τουρκία είναι ένα «φιλειρηνικό» έθνος, δεν θα διστάσει να δείξει την πολεμική της ικανότητα, αν κρίνει ότι η ανεξαρτησία και τα δικαιώματά της χρήζουν προστασίας.

Μεταξύ των πολιτικών που θα λάβει για την εξυπηρέτηση των εθνικών συμφερόντων είναι η επιτάχυνση των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Ε.Ε., απορρίπτοντας το ειδικό καθεστώς με το οποίο προσπαθούν να τη δελεάσουν, η ανάπτυξη πολυδιάστατων διεθνών σχέσεων με παραδοσιακά συμμαχικά κράτη όπως οι χώρες της Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής και των Βαλκανίων, ενώ έμφαση δίνεται στην ταχεία ανάπτυξη των οικονομικών και πολιτικών σχέσεων με αναδυόμενες χώρες, όπως η Κίνα, η Ιαπωνία, η Βραζιλία, η Ινδία, καθώς και με κράτη της Άπω Ανατολής, της Λατινικής Αμερικής και της Αφρικής. Παράλληλα, θα ενισχύσει τη συνεργασία με χώρες της κεντρικής Ασίας και τη Ρωσία. Στο Κυπριακό, το κόμμα υποστηρίζει τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων, ενώ απορρίπτει την ελληνοκυπριακή διοίκηση ως διεθνή εκπρόσωπο της νήσου τασσόμενο υπέρ ενεργειών για τη διεθνή αναγνώριση της Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου³⁷. Ειδικό βάρος δίνεται στην ανάπτυξη των ελληνοτουρκικών σχέσεων, με έμφαση στο διάλογο για το Αιγαίο και τις τουρκικές και ελληνικές μειονότητες σε αμφότερες τις χώρες. Στηρίζει, επίσης, την επίλυση του παλαιστινιακού ζητήματος, ενώ προωθεί την οικοδόμηση σχέσεων με την Αρμενία, στηρίζοντας μάλιστα τη θέση των Αρμενίων για απόσυρση των Αζέρων από τα κατεχόμενα εδάφη της, διεκδικώντας όμως την εγκατάλειψη από μέρους της Αρμενίας των κατηγοριών για γενοκτονία. Η στάση της Τουρκίας απέναντι στην απόρριψη της γενοκτονίας των Αρμενίων θα παραμείνει αμετάβλητη, δηλαδή, ότι δεν υφίσταται ως τέτοιο κάποιο παρόμοιο γεγονός.

Το CHP θα μπορούσε ορθώς να χαρακτηριστεί ως ένα παραδοσιακό τουρκικό κόμμα, καθώς σε λίγα χρόνια συμπληρώνεται ένας αιώνας από την ίδρυσή του. Ο κοσμικός και κεμαλικός χαρακτήρας του παραμένει αμετάβλητος, τουλάχιστον στο

³⁷ Η ΤΔΒΚ αναγνωρίζεται διεθνώς μόνο από την Τουρκία από την οποία εξαρτάται πολιτικά, οικονομικά και στρατιωτικά. Για να αναφερθούν στην ΤΔΒΚ, η Ελλάδα και η Κυπριακή Δημοκρατία χρησιμοποιούν την ονομασία «ψευδοκράτος» ή «κατεχόμενα».

Καταστατικό και στο Πρόγραμμά του, ενώ αποδεχόμενο τις αρχές της σοσιαλδημοκρατίας επενδύει στο κοινωνικό του προφίλ. Στόχος του είναι η εφαρμογή των ιδρυτικών του αρχών, γεγονός που το κρατάει αγκιστρωμένο στο παρελθόν στερώντας του μια εκ των έσω ανανέωση της κομματικής του ατζέντας. Ο «αριστερής τάσης» χαρακτήρας του το καθιστά ως μοναδική εναλλακτική για τους ψηφοφόρους απέναντι στα κόμματα της κεντροδεξιάς και ακροδεξιάς (MHP, AKP και İYİ). Ο σημερινός ηγέτης του κόμματος Κιλιτσντάρογλου θεωρείται ως ένας αρκετά μετριοπαθής πολιτικός, ενώ η σταδιακή άνοδος του Μουχαρέμ Ιντζέ εντός του κόμματος δίνει μια αύρα ανανέωσης στην αυστηρά συντηρητική του ηγεσία.

3.5. Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (AKP)

Το AKP ιδρύθηκε τον Αύγουστο του 2001 από τους Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, Αμπντουλάχ Γκιούλ, Μπουλέντ Αρίντς και Μπιναλί Γιλντιρίμ και από το Νοέμβριο του 2002 κυβερνάει την χώρα. Η 17χρονη εξουσία του έχει αναδιαμορφώσει το πολιτικό σκηνικό της Τουρκίας και έχει μεταβάλει το μοντέλο διακυβέρνησης της τουρκικής κοινωνίας. Το AKP θεωρείται ένα ισλαμικό και συντηρητικό κόμμα του οποίου το Καταστατικό θεωρεί τη δημοκρατία ως το πιο σημαντικό επίτευγμα του τουρκικού έθνους, ταυτοχρόνως με την ρήση του Ατατούρκ «η κυριαρχία ανήκει άνευ όρων στο λαό»³⁸, του οποίου η εθνική θέληση είναι καθοριστικής σημασίας. Το AKP αποδέχεται το κράτος δικαίου και τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου και υιοθετεί την αρχή της ηθικής στην πολιτική. Υπερασπίζεται την άρρηκτη ενότητα του τουρκικού έθνους, διατηρώντας τις αξίες του παρελθόντος και εφαρμόζοντας πολιτικές για να φτάσει και να ξεπεράσει ακόμα υπερκεράσει το επίπεδο των σύγχρονων πολιτισμών («muasır medeniyet seviyesine ulaşmak ve hatta onu aşabilmek için»), όπως είχε αναφέρει ο Ατατούρκ.

Το AKP χαρακτηρίζεται ως ανθρωποκεντρικό κόμμα, στόχος του οποίου είναι η ευτυχία, η ειρήνη, η εμπιστοσύνη και η υγεία των πολιτών, σεβόμενο παράλληλα τα εγγενή δικαιώματα των πολιτών και τη διαφορετικότητα, η οποία θα πρέπει να

³⁸ Türk Milleti'nin en önemli yönetim kazanımının, Cumhuriyet olduğuna ve egemenliğin, kayıtsız ve şartsız milletimize ait bulunduğuna inanır. [(<https://www.akparti.org.tr/media/279929/cep-boy.pdf> (Τελευταία Πρόσβαση: 8 Ιουλίου 2019)].

λογίζεται ως ενίσχυση του πολιτισμικού πλούτου της Τουρκίας. Προκρίνει την ελεύθερη χρήση όλων των πολιτικών δικαιωμάτων για ανάπτυξη μιας ελεύθερης, πλουραλιστικής και συμμετοχικής δημοκρατικής τάξης, η οποία θα αποτελεί εγγύηση της κοσμικότητας και της ισότητας όλων ενώπιον του νόμου. Το κόμμα θεωρεί τη θρησκεία ως ένα από τους σημαντικότερους φορείς πολιτισμού της ανθρωπότητας και η κοσμικότητα πρέπει να προστατεύεται ως απαραίτητη συνθήκη της δημοκρατίας και ως εγγύηση της ελευθερίας και της συνείδησης. Τάσσεται μάλιστα κατά της ερμηνείας, αλλά και της κατάχρησης του όρου, αναφορικά με την κοσμικότητα ως εχθρότητα απέναντι στη θρησκεία. Το AKP πιστεύει ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες δεν μπορούν να αποτελούν θέμα ψηφοφορίας. Βασική αρχή του κόμματος είναι «αν όλοι δεν είναι ελεύθεροι, τότε κανείς δεν είναι ελεύθερος» («Herkes özgür olmadıkça kimse özgür değildir»). Το κόμμα είναι υπέρμαχος της ανεξαρτησίας, της δικαιοσύνης και του διαχωρισμού των εξουσιών, ενώ προωθεί την πολιτική διαφάνεια, την κατάργηση της βουλευτικής ασυλίας και την αποφυγή της απονομής αμνηστίας, λόγω της καταστροφής που προκαλεί στη λαϊκή συνείδηση.

Ταυτόχρονα, σύμφωνα με τα άρθρα 4.14 και 4.15 του Καταστατικού, υιοθετεί την πρακτική του δημοψηφίσματος ως εξασφάλιση της συμμετοχής των πολιτών στις αποφάσεις της εξουσίας, βασιζόμενο στην αρχή ότι «το δίκαιο δεν πηγάζει από την εξουσία, αλλά η εξουσία πηγάζει από το δίκαιο» («Hukukun “güç”ten değil, “güç”ün hukuktan kaynaklandığı»). Σύμφωνα με τη προσθήκη του 2017 στο Καταστατικό του κόμματος, η οποία προβάλλει την εθνικιστική πλευρά του: «Όλοι οι πολίτες της Τουρκικής Δημοκρατίας αποτελούν ένα έθνος χωρίς διακρίσεις. Η σημαία μας είναι το κοινό σύμβολο της ανεξαρτησίας μας. Η γη, που εξασφάλισαν οι πρόγονοί μας, που ζει το έθνος μας και κυματίζει ελεύθερα η σημαία, είναι η πατρίδα μας. Το κράτος είναι το κοινό έργο του έθνους μας»³⁹. Η προσθήκη αυτή είναι ενισχυτική του συνθήματος του κόμματος «Ένα Έθνος, Μία Σημαία, Μία Πατρίδα, Ένα κράτος» («Tek Millet, Tek Bayrak, Tek Vatan, Tek Devlet».

³⁹ Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm vatandaşları tek bir milleti teşkil eder. Bayrağımız bağımsızlığımızın ortak sembolüdür. Şehitlerimizin emaneti olan, milletimizin üzerinde yaşadığı, bayrağımızın özgürce dalgalandığı toprak, vatanımızdır. Devlet, milletimizin ortak eseridir. [<https://www.akparti.org.tr/media/279929/cep-boy.pdf> (Τελευταία Πρόσβαση: 8 Ιουλίου 2019)].

Το κόμμα δίνει έμφαση στη δημιουργία ενός ισχυρού κοινωνικού κράτους. Αποδέχεται την οικογένεια ως τη βάση της τουρκικής κοινωνίας, ενώ αναγνωρίζει το ρόλο της αφενός ως γέφυρα σύνδεσης του παρελθόντος με το μέλλον και αφετέρου ως μέσο διάδοσης των εθνικών αξιών και των παραδόσεων στις επόμενες γενιές. Αναφορικά με την εκπαίδευση των νέων, το κόμμα λαμβάνει μέτρα για την αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος, που τα τελευταία χρόνια «έχει καταστεί αρένα ιδεολογικής πάλης»⁴⁰. Συγκεκριμένα, στοχεύει στην αύξηση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης στα 11 χρόνια, στην παροχή της δυνατότητας να διδαχθεί το κάθε παιδί τη θρησκεία του (αρχή της κοσμικότητας), στην αποδοχή της πολιτισμικής αλληλεπίδρασης ως πλούτου για την κοινωνία, στην ανάπτυξη των εικαστικών και τούρκο-ισλαμικών τεχνών και τέλος στην ενθάρρυνση της χρήσης της τουρκικής ως γλώσσα της επιστήμης, με παράλληλη στήριξη της διδασκαλίας ξένων γλωσσών.

Όσον αφορά τις μειονότητες το AKP θεωρεί ότι η εκπομπή τηλεοπτικών σταθμών σε γλώσσες πέραν της τουρκικής είναι στοιχείο πλούτου που ενισχύει την ενότητα και την ακεραιότητα της χώρας, αν και δεν τίθεται θέμα περί αλλαγής του καθεστώτος της τουρκικής ως επίσημης γλώσσας του κράτους και γλώσσας της εκπαίδευσης. Υπόσχεται, παράλληλα, την κατάργηση του καθεστώτος ΟΗΑΛ, καθώς τονίζεται ότι η αίσθηση του να είσαι πολίτης της Τουρκικής Δημοκρατίας είναι το «συγκολλητικό υλικό» για την ύπαρξη ενότητας και αλληλεγγύης στην κοινωνία.

Η οικονομική ατζέντα του κόμματος έχει ως προτεραιότητα την εγκαθίδρυση της οικονομίας της αγοράς και την καταπολέμηση του σημαντικού προβλήματος της ανεργίας και της ανισότητας στην κατανομή του εισοδήματος. Τα στοιχεία που αποτελούν καταλύτες για την ανάπτυξη της οικονομίας της Τουρκίας είναι οι πλούσιοι φυσικοί της πόροι στο έδαφος και στο υπέδαφος, ο νεαρός και δυναμικός πληθυσμός της, η διεθνής ανταγωνιστικότητα και οι υψηλού δυναμικού επιχειρήσεις, καθώς και η προβολή της χώρας ως τουριστικού προορισμού λόγω της φυσικής ομορφιάς της και της πλούσιας Ιστορίας της. Τα μέτρα που προτίθεται να λάβει το κόμμα για την οικονομική ανάκαμψη της χώρας είναι τα εξής: αύξηση της

⁴⁰ Eğitim sistemi ideolojik kavgaların arenası haline getirilmiştir. [<http://www.akparti.org.tr/parti/parti-programi/>] (Τελευταία Πρόσβαση: 8 Ιουλίου 2019)].

παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών, δίνοντας προτεραιότητα στις εξαγωγές, κυρίως σε γειτονικές χώρες, προϊόντων που έχουν κατασκευαστεί στην Τουρκία (Made in Turkey), υιοθέτηση μιας ρεαλιστικής, μακροπρόθεσμης, ρεφορμιστικής και δυναμικής οικονομικής πολιτικής, η οποία θα θεωρεί τις ιδιωτικοποιήσεις αναγκαίες για την ορθολογική διεύρυνση του οικονομικού τοπίου. Στον ενεργειακό τομέα, ο μακροπρόθεσμος στόχος της Τουρκίας είναι να καταστεί η χώρα τερματικός σταθμός διανομής ενέργειας, ενώ απαραίτητη κρίνεται η δημιουργία υδροηλεκτρικών, θερμικών και πυρηνικών εργοστασίων παραγωγής ενέργειας. Η αμυντική βιομηχανία, όπως αναφέρεται στο πρόγραμμα, θα πρέπει επίσης να αναπτυχθεί, έτσι ώστε να μειωθεί η εξάρτηση από το εξωτερικό για την προστασία των εθνικών συμφερόντων, όσον αφορά την προμήθεια οπλικών συστημάτων. Φυσικά, πρωταρχικός στόχος της κυβέρνησης είναι η καταπολέμηση της διαφθοράς στη δημόσια διοίκηση, τα επίπεδα της οποίας αυξάνονται κάθε χρόνο.

Όσον αφορά τη διεθνή ατζέντα του κόμματος, εκεί κάποιος διαβάζει περί υιοθέτησης μιας ρεαλιστικής εξωτερικής πολιτικής, η οποία θα καθοριστεί σε συνεργασία με τα πανεπιστήμια και η οποία πρέπει να λαμβάνει υπόψιν την γεωστρατηγική θέση της χώρας, καθώς και την πλούσια ιστορική της κληρονομιά. Το κόμμα στοχεύει στη διατήρηση φιλικών σχέσεων με τη Ρωσία, τις ΗΠΑ, την Ελλάδα, την Κίνα και τα Βαλκάνια, ενώ θα συνεχίζει τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την Ε.Ε. Παράλληλα, στην προσπάθειά της χώρας να καταστεί περιφερειακός εγγυητής της παγκόσμιας ειρήνης, το κόμμα στηρίζει πολιτικές για μόνιμη ειρήνη στη Μέση Ανατολή, ενώ στο Κυπριακό απαιτεί τον σεβασμό του δικαιώματος αυτοδιάθεσης των Τουρκοκυπρίων.

Μπορεί να γίνει κατανοητό ότι η ιδεολογική κατεύθυνση του ΑΚΡ είναι συντηρητική και ταιριάζει σε ένα δεξιό κόμμα, πάντα με τους περιορισμούς, αναφορικά με την έννοια του όρου, όπως τέθηκαν στην αρχή της ενότητας.. Οι εθνικιστικές του εξαγγελίες το κατατάσσουν στον ίδιο χώρο με το ΜΗΡ αν και αποφεύγει επιμελώς τις ακραίες εθνικιστικές κορώνες. Το ΑΚΡ βρίσκεται στην εξουσία εδώ και σχεδόν 17 χρόνια και έχει καταφέρει να οδηγήσει την χώρα από την οικονομική και πολιτική εξαθλίωση της δεκαετίας του '90 και των αρχών του 2000 στην ανάπτυξη και στην ευημερία, η οποία όμως έχει επισκιαστεί από τις αλαζονικές πολιτικές του προέδρου του, ο οποίος καταφεύγει σε κατάχρηση εξουσίας για να εδραιώσει την πολιτική του

θέση και κληρονομιά. Η κομματική του ατζέντα είναι διαμορφωμένη εκ του ασφαλούς, έχοντας κατοχυρώσει την πολιτική του εξουσία για τα επόμενα πέντε χρόνια και έχοντας απέναντί του μία κατακερματισμένη αντιπολίτευση που αν και είχε δείξει σημάδια κόπωσης κατά τη τελευταία δεκαετία, είναι πλέον ανανεωμένη και έτοιμη να ανατρέψει το παλαιό καθεστώς. Με δεδομένη την παραπάνω πραγματικότητα, το AKP οφείλει να προχωρήσει σε μια βαθιά ενδοσκόπηση του πολιτικού του μέλλοντος και σε μία επανατοποθέτησή του ως προς τα σύγχρονα ζητήματα με τα οποία βρίσκεται αντιμέτωπη η χώρα (οικονομία, ασφάλεια και εξωτερική πολιτική).

4. Ανάλυση κομματικών ομιλιών

Όπως θα καταστεί σαφές παρακάτω στον αναγνώστη, για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας επιλέξαμε ομιλίες από όλα τα μεγάλα πολιτικά κόμματα που εκπροσωπούνται στην Τουρκική Εθνοσυνέλευση έχοντας ως άξονα τρία μεγάλα κοινωνικοπολιτικά γεγονότα που κατά τη γνώμη μας ενυπάρχουν στο ψηφιδωτό που θα μπορούσε κάποιος να ονομάσει «τουρκικό χαρακτήρα». Το πρώτο γεγονός που επιλέξαμε ήταν οι πρόωρες διπλές εκλογές (προεδρικές και κοινοβουλευτικές), οι οποίες διεξήχθησαν στις 24 Ιουνίου 2018 και οποίες σχετίζονται άμεσα με τον τρόπο διακυβέρνησης της χώρας. Για το συγκεκριμένο γεγονός, επιλέξαμε να αναλύσουμε τις προεκλογικές ομιλίες των κομμάτων, δίνοντας έμφαση στις ομιλίες που εκφωνήθηκαν στα μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας – την Άγκυρα, την Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη. Η επιλογή αυτών των πόλεων δεν είναι φυσικά τυχαία, καθώς κάθε μία ξεχωριστά αντανακλάει ένα διαφορετικό κομμάτι της «ψυχοσύνθεσης» του τουρκικού έθνους. Η Κωνσταντινούπολη, ως πρώην κέντρο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και πολύτιμο λάφυρο των Οθωμανών για τη μετέπειτα εγκαθίδρυσή τους στην περιοχή, αντανακλάει το πλούσιο παρελθόν και την εικόνα μεγαλείου των Τούρκων, ενώ παράλληλα αποπνέει τον διακαή πόθο των Τούρκων να αποτελέσουν μέρος της Δύσης. Από την άλλη πλευρά, η Άγκυρα αποτελεί το πολιτειακό κέντρο της χώρας, στο οποίο συγκεντρώνονται όλοι οι θεσμοί και το οποίο αποπνέει εξουσία. Τέλος, η Σμύρνη, ως η πλέον δυτικότροπη πόλη στην Τουρκία, θεωρείται σύμβολο της ίδρυσης του τουρκικού κράτους, αφού μετά τον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας που διεξήγαγε ο Ατατούρκ κατά των Ελλήνων και των συμμάχων τους έγιναν οι πρώτες ζυμώσεις που οδήγησαν στην κήρυξη της Τουρκικής Δημοκρατίας. Το δεύτερο γεγονός που επιλέξαμε για την ανάλυσή μας ήταν ο οικονομικός «πόλεμος» μεταξύ Τουρκίας και ΗΠΑ, ο οποίος ξεκίνησε με αφορμή την παρατεταμένη κράτηση του Αμερικανού πάστορα Μπράνσον με κατηγορίες περί τρομοκρατίας και κορυφώθηκε τον Αύγουστο του 2018 με την επιβολή από την αμερικανική πλευρά αφενός οικονομικών κυρώσεων σε υπουργούς της κυβέρνησης Ερντογάν και αφετέρου επιπλέον δασμών στις εισαγωγές χάλυβα και αλουμινίου από την Τουρκία. Πέρα από το διεθνοπολιτικό ενδιαφέρον που παρουσιάζει το συγκεκριμένο γεγονός, η συγκεκριμένη περίοδος επελέγη καθώς η Τουρκία βρίσκεται

αντιμέτωπη με έναν ισχυρό «αντίπαλο», του οποίου οι κινήσεις έχουν άμεσο αντίκτυπο στο εσωτερικό της χώρας (αύξηση πληθωρισμού, υποχώρηση εθνικού νομίσματος, χρηματοπιστωτική αστάθεια). Επιπλέον, ο οικονομικός «πόλεμος» μεταξύ Τουρκίας και ΗΠΑ τοποθετείται χρονικά δύο μήνες μετά τις διπλές εκλογές του Ιουνίου, τις οποίες κέρδισε ο Ερντογάν και το κόμμα του, και επτά μήνες πριν τη διεξαγωγή των δημοτικών εκλογών (Μάρτιος του 2018), οι οποίες ρίχνουν την αυλαία για τουλάχιστον τα επόμενα τρία χρόνια στο σερί εκλογικών αναμετρήσεων των τελευταίων μηνών. Για τελευταίο γεγονός επιλέξαμε τις αναφορές των τουρκικών κομμάτων για τα «υπό κατάληψη» (sic) από την Ελλάδα τουρκικά νησιά στο Αιγαίο και για τις έρευνες υδρογονανθράκων εντός της ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας, οι οποίες κρίνονται παράνομες από την τουρκική πλευρά. Σε αντίθεση με το δεύτερο κατά σειρά γεγονός της ανάλυσής μας, στις ομιλίες αυτές διαφαίνεται η δύναμη που θεωρεί ότι κατέχει η Τουρκία, καθώς δεν διστάζει να έρχεται αντιμέτωπη με χώρες τις οποίες θεωρεί ανίσχυρες σε σχέση με την ίδια, και στην προκείμενη περίπτωση την Ελλάδα και την Κύπρο. Τα τρία αυτά γεγονότα σχηματίζουν κατά τη γνώμη μας μια πρώτη εικόνα αυτού που ονομάζουμε «τουρκικό χαρακτήρα», καθώς καλύπτουν επαρκώς την εικόνα που έχει η χώρα τόσο για τον εαυτό της όσο και για τη θέση της στον κόσμο, ενώ η ανάλυση των ομιλιών που ακολουθεί θα επιτρέψει στον αναγνώστη να ανασυνθέσει τα στοιχεία εκείνα που απαρτίζουν την αντίληψη που έχουν οι ίδιοι οι Τούρκοι για τον εαυτό τους και τη χώρα τους.

4.1. Κομματικές Ομιλίες HDP

4.1.1. Βουλευτικές και Προεδρικές Εκλογές 24^{ης} Ιουνίου 2018

4.1.1.1. Προεκλογική Ομιλία 17^{ης} Ιουνίου 2018 (Κωνσταντινούπολη – Μπουλντάν)⁴¹

Η συγκεκριμένη ομιλία εκφωνήθηκε από την πρόεδρο του κόμματος Περβίν Μπουλντάν στην Κωνσταντινούπολη ενόψει των βουλευτικών και προεδρικών εκλογών της 24^{ης} Ιουνίου. Η Μπουλντάν ξεκινάει την ομιλία της δηλώνοντας ότι το HDP είναι η συμμαχία των λαών, των γυναικών, των νέων, των Άλλων. Κατηγορεί το κυβερνών κόμμα AKP που εδώ και 17 χρόνια δεν πρόσφερε τίποτα στην Κωνσταντινούπολη παρά μόνο «αίμα, δάκρυα και διαψεύσεις», ενώ λεηλάτησε την πόλη και της κατέστρεψε τη φυσική της ομορφιά φτιάχνοντας υδροηλεκτρικούς σταθμούς και τρίτη γέφυρα στο Βόσπορο. Είναι ιδιαίτερα καυστική απέναντι στον Ερντογάν για τη συμμαχία⁴² που έχει συνάψει με τον πρόεδρο του MHP Μπαχτσελί, τον οποίο αποκαλεί «Beyaz Toros», δηλαδή «Λευκό Ταύρο», κατηγορώντας τον μάλιστα με την εξής φράση: «Εσύ πήρες δίπλα σου την Τανσού Τσιλέρ⁴³ και τον Σεντάτ Πεκέρ⁴⁴. Αν ήταν στο χέρι σου, θα έβγαζες από τον τάφο τον Εβρέν⁴⁵ και θα συναπτές και με αυτόν συμμαχία». Στη συνέχεια, ψέγει το AKP για τη συνέχιση του καθεστώτος OHAL, για τις φυλακίσεις αθώων πολιτών, βουλευτών και εκλεγμένων δημάρχων και την τοποθέτηση δικών του ανθρώπων στην αυτοδιοίκηση, προσβάλλοντας έτσι τις ιστορικές αξίες της χώρας.

Ως προς τη μειονοτική πολιτική του κυβερνώντος κόμματος, το HDP διατείνεται ότι το AKP έκανε τους Κούρδους εχθρούς στα μάτια των πολιτών, με αποτέλεσμα οι άνθρωποι να γυρίσουν την πλάτη τους ο ένας στον άλλον και να προκληθεί πλήγμα στις ανθρώπινες σχέσεις, αδιαφορώντας για την αξία της αδελφοσύνης. Η

⁴¹ <https://www.hdp.org.tr/tr/guncel/haberler/buldan-cillerle-beyaz-toros-ittifaki-kurmus-elinden-gelse-evreni-mezardan-cikaracak-onunla-da-ittifak-kuracak/12165> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

⁴² Για τις εκλογές του Ιουνίου του 2018, το AKP και το MHP σύναψαν συμμαχία με το όνομα «Λαϊκή Συμμαχία», ενώ το CHP, το İYİ και δύο μικρότερα κόμματα (το Saadet και το Δημοκρατικό Κόμμα) ίδρυσαν την «Εθνική Συμμαχία». Το μόνο μεγάλο κόμμα που δεν εντάχθηκε σε κάποια συμμαχία ήταν το HDP.

⁴³ Η Τανσού Τσιλέρ (1946-) είναι πρώην πρωθυπουργός της Τουρκίας (1993-1996), η οποία αργότερα αντιμετώπισε κατηγορίες για διαφθορά.

⁴⁴ Ο Σεντάτ Πεκέρ (1971-) είναι Τούρκος εγκληματίας, ο οποίος έχει καταδικαστεί μεταξύ άλλων για φόνο και εμπλοκή στην υπόθεση Εργκένεκον. Σε όλες όμως τις περιπτώσεις καταδίκης του σε πολυετή φυλάκιση εξέτιε μειωμένη ποινή λόγω των διασυνδέσεών του με πολιτικά πρόσωπα.

⁴⁵ Ο Αχμέτ Κενάν Εβρέν (1917-2015) ήταν Τούρκος πολιτικός, ο οποίος υπηρέτησε ως ο έβδομος πρόεδρος της Τουρκικής Δημοκρατίας κατά την περίοδο 1980-1989. Ανέλαβε τα ηνία μετά το πραξικόπημα του 1980 του οποίου ήταν ενορχηστρωτής.

Μπουλντάν προβαίνει στην εξής παράκληση: «Ευλογημένη να είναι η αδελφοσύνη των λαών, ευλογημένη η αδελφοσύνη Τούρκων και Κούρδων». Η παράκληση εντάσσεται στον απώτερο στόχο του κόμματος για το χτίσιμο μιας χώρας, όπως την ονειρεύτηκαν ο Αλί Ισμαήλ Κορκμάζ, ο Μπερκίν [Ελβάν] και η Τζεϊλάν Ονκόλ. Πρόκειται για τρία παιδιά τα οποία έχασαν τη ζωή τους από λανθασμένες ενέργειες της αστυνομίας και του στρατού και είχαν ως αποτέλεσμα την κατακραυγή της κοινής γνώμης προς την κυβέρνηση και τα σώματα ασφαλείας για τις τεχνικές και τα μέτρα καταστολής που χρησιμοποιούν. Φυσικά δεν παραλείπεται να γίνει αναφορά στον φυλακισμένο πρόεδρο του κόμματος και υποψήφιο στις προεδρικές εκλογές Σελαχατίν Ντεμιρτάς, ο οποίος σύμφωνα με την Μπουλντάν έχει γίνει ο εφιάλτης του Ερντογάν.

Η συγκεκριμένη ομιλία αποτελεί ένα δριμύ κατηγορώ του HDP απέναντι στις πολιτικές που έλαβε η κυβέρνηση ΑΚΡ στην Κωνσταντινούπολη, ενώ το ύφος της Μπουλντάν είναι καυστικό. Δεν παραλείπει φυσικά να ασκήσει κριτική στην συμμαχία που σύναψε ο Ερντογάν με τον Μπαχτσελί, ο οποίος ανήκει σε διαμετρικά αντίθετο πολιτικό χώρο από το HDP.

4.1.1.2. Προεκλογική Ομιλία 23^{ης} Ιουνίου 2018 (Σμύρνη – Μπουλντάν)⁴⁶

Η ομιλία αυτή η οποία εκφωνήθηκε στη Σμύρνη από την Μπουλντάν ακολουθεί το ίδιο ύφος με αυτήν της Κωνσταντινούπολης, τα κύρια σημεία της οποίας είναι τα παρακάτω. Η ομιλία ξεκινάει με τη σκιαγράφηση της καταπίεσης που ασκεί το κυβερνών κόμμα στη χώρα. Σύμφωνα με την Μπουλντάν, το ΑΚΡ «καταπιέζει τους πάντες, από την θάλασσα έως τον αέρα, από το δάσος μέχρι το δέντρο, από τον άνθρωπο μέχρι τα ζώα». Αναφέρεται εκ νέου στις επενδύσεις που δεν πραγματοποιήθηκαν στην Κωνσταντινούπολη και υπόσχεται ότι όταν λάβει την εξουσία θα απαιτήσει εξηγήσεις από τους προκατόχους της («Αύριο είναι η μέρα που θα τους δώσουμε ένα μάθημα στις κάλπες»). Όσο πλησιάζει η κρίσιμη ημέρα της αναμέτρησης, η ρητορική του Ερντογάν κορυφώνεται («δεν μπορώ να καταλάβω πως

⁴⁶ <https://www.hdp.org.tr/tr/guncel/haberler/buldan-hdp-nasil-oy-aliyor-bilale-sor-anlatsin/12209> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2018).

το HDP παίρνει ακόμα ψήφους») και αυτό οφείλεται, σύμφωνα με την Μπουλντάν, στο γεγονός ότι το AKP φοβάται το HDP και τον Ντεμιρτάς. Η μειονοτική πολιτική εμφανίζεται και πάλι στο προσκήνιο με τη Μπουλντάν να κατηγορεί το AKP για αγνόηση των Κούρδων, των Αλεβιτών, των γυναικών και των νέων, παρουσιάζοντας ως εναλλακτική τον υποψήφιο για τις προεδρικές εκλογές Ντεμιρτάς, ο οποίος και αποτελεί το μέλλον αυτής της χώρας, έχοντας ως όραμα μία χώρα όπου τα προβλήματα θα συζητούνται, η δικαιοσύνη θα είναι ανεξάρτητη, δεν θα υπάρχει καθεστώσ ΟΗΑΙ και οι άνθρωποι δεν θα διώκονται από τους κρατικούς φορείς.

Η συγκεκριμένη ομιλία αποτελεί μία σαφή και γλαφυρή αποτύπωση της ατμόσφαιρας καταπίεσης που υφίσταται το κόμμα και η χώρα εξαιτίας της διακυβέρνησης του AKP και τονίζεται η ανάγκη για αλλαγή κυβέρνησης. Το HDP καλεί τον κόσμο να δώσει ένα μάθημα στο κυβερνών κόμμα, ενώ προσπαθεί να παρουσιάσει τον Ντεμιρτάς ως την καλύτερη εναλλακτική για τη χώρα.

4.1.1.3. Προεκλογική Ομιλία 23^{ης} Ιουνίου 2018 (TRT – Ντεμιρτάς)⁴⁷

Η ομιλία αυτή του υποψηφίου προέδρου Σελαχατίν Ντεμιρτάς καταγράφηκε στις φυλακές της Αδριανούπολης, όπου κρατείται φυλακισμένος από το 2016 αντιμέτωπος με κατηγορίες για τρομοκρατία, και προβλήθηκε στις ειδήσεις του TRT. Η ομιλία αυτή κρίνεται καθοριστικής σημασίας για την κατανόηση της στάσης του κόμματος ενόψει των κρίσιμων διπλών εκλογών, καθώς ο Ντεμιρτάς αναπτύσσει τη δική του κομματική ατζέντα για την προεδρία. Εξαιτίας των περιορισμών που του έχουν επιβληθεί λόγω της φυλάκισής του, η ομιλία αυτή είναι από τις μοναδικές ευκαιρίες του για να εξαγγείλει τις πολιτικές του θέσεις και να θίξει τα σημερινά προβλήματα με τα οποία έρχεται αντιμέτωπη η χώρα, προτείνοντας ταυτόχρονα λύσεις για την καταπολέμησή τους.

Η ομιλία ξεκινάει με την παρουσίαση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει σήμερα η χώρα και τα οποία είναι η οικονομική ύφεση, η φτώχεια, η ανεργία, η έλλειψη δημοκρατίας και η στασιμότητα του κουρδικού ζητήματος. Ως προς την οικονομία,

⁴⁷ <https://www.hdp.org.tr/tr/guncel/haberler/demirtasin-trt-haberde-yayinlanan-konusmasi/12208> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

προτείνει ως λύση για την ύφεση στην οποία έχει περιπέσει η χώρα την αύξηση της παραγωγής, καθώς, αν δεν αυξηθεί η εγχώρια παραγωγή σε τομείς όπως η γεωργία, η βιομηχανία, η κτηνοτροφία, η αλιεία, ο τουρισμός και η τεχνολογία, «θα συνεχιστεί ο δανεισμός της Τουρκίας από το εξωτερικό και η εξαθλίωση της στα χέρια διεθνών τοκογλύφων». Επισημαίνει μάλιστα ότι το χρέος της Τουρκίας έχει φτάσει σήμερα τα 454 δισ. δολάρια. Φυσικά καταγγέλλει και την κυβέρνηση για τους λάθος χειρισμούς της ως προς την ανορθόδοξη αξιοποίηση των χρημάτων που δανείστηκε: «Δανειστήκαμε τόσα πολλά από το εξωτερικό. Αυτά τα λεφτά που πήραμε πήγαν στα εργοστάσια, στα χωράφια, στην παραγωγή, στον μόχθο ή στον ιδρώτα; Όχι. Δυστυχώς ξοδεύτηκαν σε πολυτελή παλάτια, αχρειαστά έργα από μπετόν, σπατάλες, επιδείξεις και λούσα. Θα μοιραστούμε όλες τις οικονομικές δυνατότητες που έχουμε στα χέρια μας, όλα τα κεφάλαια που θα εξασφαλίσουμε από το εσωτερικό και από το εξωτερικό σε αγρότες και παραγωγούς, στη βιομηχανία, στις ΜμΕ και στους εμπόρους.». Η οικονομική ανάπτυξη του Ντεμιρτάς θα αποσκοπεί στη στήριξη των κύριων πλουτοπαραγωγικών πηγών της Τουρκίας, στην ενίσχυση του εναλλακτικού τουρισμού και στην υποστήριξη των ΜμΕ.

Στον ενεργειακό τομέα, ο Ντεμιρτάς προτείνει ως εναλλακτική στο φυσικό αέριο, στο πετρέλαιο, στον άνθρακα και στην πυρηνική ενέργεια την εγκατάσταση σε όλη την επικράτεια ηλιακών πάνελ, έτσι ώστε με αυτόν τον τρόπο να μειωθεί η εξάρτηση της χώρας από την ξένη αγορά ενέργειας. Ως προς την εκπαίδευση υπόσχεται την εξάλειψη της ρουσφετολογίας και των βυσμάτων στην εκπαίδευση, καθώς και την παροχή εκπαίδευσης στη μητρική γλώσσα. Ένα νέο πρόγραμμα σπουδών στη βάση της επιστημονικής, κοσμικής, δημοκρατικής, ελεύθερης, πλουραλιστικής και μητρικής εκπαίδευσης θα τεθεί άμεσα σε εφαρμογή ώστε το εκπαιδευτικό σύστημα της Τουρκίας να γίνει ένα από τα καλύτερα στον κόσμο. Στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, ο Ντεμιρτάς θεωρεί την υγεία ως κοινωνικό δικαίωμα κάθε πολίτη και ως συνέπεια δεν θα αφήσει την παροχή υγειονομικής περίθαλψης στο έλεος του καπιταλισμού και της αγοράς, αλλά θα προσφέρει δωρεάν περίθαλψη σε όλους τους πολίτες και θα οικοδομήσει νοσοκομεία εντός των πόλεων.

Το HDP θα αγωνιστεί για την επαναφορά του δημοκρατικού πολιτεύματος και για την εγκαθίδρυση του διαχωρισμού των εξουσιών. Η δικαιοσύνη θα καταστεί ανεξάρτητη,

ενώ υπόσχεται ότι ο κατώτατος μισθός και η κατώτατη σύνταξη θα ανέλθουν στις 3.000 λίρες μηνιαίως. Η ενίσχυση του κοινοβουλευτισμού και της τοπικής αυτοδιοίκησης θα έρθει ως απάντηση στον ανελέητο καπιταλισμό, ο οποίος σύμφωνα με τον Ντεμιρτάς «σκοτώνει ανθρώπους, σκοτώνει τις ψυχές μας. Σκοτώνει τους πολιτισμούς μας, τη φύση μας, τα πιστεύω μας, τις ελπίδες μας.». Ο Ντεμιρτάς υπόσχεται ότι το κόμμα θα θέσει άμεσα τέλος στο καθεστώς ΟΗΑΛ και δίνει τον λόγο του στους 120.000 πολίτες που φυλακίστηκαν αδικώς ότι θα φροντίσει για την άμεση αποφυλάκιση των αθώων και για την επανένταξη τους στην κοινωνία.

Ως προς την κοινωνική ατζέντα του κόμματος, δίνοντας ειδικό βάρος στο κοινωνικό κράτος και στην ίση διανομή και μοιρασιά των αγαθών, υπόσχεται την κατάρτιση ενός νέου Συντάγματος που θα εγγυάται τα δικαιώματα των ΑΜΕΑ, των παιδιών, των Κούρδων, των Αλεβιτών, των σουνιτών και άλλων εθνοτικών και θρησκευτικών ομάδων. Στο πλαίσιο αυτό θα λάβει συνταγματικά, διοικητικά και πρακτικά μέτρα για τη διασφάλιση της ισότητας και της ελευθερίας των γυναικών, καθώς στόχος του είναι να μην γίνεται καμιά διάκριση ως προς τον τρόπο ένδυσης και διαβίωσής τους, ενώ ασπαζόμενος το πνεύμα της ισότητας των φύλων θα προωθήσει το μοντέλο διακυβέρνησης που ακολουθεί το κόμμα, δηλαδή υπόσχεται ότι στην κυβέρνηση ΗΔΡ οι μισοί υπουργοί θα είναι γυναίκες. Τέλος, αναφορικά με την εξωτερική πολιτική, ο Ντεμιρτάς δηλώνει ότι το κόμμα θα υιοθετήσει μια εποικοδομητική γραμμή, βασισμένη στο διάλογο και στην ειρήνη, ενώ θα αντιτίθεται στις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις στην περιοχή. Πολιτική του κόμματος θα είναι η ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης με όλους τους λαούς της περιοχής και της υφηγίου. Ιδιαίτερα θα σταθεί στο πλευρό των καταπιεσμένων στη Συρία και θα λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για να επικρατήσει επιτέλους η ειρήνη στην τραυματισμένη συριακή επικράτεια.

Η ομιλία αυτή του Ντεμιρτάς αντανακλάει τις βασικές αρχές και αξίες του ΗΔΡ, το οποίο ως αριστερό κόμμα ακολουθεί αντικαπιταλιστικές και αντιεθνικιστικές θέσεις. Ο Ντεμιρτάς προβάλλει την κοινωνική κατεύθυνση του κόμματος, ενώ θέτει ως προτεραιότητα την επιστροφή στη δημοκρατική τάξη και διακυβέρνηση. Οι πολιτικές του είναι φιλολαϊκές, ενώ η ατζέντα του για την προστασία και ενίσχυση των δικαιωμάτων των μειονοτήτων που διαβιούν στην Τουρκία βρίσκει απήχηση στην

εκλογική του βάση. Φυσικά, η επίθεση που δέχεται από τα άλλα κόμματα, και ιδιαίτερα από το κυβερνών AKP και το MHP, καθώς και η απόφασή του HDP να μην ενταχθεί στη συμμαχία της αντιπολίτευσης, δεν θα του στερήσουν την είσοδό του στην Εθνοσυνέλευση.

4.1.2. Οικονομικός Πόλεμος Τουρκίας-ΗΠΑ (Αύγουστος 2018)

4.1.2.1. Ομιλία 4^{ης} Σεπτεμβρίου 2018 (Τεμελλί)⁴⁸

Η συγκεκριμένη ομιλία εκφωνήθηκε στο Ντιγιάρμπακιρ από τον Σεζάι Τεμελλί, έναν εκ των δύο προέδρων του κόμματος, με αφορμή την προπαρασκευαστική συνέλευση του κόμματος ενόψει των τοπικών εκλογών που θα διεξαχθούν τον Μάρτιο του 2019. Ο Τεμελλί στην αρχή της ομιλίας του αναφέρει ότι οι εκλογές δεν είναι αυτοσκοπός του κόμματος αλλά σημαντικός σταθμός για τον μακρόπνοο αγώνα του HDP για ειρήνη και δημοκρατία. Χαρακτηρίζει την κυβέρνηση του AKP ως ένα αυταρχικό καθεστώς και καλεί όλους τους πολίτες να παλέψουν εναντίον του φασισμού. Ως προς την πολιτική του κυβερνώντος κόμματος στην Συρία αναφέρει ότι η γειτονική χώρα έχει αφεθεί στη δίνη του πολέμου και δηλώνει χαρακτηριστικά ότι στη Συρία περισσότεροι από 2 εκατομμύρια άνθρωποι έχουν εγκαταλειφθεί σε ένα δυσοίωνα μέλλον, ενώ η Τουρκία έχει συρθεί σε έναν πόλεμο που προξενεί δυσάρεστες μνήμες από το παρελθόν. Η θέση του κόμματος είναι ότι ο συριακός λαός είναι αυτός που θα πρέπει να αποφασίσει για το μέλλον της χώρας του και αντιτίθεται σε κάθε ιμπεριαλιστική επέμβαση από το εξωτερικό. Κατακρίνει τις εξωτερικές δυνάμεις που πουλάνε το μόχθο των ανθρώπων και παράγουν πολιτικές πολέμου. «Είναι δυνατόν να υπάρχει μία εξωτερική πολιτική που αμφιταλαντεύεται σαν ένα μπαλάκι του τένις από τον έναν ιμπεριαλιστή στον άλλον ιμπεριαλιστή;» Σκοπός του κόμματος είναι η υπεράσπιση της ειρήνης όχι μόνο στην Τουρκία και τη Συρία, αλλά σε όλη τη Μέση Ανατολή. Κατηγορεί τη διεθνή κοινότητα που παραμένει σιωπηλή απέναντι στα

⁴⁸ <https://www.hdp.org.tr/tr/guncel/haberler/temelli-yerel-demokrasi-anlayisimiz-turkiyenin-onundeki-tikanikliklari-asabilecek-bir-perspektiftir/12333> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

εγκλήματα που διαπράττονται στο Αφρίν και τους καθιστά συνενόχους των εγκλημάτων αυτών.

Σύμφωνα με τον Τεμελλί, ο πόλεμος είναι ένας από τους παράγοντες που οδήγησαν στην ύφεση της τουρκικής οικονομίας. «Λένε “Ξένες δυνάμεις έχουν εξαπολύσει οικονομικό πόλεμο εναντίον της Τουρκίας”. Λένε “Ας κάνουμε μαζί μία εθνική στάση”. Λένε “Αν χαλάσουν τα δολάρια κάτω από τα μαξιλάρια, θα κερδίσουμε τον πόλεμο”. Ναι, υπάρχει πόλεμος, αλλά αυτός ο πόλεμος είναι εναντίον των φτωχών, των εργατών και των γυναικών.» Αντιτίθεται στην πολιτική του κυβερνώντος κόμματος το οποίο παρόλο που η χώρα βρίσκεται σε δύσκολη οικονομική θέση συνεχίζει να κάνει συμφωνίες για εξοπλιστικά προγράμματα (συμφωνίες για αεροσκάφη F35 με τις ΗΠΑ και για οπλικά συστήματα S400 με τη Ρωσία) και να διχάζει την κοινωνία δαιμονοποιώντας την κουρδική μειονότητα. Πεποίθηση του HDP είναι ότι η αιτία της οικονομικής κρίσης δεν είναι άλλη από τις πολεμικές πολιτικές του AKP. Οι πόροι που διατίθενται από τον προϋπολογισμό για τον πόλεμο είναι τεράστιοι, ενώ πλέον ο προϋπολογισμός αυτός έχει παύσει να εφαρμόζεται στην πράξη και τα ποσά που δαπανώνται για την διεξαγωγή του πολέμου στη Συρία είναι τεράστια. Για να στηρίξει μάλιστα τα λεγόμενα του αναφέρει την φράση του Ρώσου υπουργού εξωτερικών «Κουρασθήκαμε να καταρρίπτουμε μη επανδρωμένα αεροσκάφη (ΜΕΑ) στο Ιντλίμπ.». Σύμφωνα με τον Τεμελλί, τα ΜΕΑ αυτά αγοράζονται με χρήματα του τουρκικού προϋπολογισμού που θα έπρεπε να διοχετεύονται για την υγεία και την εκπαίδευση των εργατών και των φτωχών αντί να κατευθύνονται για τη διεξαγωγή πολεμικών επιχειρήσεων. Ο αγώνας κατά του πολέμου που διεξάγει το κόμμα είναι προαπαιτούμενος για τον αγώνα κατοχύρωσης δημοκρατικών δικαιωμάτων. Τέλος, με αφορμή τις επικείμενες δημοτικές εκλογές, ο Τεμελλί αναφέρεται στο όραμα του κόμματος για τοπική δημοκρατική διακυβέρνηση στη βάση των αρχών της αποκέντρωσης και της συμμετοχικής δημοκρατίας.

Η ομιλία αυτή επικεντρώνεται σε δύο θέματα που ταλανίζουν την περίοδο εκείνη την Τουρκία. Το πρώτο είναι η συνέχιση της τουρκικής εμπλοκής στον συριακό εμφύλιο και οι πολεμικές επιχειρήσεις στο Αφρίν και στο Ιντλίμπ. Το δεύτερο είναι η ύφεση της τουρκικής οικονομίας, η οποία αποδίδεται, σύμφωνα με την κυβέρνηση, στην εμπλοκή ξένων δυνάμεων που έχουν στόχο να καταστρέψουν την χώρα

(συγκεκριμένα εννοεί τις ΗΠΑ). Ωστόσο, σύμφωνα με το HDP η επιβράδυνση της τουρκικής οικονομίας οφείλεται στην κατασπατάληση κονδυλίων του τουρκικού προϋπολογισμού για τη διεξαγωγή πολεμικών επιχειρήσεων στη Συρία, ενώ την ίδια στιγμή η κυβέρνηση δεν λαμβάνει μέτρα για την κάλυψη των αναγκών των ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Η αντιεθνικιστική και αντιιμπεριαλιστική ρητορική του Τεμελλί ακολουθεί την ιδεολογική γραμμή που πρεσβεύει το κόμμα, τονίζοντας ταυτοχρόνως την ανάγκη για αναδιοργάνωση των κρατικών θεσμών, και συγκεκριμένα των ΟΤΑ, ενόψει των δημοτικών εκλογών του 2019.

4.1.3. Ελληνοτουρκικές σχέσεις – Έρευνες υδρογονανθράκων στην Κυπριακή ΑΟΖ (τέλη 2018 – αρχές 2019)

4.1.3.1. Ομιλία 5^{ης} Νοεμβρίου 2018 (Μπιλγκέν)⁴⁹

Η συγκεκριμένη ομιλία εκφωνείται από τον αντιπρόεδρο του HDP Αιχάν Μπιλγκέν, ο οποίος αρχίζει το λόγο του κατηγορώντας την κυβέρνηση για την παράνομη κράτηση βουλευτών και του προέδρου του κόμματος εδώ και δύο χρόνια. Αναφέρει ότι η κράτησή τους δεν έχει καμία σχέση με τη δικαιοσύνη, αλλά πρόκειται για πολιτικό ζήτημα. Δεν διστάζει να θυμίσει την περίπτωση του Δημοκρατικού Κόμματος (DEP), μέλη του οποίου κρατούνται ως «πολιτικοί όμηροι» επί 10 χρόνια. Σύμφωνα με τον Μπιλγκέν, τα αποτελέσματα της 24^{ης} Ιουνίου αρκούν για να δείξουν ότι οι πρόσφατες συλλήψεις δεν κατάφεραν να επιτύχουν τον πολιτικό τους στόχο. Πεποίθηση του κόμματος είναι ότι οι κρίσεις στην εξωτερική πολιτική μπορούν να οδηγήσουν σε περιφερειακές συγκρούσεις αν μεσολαβήσει ο ωφελιμιστικός παράγοντας. Ως παράδειγμα δίνεται η έλλειψη λύσης στο Κυπριακό που έχει οδηγήσει σε στρατιωτικές ασκήσεις στην ανατολική Μεσόγειο και στις έρευνες για πετρέλαιο και υδρογονάνθρακες, ενώ κρίνεται ότι υπάρχει δυναμική για μετατροπή του Κυπριακού σε περιφερειακή σύγκρουση. Ακόμη, υποστηρίζεται ότι ο τρόπος διαχείρισης της κρίσης στη Συρία παρουσιάζει αντιστοίχως δυναμική μετατροπής της σε

⁴⁹

<https://www.hdp.org.tr/ku/guncel/haberler/bilgen-sayistay-raporlari-idari-sorusturma-gerektirmiyorsa-sayistaya-ne-gerek-var/12519> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

περιφερειακή σύγκρουση. «Είναι απαραίτητο να δράσουμε με την κατανόηση ότι τα προβλήματα πρέπει να επιλυθούν όχι με την κατανόηση του μέγιστου οφέλους από τα προβλήματα.»

Αναφορικά με την οικονομική κρίση, ο Μπιλγκέν τονίζει την ανάγκη σωστής ερμηνείας των αιτιών της παρούσας κρίσης, ενώ κατακρίνει τον υποτιθέμενο αγώνα της κυβέρνησης εναντίον του πληθωρισμού. «Όταν η ανεργία και ο πληθωρισμός πορεύονται μαζί, θα λύσετε το πρόβλημα της ανεργίας και του πληθωρισμού χτίζοντας μια φυλακή 4000 ατόμων στο Γιοζγκάτ.» Σύμφωνα με τον Μπιλγκέν, το πρόβλημα θα μετατραπεί σε κοινωνικό χάος και η κοινωνική ειρήνη θα απειληθεί. Οι αυξήσεις τιμών επηρεάζουν άμεσα τους εμπόρους, τους παραγωγούς και τους καταναλωτές. Δεν παραλείπει φυσικά να αναφερθεί στο μεγάλο πρόβλημα της διαφθοράς στη διοίκηση και κατηγορεί το Ελεγκτικό Συνέδριο που δεν απαιτεί διοικητικές έρευνες για τις παράνομες δημόσιες συμβάσεις και τα ακατανόητα έξοδα προσωπικού. Τέλος, συμπυκνώνοντας τα λεγόμενά του εξηγεί ότι «η κρίση της εξωτερικής πολιτικής, η οικονομική κρίση και η κρίση της δικαιοσύνης προέρχονται από προβλήματα διαχείρισής τους.

Η παραπάνω ομιλία είναι ενδεικτική της πρακτικής της κυβέρνησης να προβαίνει σε φυλακίσεις προσώπων, με διάφορες αιτιολογήσεις που πάντοτε εντάσσονται στη λογική “επιβίωσης” του τουρκικού κράτος, που ανήκουν σε διαφορετικό από εκείνη ιδεολογικό πλαίσιο και τα οποία θεωρεί απειλή για την ύπαρξή της. Το HDP θεωρεί ότι η λάθος ερμηνεία των αιτιών της κρίσης και ο εσφαλμένος τρόπος διαχείρισής της αποτελούν το λόγο που η Τουρκία βρίσκεται αντιμέτωπη με τις παρούσες δυσκολίες. Η ομιλία αυτή θίγει τέλος συνοπτικά κάποια ζητήματα εξωτερικής πολιτικής όπως το Κυπριακό και ο εμφύλιος στη Συρία για τη μη επίλυση των οποίων κατηγορεί το κυβερνών κόμμα.

4.2. Κομματικές Ομιλίες iYi

4.2.1. Βουλευτικές και Προεδρικές Εκλογές 24ης Ιουνίου 2018

4.2.1.1. Προεκλογική Ομιλία 14^{ης} Μαΐου 2018 (Αγκυρα – Ακσενέρ)⁵⁰

Οι εκλογές της 24^{ης} Ιουνίου 2018 αποτελούν την πρώτη εκλογική αναμέτρηση για το νεοϊδρυθέν κόμμα İYİ. Η ομιλία της 14^{ης} Μαΐου 2018 είναι μία από τις πρώτες προεκλογικές ομιλίες της Ακσενέρ αφότου το κόμμα της κατάφερε να συγκεντρώσει 100.000 υπογραφές, αριθμός που απαιτούνταν για να μπορέσει το κόμμα να συμμετάσχει στις εκλογές, καθώς δεν έχει παρέλθει το απαιτούμενο από τον εκλογικό νόμο ελάχιστο χρονικό διάστημα από την ημερομηνία ίδρυσής του. Η πρόεδρος του İYİ ξεκινάει λοιπόν την ομιλία της ευχαριστώντας όλους όσους υπέγραψαν για να μπορέσει το κόμμα να συμμετάσχει στην εκλογική αναμέτρηση, γεγονός που αποδεικνύει ότι ο κόσμος κλείνει το χάσμα που είχε ανοίξει η κυβέρνηση μεταξύ πολιτών και κράτους.

Η Ακσενέρ τονίζει τη σημασία της αποδοχής της διαφορετικότητας και της προβολής του τουρκικού Πολιτισμού («Αν δεν ήμασταν εμείς, ο ήλιος δεν θα είχε ανατείλει»). Σύμφωνα με εκείνη, το κράτος είναι υποχρεωμένο να εξασφαλίζει την ισότητα στην παροχή υπηρεσιών σε όλους τους πολίτες, ανεξαρτήτως εθνοτικών, θρησκευτικών/δογματικών, φυλετικών και πολιτισμικών διαφορών. Μεταξύ των πρώτων κινήσεων στις οποίες θα προβεί το κόμμα μόλις εκλεγεί θα είναι η μείωση του κόστους λειτουργίας του κράτους μέσω της προώθησης της ψηφιακής διακυβέρνησης για να καλυφθεί το κενό διοίκησης που υπάρχει αυτή τη στιγμή στην χώρα, το άνοιγμα των στρατιωτικών σχολών έτσι ώστε να διασφαλιστεί η εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντι στον τουρκικό στρατό, καθώς και η υλοποίηση έργων που θα εξυπηρετούν έμπρακτα τους πολίτες, όπως το χτίσιμο νέων εργοστασίων και μικρών νοσοκομείων (κάτω των 700 κλινών) εντός του αστικού ιστού. Καταγγέλλει την κυβέρνηση AKP για την ανάθεση έργων σε εργολάβους και υπόσχεται ότι όσα έργα θα υλοποιηθούν κατά την περίοδο της εξουσίας του κόμματος θα ανήκουν αποκλειστικά στο κράτος. Μεταξύ των αναπτυξιακών στόχων της Ακσενέρ είναι να καταστεί η Τουρκία διάσημη για τη γεωργία και την κτηνοτροφία της. Ως προς το κοινωνικό πρόγραμμα του κόμματος, η Ακσενέρ δήλωσε ότι υπό την διακυβέρνηση της χώρας από την ίδια «δεν θα εκφοβίζεται κανένα παιδί, κανένα

⁵⁰ <https://www.iyiparti.org.tr/basin-aciklamasi/14-mayis-cumhurbaskanligi-kampanya-konusmasi> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

κορίτσι δεν θα πεθαίνει στη μέση του δρόμου και οι νέοι δεν θα σεργιανίζουν στις πόλεις με ένα όπλο στο χέρι. Οι γυναίκες δεν θα γίνονται αντικείμενο βιασμών και δολοφονιών, ενώ τα δάση και οι θάλασσες δεν θα καταστρέφονται και τα ζώα δεν θα σφαγιάζονται.». Η Ακσενέρ υπόσχεται ότι έρχεται για να δώσει ανάσα στο έθνος.

Ως προς την οικονομική ατζέντα του κόμματος, στόχος είναι η μείωση του πληθωρισμού, η χρηματοπιστωτική σταθερότητα, η αύξηση της επιχειρηματικότητας και η μείωση της φορολογίας. Αυτή τη στιγμή η κοινωνία είναι διχασμένη στα δύο, μεταξύ «αυτών που παλεύουν για να φέρουν ψωμί στο σπίτι» και των εργολάβων. Η καλύτερη ελπίδα για την επιβίωση του έθνους και της χώρας είναι η στήριξη της νέας γενιάς, η οποία όμως αυτή τη στιγμή βρίσκεται αντιμέτωπη με ένα εκπαιδευτικό σύστημα το οποίο δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες του 21^{ου} αιώνα, καθώς δεν προωθεί τις τεχνολογικές δεξιότητες και την κριτική σκέψη των μαθητών. Παράλληλα, θα πρέπει να επιλυθεί το πρόβλημα της έλλειψης εμπιστοσύνης απέναντι στο τούρκικο δικαστικό σύστημα με τη συνταγματική κατοχύρωση της ανεξαρτησίας του, ενώ θα πρέπει η λειτουργία των ΜΜΕ να καταστεί ελεύθερη και δημοκρατική.

Για την εξωτερική πολιτική, το İYİ υιοθετεί ένα πρόγραμμα το οποίο θέτει σε πρώτη γραμμή τα συμφέροντα και την αξιοπιστία της χώρας. Στόχος είναι να καταστεί η Τουρκία μία ισχυρή χώρα, αφού πρώτα αντιμετωπίσει το μεγαλύτερο εμπόδιο για την ανάπτυξη μιας υγιούς εξωτερικής πολιτικής που είναι η τρομοκρατία. Για να παλέψει η χώρα απέναντι στη μάστιγα της τρομοκρατίας, το πρώτο βήμα είναι να οικοδομήσει σχέσεις με τις χώρες που «τρέφουν» την τρομοκρατία, στη βάση μίας ορθολογικής και όχι χειριστικής πολιτικής. «Κανένα κράτος δεν θα πρέπει να ανέχεται την τρομοκρατία». Το κόμμα θα λάβει επίσης αποφασιστική στάση για την αντιμετώπιση του προσφυγικού/μεταναστευτικού προβλήματος. Η Τουρκία θα πρέπει τέλος να κατανοήσει ότι η ανάπτυξη των κρατών της περιοχής είναι προς το συμφέρον της χώρας, καθώς ένα ισχυρό Ιράκ και μία ισχυρή Συρία συνεπάγονται μία ισχυρή Τουρκία.

Μπορούμε εύκολα να κατανοήσουμε ότι οι προσεχείς εκλογές αποτελούν το μεγαλύτερο διακύβευμα για την ύπαρξη του κόμματος. Αν το İYİ δεν καταφέρει να πείσει τους εκλογείς για τη νέα ατζέντα που προωθεί, είναι πολύ πιθανόν να μην

καταφέρει να εισέλθει στην Εθνοσυνέλευση, καθώς ο κόσμος θα κρίνει ότι το İYİ μοιάζει με τα υπόλοιπα κόμματα. Να σημειωθεί βέβαια ότι από τη στιγμή που το İYİ σύναψε συμμαχία με το CHP, η είσοδος του στην Εθνοσυνέλευση είναι εξασφαλισμένη, καθώς η σύναψη συμμαχίας στις εκλογές επιτρέπει στα κόμματα να υπερκεράσουν το εμπόδιο του 10% των ψήφων και να μπουν στο κοινοβούλιο, ακόμα κι αν λάβουν χαμηλά ποσοστά. Οι θέσεις του κόμματος είναι αρκετά συντηρητικές και εθνικιστικές, δίνοντας ταυτόχρονα και μια φιλελεύθερη απόχρωση στην ατζέντα του με σκοπό να καλύψει τον πολιτικό χώρο μεταξύ των δυο μεγάλων κομμάτων.

*4.2.1.2. Προεκλογική Ομιλία 10^{ης} Ιουνίου 2018 (Σμύρνη – Ακσενέρ)*⁵¹

Η ομιλία της 17^{ης} Ιουνίου στη Σμύρνη ξεκινάει με τη διαπίστωση της μεγάλης προσέλευσης γυναικών και νέων που παρευρέθηκαν για να ακούσουν την πρόεδρο του İYİ. Η Ακσενέρ ανεβάζει αμέσως τους τόνους απευθυνόμενη στην κυβέρνηση και ζητώντας εξηγήσεις για την προέλευση των 65 δισ. δολαρίων που απαιτήθηκαν για το χτίσιμο του καναλιού της Κωνσταντινούπολης. «Πηγή είναι τα λεφτά που κλάπηκαν από τις τσέπες σας» εξηγεί η Ακσενέρ, απευθυνόμενη στον κόσμο. Τα λεφτά των φορολογουμένων ξοδεύονται σε άχρηστους θεσμούς, όπως το TRT και η ΤΙΚΑ. Η Ακσενέρ προτίθεται να πουλήσει το TRT, ώστε να εξοικονομήσει 2,5 δισ. λίρες. Σύμφωνα με υπολογισμούς της, μέσα στα 17 χρόνια της προεδρίας του ΑΚΡ η Τουρκία πήρε από δάνεια 453 δισ. δολάρια, 70 δισ. δολάρια από ιδιωτικοποιήσεις και 2 τρισ. δολάρια από φόρους. «Όλα αυτά μας κάνουν συνολικά 2,5 τρισ. δολάρια. Οι νέοι της Σμύρνης είναι άνεργοι. Το κράτος έφτιαξε εργοστάσια στη Σμύρνη; Το κράτος εξυπηρέτησε τη Σμύρνη; Εντάξει, πού πήγαν τα 2,5 τρισ. δολάρια; Οι γέφυρες έγιναν από προσκείμενους [στην κυβέρνηση] εργολάβους. Το υπόγειο τούνελ [στο Βόσπορο], τα αστικά νοσοκομεία έγιναν από προσκείμενους [στην κυβέρνηση] εργολάβους. Είπαν ξεδιάντροπα “Τα νοσοκομεία θα αυξήσουν την πελατεία γιατί εκεί έχουμε πρόεδρο και βουλευτή”».

⁵¹ <https://www.iyiparti.org.tr/haber/meral-aksener-izmirde-konustu> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

Κατηγορεί επίσης την κυβέρνηση για διαφθορά και κατασπατάληση δημοσίου χρήματος. «Εμείς δεν έχουμε ιδιωτικά αεροπλάνα, κάνουμε την εκστρατεία με αυτά τα λίγα χρήματα.» Τη στιγμή εκείνη ανεβαίνει μάλιστα ένα κορίτσι στη σκηνή και δίνει στην Ακσενέρ ένα φάκελο με λίγα χρήματα που μάζεψε εκείνη και οι φίλες της για την εκστρατεία του κόμματος. Με αφορμή λοιπόν αυτή την κίνηση, τονίζει την ανάγκη να δοθούν θέσεις εργασίας στους νέους, καθώς και επιδόματα ανεργίας για να αντιμετωπιστεί η ανασφάλεια που νιώθουν οι νέοι. Ως προς τη Συρία, το İYİ δηλώνει ότι όταν αναλάβει την εξουσία θα διορθώσει τις πολιτικές που ελήφθησαν για τη γείτονα χώρα, καθώς έχουν ήδη δαπανηθεί μέχρι σήμερα πάνω από 150 δισ. δολάρια για πολεμικές επιχειρήσεις και τη φιλοξενία των προσφύγων. Η πρόεδρος πιστεύει τέλος ότι αν δεν υπήρχε το δημοψήφισμα του 2010, για την εκλογή του προέδρου απευθείας από τον λαό, τότε δεν θα είχε συμβεί το πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου και υπόσχεται ότι θα ανοίξει άμεσα τις στρατιωτικές σχολές που η κυβέρνηση έκλεισε μετά την αποτυχημένη απόπειρα πραξικοπήματος.

Η ομιλία αυτή της Ακσενέρ θίγει κατά κύριο λόγο το κομβικό ζήτημα της τουρκικής οικονομίας, η οποία ήδη από εκείνη την περίοδο είχε δείξει σημάδια επιβράδυνσης. Το İYİ καταγγέλλει τους οικονομικούς χειρισμούς της κυβέρνησης και προτίθεται να ακολουθήσει μια οικονομική πολιτική όπου πρώτο μέλημα της θα είναι η καταπολέμηση της ανεργίας μεταξύ της νέας γενιάς και η απαγκίστρωση των δημοσίων έργων από το λόμπι των εργολάβων.

4.2.2. Οικονομικός Πόλεμος Τουρκίας-ΗΠΑ (Αύγουστος 2018)

4.2.2.1. Ομιλία 12^{ης} Αυγούστου 2018 (Ακσενέρ)⁵²

Η ομιλία της 10^{ης} Αυγούστου 2018 εκφωνήθηκε στο πλαίσιο της δεύτερης έκτακτης γενικής συνέλευσης του κόμματος. Η ομιλία ξεκινάει με την παρουσίαση της αλληλεγγύης του κόμματος. «Εμείς είμαστε η φωνή των εκατομμυρίων που αυτά τα 16 χρόνια καταπιέστηκαν, τρομοκρατήθηκαν, γίνανε δούλοι. Είναι μεγάλη η ευθύνη

⁵² <https://www.iyparti.org.tr/haber/genel-baskanimiz-meral-aksener-2-olaganustu-kurultayimizda-konustu> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

που φέρουμε στους ώμους μας. Είμαστε οι εκπρόσωποι όσων έχασαν το δίκιο τους, αυτών που χύθηκε το αίμα, που έχασαν την ψυχή τους. Σε κάθε βήμα που κάνουμε, σε κάθε έργο που αναλαμβάνουμε, θα θυμόμαστε τα δακρυσμένα μάτια μιας μητέρας, τα κλεμμένα όνειρα ενός νέου, τον πατέρα που έπαιζε με το ψωμί του...» Η Ακσενέρ καταγγέλλει τις επιθέσεις και τις συκοφαντίες που δέχεται τις τελευταίες ημέρες το κόμμα, ενώ εμμένει στον αγώνα για δικαιοσύνη, ισότητα, ισονομία, ειρήνη και ευημερία. «Όσο συνεχίζεται η μάχη κατά του κακού, θα υπάρχει ένα κίνημα καλοσύνης». Η καλοσύνη και η εντιμότητα του κόμματος φανερώνεται από το ότι δεν ακολουθεί την παροιμία «αν χρειαστεί και ράσα, θα φορέσω για να κερδίσω». Το κόμμα στέκεται ευθύ, προχωράει μπροστά, λέει την αλήθεια. Δόγμα του είναι ότι «η πίστη σε μία αλήθεια διορθώνει μύρια στραβά».

Αναφέροντας ότι οι Τούρκοι ήρθαν στην Ανατολία από τις τσέπες και έχτισαν έναν υψηλό πολιτισμό που συνδυάζει την ανατολή με τη δύση, η Ακσενέρ εξυμνεί τα κατορθώματα της Τουρκίας, η οποία από την ίδρυση του κράτους από τον Ατατούρκ μέχρι και σήμερα υπήρξε πρωτοπόρος σε πολλούς τομείς διεθνώς, από τα δικαιώματα των γυναικών μέχρι την εκπαίδευση και από τον διαχωρισμό των εξουσιών μέχρι τις οργανωμένες εκλογές. Όσον αφορά το πολίτευμα, η θέση του κόμματος είναι ότι η μοίρα του έθνους δεν μπορεί να εγκαταλειφθεί στις φιλοδοξίες ενός ανδρός, στις αυθαίρετες αποφάσεις που βγαίνουν από το στόμα του και στους παρατρεχάμενους του. Το İYİ παρουσιάζεται ως ο τρίτος δρόμος ανάμεσα στο CHP και το AKP που παριστάνουν ότι είναι διαφορετικά, αλλά στην πραγματικότητα το ένα τρέφει το άλλο. Το İYİ θα ακολουθήσει μία πολιτική η οποία θα εξυπηρετεί πρώτα απ' όλα το εσωτερικό και σε καμία περίπτωση δεν θα ευθυγραμμιστεί με τις απαιτήσεις που θέτουν ξένα κράτη προς την Τουρκία. Μεταξύ των αρχών και των αξιών του κόμματος είναι η υιοθέτηση του ρεπουμπλικανισμού, της δημοκρατικότητας, του συντηρητισμού και του εθνικισμού, ο οποίος συνεπάγεται την αγάπη για το έθνος.

Όσον αφορά την κατάσταση που επικρατεί εκείνη τη στιγμή στη χώρα, η Ακσενέρ την περιγράφει ως εξής: «Η οικονομία έχει έρθει τα πάνω κάτω. Το δίκαιο έχει γίνει ένα με το χώμα. Η εξωτερική πολιτική είναι ένα φιάσκο. Το κράτος έχει σκορπίσει. Βρισκόμαστε σε μία διαδικασία όπου το Σύνταγμα έχει ανασταλεί. Γίνεται κατανοητό

ότι το σύστημα που βρίσκεται στην καρδιά του κυρίου Ταγίπ είναι το σύστημα Πολιτμπιρό των κομμουνιστικών διοικήσεων.». Το İYİ κατακρίνει τις οικονομικές εξαγγελίες στις οποίες είχε προβεί το AKP πριν από τις εκλογές της 24^{ης} Ιουνίου, καθώς όρισε ως υπουργό οικονομικών τον γαμπρό του Μπεράτ Αλμπαϊράκ, ο οποίος εικάζεται ότι διατηρεί σχέσεις με το κίνημα FETÖ. «Είπες ότι θα τα φτιάξεις όλα αν εκλεγείς στις 24 Ιουνίου. Βγήκες και παρέδωσες την οικονομία του 500 ετών κράτους στον ‘γαμπρό’ Μπεράτ που μεγάλωσε σε σχολείο της FETÖ.». Κατακρίνει τους χειρισμούς της κυβέρνησης ως προς το δανεισμό της χώρας από το εξωτερικό, που ενώ θα έπρεπε να κατευθύνει τα χρήματα στην ενίσχυση της παραγωγής και των εξαγωγών, αυτά ξοδεύτηκαν επί χρόνια σε εισαγωγές, κατανάλωση και οικοδομές. Διακωμωδεί μάλιστα το πρόγραμμα «100 ημέρες» που δημοσίευσε το κόμμα μετά τις εκλογές με την εξής καυστική φράση: «Με το ίδιο κεφάλι δεν μπορείς να διορθώσεις σε 100 ημέρες ότι χάλασες σε 5.753.». Το σχόλιο της Ακσενέρ ως προς τα 17 χρόνια της εξουσίας του AKP είναι το εξής: «Στα 16 τελευταία χρόνια, ούτε ο Ερντογάν ούτε το κόμμα του έκαναν αυτοκριτική. Αν μέχρι τώρα έγιναν καλά πράγματα αυτοί τα έκαναν. Αν τα πράγματα πήγαν άσχημα υπεύθυνοι ήταν ο σιωνισμός, η Αμερική, η Ευρώπη και οι ξένες δυνάμεις. [...] Μιλάνε για σιωνισμό, Αμερική, Ευρώπη και ξένες δυνάμεις, αλλά όποτε βρίσκονται στο εξωτερικό λένε: “Μην ακούτε αυτά που λέμε, βλέπετε αυτά που κάνουμε”. Άλλα λένε στο εσωτερικό και άλλα στο εξωτερικό.».

Το İYİ κατηγορεί την κυβέρνηση AKP για το ξεπούλημα μεγάλων βιομηχανικών μονάδων σε ξένους όμιλος («Δεν λένε ότι το χρήμα δεν έχει θρησκεία, δεν έχει εθνικότητα;»). Σύμφωνα με το κόμμα, το τρέχον χρέος της Τουρκίας αγγίζει τα 500 δισ. δολάρια. Αν και η χώρα συγκαταλέγεται μεταξύ των χωρών με το μεγαλύτερο πιστωτικό κίνδυνο και αντιμετωπίζει δυσκολίες εξωτερικού δανεισμού, την ίδια στιγμή η κυβέρνηση συνεχίζει τις σπατάλες της, ενώ η πολυτέλεια και η επίδειξη είναι ορατή σε κάθε επίπεδο του κρατικού μηχανισμού. Κατηγορεί ακόμα την κυβέρνηση που ενώ μειώνονται τα κρατικά έσοδα, αυξάνονται τα έξοδα για αγορές ακριβών αυτοκινήτων και κτιρίων («Δεν υπάρχει αξιοπρέπεια. Αξιοπρέπεια δεν είναι το παλάτι που χτίζεις με την τσέπη του έθνους»). Αναφέρεται επίσης στην πτώση της ισοτιμίας

της TL με το ευρώ και το δολάριο και στην άνοδο του πληθωρισμού, ο οποίος την περίοδο εκείνη είχε φτάσει το 16%.

Η Ακσενέρ δηλώνει ότι το κόμμα θα σταθεί εμπόδιο στη μετατροπή της Τουρκίας σε μία κεντροαφρικανική δικτατορία, ενώ τονίζει τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νέοι όπως οι συνεχείς αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα, η ανεργία, το άγχος για το μέλλον και οι πολυπληθείς τάξεις στα σχολεία. Κατακρίνει μάλιστα τον Ερντογάν ότι αλλάζει συνέχεια το εκπαιδευτικό σύστημα, γιατί έτσι επιθυμεί το εγγόνι του. Ως προς την εξωτερική πολιτική, δηλώνει την αδυναμία της κυβέρνησης για εφαρμογή του δόγματος που είχε εξαγγείλει ο Νταβούτογλου («Είπες μηδέν προβλήματα με τους γείτονες. Έκανες καυγά με όλους.») και για τη σύναψη συμφωνιών πίσω από κλειστές πόρτες που τραυματίζουν τη διεθνή φήμη της χώρας. Ωστόσο, το κόμμα στέκεται στο πλευρό της κυβέρνησης ως προς τις κυρώσεις των ΗΠΑ έναντι του υπουργείου εσωτερικών και του υπουργείου δικαιοσύνης για τον πάστορα Μπράνσον, αν και επιρρίπτει μερίδιο ευθύνης στην κυβέρνηση, καθώς πιστεύει ότι οι ΗΠΑ προσέγγισαν έτσι το ζήτημα γνωρίζοντας ότι η δικαιοσύνη δεν είναι ανεξάρτητη στην Τουρκία. Αναφορικά με το περιστατικό με τις ΗΠΑ, η Ακσενέρ καταγγέλλει την κυβέρνηση ότι η Τουρκία έχει μετατραπεί σε μία χώρα που έχασε την αποτρεπτικότητα και την αξιοπιστία της στο εξωτερικό. Επί της προεδρίας της δεν θα αφήσει καμία χώρα να τιμωρεί την Τουρκία ούτε να της κουνάει προκλητικά το δάχτυλο.

Επιθυμία του κόμματος είναι η εφαρμογή ενός κοινοβουλευτικού συστήματος το οποίο θα εγγυάται τα ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες, τη δημοκρατία, τη δικαιοσύνη, την ισότητα ευκαιριών, τον διαχωρισμό των εξουσιών, ενώ θα διασφαλίζει ότι η χώρα δεν θα πηγαίνει στις κάλπες «κάθε λίγο και λιγάκι», σεβόμενο πρώτα από όλα τη βούληση του έθνους. Στην προσπάθειά του για επίτευξη εθνικής ενότητας το κόμμα θα διασφαλίσει ίσα δικαιώματα σε όλους τους πολίτες της Τουρκικής Δημοκρατίας σε επίπεδο φύλου, γλώσσας, θρησκείας και εθνικής ταυτότητας. Ο σεβασμός στις κοσμικότητες θα καταστεί βασικός άξονας της πολιτικής του κόμματος, έτσι ώστε να επικρατήσει η θρησκευτική ελευθερία, ενώ το κράτος θα κρατάει ίσες αποστάσεις απέναντι σε όλες τις θρησκείες.

Στη συγκεκριμένη ομιλία τα θέματα που τίγονται είναι κυρίως η οικονομία, η δικαιοσύνη, η εξωτερική πολιτική και η εκπαίδευση. Η ομιλία αυτή αποτελεί ένα δριμύ κατηγορώ εναντίον του κυβερνώντος κόμματος, ενώ σε πολλά σημεία της είναι σαν να πραγματοποιείται ένας διάλογος μεταξύ της Ακσενέρ και του Ερντογάν. Στην ομιλία εντοπίζουμε έντονα λαϊκή γλώσσα με παροιμιώδεις εκφράσεις, ενώ πολύ συχνά γίνεται επίκληση στο συναίσθημα ώστε να ενισχυθεί η εθνικιστική χροιά των εξαγγελιών του κόμματος. Η επίθεση στο ήθος του Ερντογάν έχει ως σκοπό την εδραίωση του κόμματος στην πολιτική σκηνή, ιδιαίτερα μετά τα αποτελέσματα που έλαβε στις εθνικές εκλογές. Δεν θα μπορούσαμε να μην κάνουμε ένα σχόλιο αναφορικά με τη δομή της ομιλίας, η οποία σε πολύ μεγάλο βαθμό ακολουθεί το χαρακτηριστικό τρόπο ρητορείας του Ερντογάν. Στην αρχή της ομιλίας πλέκεται το εγκώμιο του τουρκικού έθνους και σκιαγραφείται η παρούσα κατάσταση. Κατά τη διάρκεια της ομιλίας υπάρχουν σημεία όπου επιτυγχάνεται άμεση επικοινωνία του πολιτικού με το κοινό, όπως ρητορικές ερωτήσεις και παρακλήσεις. Η ομιλία κλείνει με μία προσευχή για τη σωτηρία του τουρκικού έθνους, ιδιαίτερα προσφιλής τεχνική του Ερντογάν. Τέλος, δεν θα μπορούσε να αγνοηθεί η χρήση από πλευράς της Ακσενέρ στίχων και αποφθεγμάτων λογοτεχνών, όπως οι Τζώρτζ Όργουελ, Τζενάπ Σαχαμπετίν, Αμπντουρραχίμ Καρακότς, Μουαλλίμ Νατζί και Μεχμέτ Εμίν Ρεσουλζαντέ.

4.2.2.2. Ομιλία 14^{ης} Αυγούστου 2018 (Ακσενέρ)⁵³

Η ομιλία της 14^{ης} Αυγούστου 2018 επιλέχθηκε, καθώς είναι μία καθαρά οικονομικού τύπου ομιλία. Η Ακσενέρ εκφωνεί την ομιλία στους εκπροσώπους του Τύπου με αφορμή τα πρόσφατα οικονομικά δεδομένα. Η ΤΙ σημείωσε περαιτέρω πτώση της αξίας της έναντι του δολαρίου από την αρχή του μήνα. Η Ακσενέρ κατακρίνει τη στάση του ΑΚΡ, το οποίο συνεχίζει να κατηγορεί τις ξένες δυνάμεις για την οικονομική κατάσταση της χώρας, αντί να αναλογιστεί τις πολιτικές που έλαβε τα τελευταία 17 χρόνια της προεδρίας του. Πηγή του προβλήματος, σύμφωνα με το κόμμα, είναι η Λαϊκή Συμμαχία που σύναψε η κυβέρνηση με το ΜΗΡ. Η ευθραυστότητα της

⁵³ <https://www.iyiparti.org.tr/basin-aciklamasi/genel-baskanimiz-meral-aksenerin-ekonomi-gundemi-ile-ilgili-basin-aciklamasi> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

οικονομίας αυξήθηκε λόγω της έντασης στις σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και ΗΠΑ, ενώ ο Ερντογάν προσπάθησε να κρύψει την οικονομική κρίση πίσω από το ζήτημα του Αμερικανού πάστορα Μπράνσον. Σύμφωνα με την Ακσενέρ, ο Τραμπ επιδείνωσε μία ήδη υπάρχουσα κρίση εκμεταλλευόμενος την οικονομική αδυναμία της χώρας που ήταν συνέπεια της διοίκησης Ερντογάν, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπήρξαν και διπλωματικά λάθη λόγω της έλλειψης σοβαρότητας στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής.

Η οικονομική ατζέντα του ΙYI για την καταπολέμηση της χρηματοπιστωτικής κρίσης στη Τουρκία θέτει ως προτεραιότητα την παροχή θέσεων εργασίας στους νέους, την ενίσχυση της παραγωγής, τη σταθερότητα των τιμών, τη μείωση του πληθωρισμού και την ισορροπία ελλείμματος και προϋπολογισμού. Η υποτίμηση της TL οφείλεται στην ανεργία, στα υψηλά επιτόκια, στα τρέχοντα πιστωτικά ελλείμματα και στα ελλείμματα του προϋπολογισμού. Αναφορικά με το «Νέο Οικονομικό Μοντέλο» που παρουσίασε ο υπουργός οικονομικών και γαμπρός του Ερντογάν Μπεράτ Αλμπαϊράκ, η Ακσενέρ σχολιάζει ότι προκάλεσε μεγάλη απογοήτευση στις εγχώριες και ξένες αγορές και τονίζει την ανάγκη ανεξαρτησίας της Κεντρικής Τράπεζας και την προώθηση ενός νέου οικονομικού πλάνου που θα συνδυάζει την ανάπτυξη και την παραγωγή με τη μετάβαση στην ψηφιακή εποχή και στη βιομηχανία 4.0. Άλλα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη από τη νέα κυβέρνηση είναι η εφαρμογή μιας νέας γεωργικής πολιτικής που θα έχει ως στόχο την αυτάρκεια της χώρας, καθώς και την ανάπτυξη μίας εγχώριας βιομηχανίας παραγωγής σπόρων και φυτοφαρμάκων. Ακόμη, το κόμμα θα επιδιώξει τη ρευστοποίηση του ταμείου περιουσιακών στοιχείων του τουρκικού κράτους, ενώ θα θέσει τέλος στα περιττά έξοδα της κυβέρνησης που οδηγούν σε σπατάλες και διαφθορά. Σημαντικό μέτρο είναι, τέλος, η υιοθέτηση της TL στα έργα του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, ώστε να επιτευχθεί η σταθεροποίηση του νομίσματος.

Η συγκεκριμένη ομιλία αφορά κατά κύριο λόγο την οικονομία και περιλαμβάνει εξαγγελίες του κόμματος για την προσπάθεια διάσωσης της τουρκικής οικονομίας. Η Ακσενέρ εξαπολύει κατηγορίες εναντίον της κυβέρνησης για τις οικονομικές της πολιτικές και προτείνει μέτρα οικονομικού χαρακτήρα, τα οποία αποσκοπούν στην

αναβάθμιση του εγχώριου παραγωγικού μοντέλου με στόχο την αύξηση των θέσεων εργασίας και την ενίσχυση της τουρκικής βιομηχανίας.

4.2.3. Ελληνοτουρκικές σχέσεις – Έρευνες υδρογονανθράκων στην Κυπριακή ΑΟΖ (τέλη 2018 – αρχές 2019)

4.2.3.1 Ομιλία 25^{ης} Δεκεμβρίου 2018 (Ακσενέρ)⁵⁴

Η συγκεκριμένη ομιλία τοποθετείται χρονικά 3 μήνες πριν τις δημοτικές εκλογές, οπότε όπως θα γίνει αντιληπτό στη συνέχεια θα παρατηρηθεί μία όξυνση της ρητορείας της Ακσενέρ. Η ομιλία ξεκινάει με αναφορά στον προϋπολογισμό, ο οποίος ψηφίζεται εκείνες τις ημέρες στην Εθνοσυνέλευση. «Θέλουν να μας κάνουν να νομίζουμε ότι ο προϋπολογισμός είναι μία απλή κατάσταση εσόδων-εξόδων. Ωστόσο, ο προϋπολογισμός αντανάκλα τις προτιμήσεις και τις προτεραιότητες της κυβέρνησης». Κατακρίνει τις σπατάλες της κυβέρνησης για οχήματα, ασφάλεια και αποπληρωμή επιτοκίων, ενώ θεωρεί ότι τα χρήματα έπρεπε να δοθούν για την στήριξη των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και της γεωργίας. Παρατηρεί ότι στο νέο προϋπολογισμό ο μισθός του προέδρου είναι κατά 26% αυξημένος, τη στιγμή που ο πληθωρισμός στη χώρα αγγίζει το 22%, με αποτέλεσμα «το έθνος να μην έχει λεφτά στις τσέπες του». Η οικονομική κρίση στη χώρα βαθαίνει και προτρέπει τους πολίτες να αναρωτηθούν αν όταν αγοράζουν μπορούν να γεμίσουν το καλάθι τους άφοβα ή πρέπει να σκέφτονται δύο φορές πριν αγοράσουν κάτι. Τη στιγμή που τα μέλη της κυβέρνησης κατοικούν σε πολυτελείς περιοχές, οι πολίτες έρχονται αντιμέτωποι με τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και με τη νέα πολιτική της κυβέρνησης να πληρώνουν 25 κουρούς⁵⁵ την πλαστική σακούλα, από τα οποία τα 15 πηγαίνουν στο υπουργείο.

Το κόμμα δηλώνει ότι η μιζέρια της οικονομίας συνεχίζεται και στην εξωτερική πολιτική. «Στέλνετε με αεροπλάνο τον πάστορα στις ΗΠΑ, μένετε αμίλητοι απέναντι στην Κίνα όταν όλος ο κόσμος υψώνει τη φωνή του απέναντι στην καταπίεση που

⁵⁴ <https://www.iyiparti.org.tr/meral-aksener-tbmm-grup-toplantisi-25-aralik-2018> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

⁵⁵ Υποδιαίρεση της τουρκικής λίρας (1 TL ισούται με 100 κουρούς).

βιώνουν οι Τούρκοι Ουιγούροι⁵⁶. [...] Κρατάτε 11 Ουιγούρους αιχμαλώτους στο αεροδρόμιο. Εσείς που δώσατε 200 τετράκις εκατομμύρια λίρες για τους πρόσφυγες. Η εθνική στάση θέλει και εθνική συνείδηση.» Ως προς τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, το κόμμα κατηγορεί την κυβέρνηση ότι μένει σιωπηλή απέναντι στις απειλές της Ελλάδας («Ο Έλληνας Γ.Ε.ΕΘ.Α. άρχισε να απειλεί την Τουρκία σαν να τρώει καρδιές. Αν ο υπουργός τουρισμού σου οργανώνει εκδρομή στα νησιά που είναι υπό κατοχή και τα λέει ελληνικά νησιά και εσύ δεν βγάζεις μίλια, πώς θα κλείσουμε το χωρίς όρια στόμα του Γ.Ε.ΕΘ.Α.;). Ως προς τον συριακό εμφύλιο, θέση του κόμματος είναι η μη εμπλοκή σε πολεμικές επιχειρήσεις και κατηγορεί τις ΗΠΑ για τον εξαναγκασμό ανάμειξης του τουρκικού στρατού στη Συρία («Ο Τραμπ είπε: “Ο Ερντογάν θα τελειώσει το ISIS.”. Το τουρκικό κράτος δεν πρέπει να δεσμευτεί σε αυτές τις ατελείωτες δουλειές. Θα παρασυρθεί στα σκοτάδια της Συρίας. Η πάλη κατά του ISIS δεν πρέπει να πέσει στους ώμους της Τουρκίας. Έχουμε να διαχειριστούμε και το προσφυγικό.»). Ως προς την ατζέντα του κόμματος για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, το μήνυμα που στέλνει η Ακσενέρ στις ΗΠΑ είναι: «Φύγετε, στο καλό. Όμως, φεύγοντας, πάρτε μαζί σας τα βαριά όπλα, τα γεμάτα πυρομαχικά άρματα και τον στρατιωτικό εξοπλισμό που δώσατε στο YPG και στο PKK. Αλλιώς είναι εχθρότητα προς εμάς.» Τέλος, αναφορικά με την κατάσταση που επικρατεί στο Αφρίν, η Ακσενέρ προτρέπει τον τουρκικό στρατό να μπει και να καθαρίσει την περιοχή από τα τρομοκρατικά στοιχεία.

Η ομιλία αυτή φανερώνει την τάση που θα ακολουθήσει το κόμμα το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα και μέχρι τις δημοτικές εκλογές του Μαρτίου. Η οικονομία της χώρα βρίσκεται στην κορυφή της κομματικής ατζέντας, καθώς ο πληθωρισμός και η συναλλαγματική αστάθεια συνεχίζονται. Η ρητορική του κόμματος γίνεται πιο επιθετική απέναντι στην κυβέρνηση με σκοπό να προσελκύσει τους εκλογείς. Με την ανακοίνωση των υποψήφιων δημάρχων, το κόμμα θα διαφοροποιήσει τη ρητορική του, καθώς ανάλογα με τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κάθε περιφέρεια, θα φροντίσει να θίξει τα σημεία αυτά της ατζέντας του που θα βρίσκουν απήχηση στο ακροατήριο. Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις έχουν οξυνθεί, όπως φαίνεται και από τα

⁵⁶ Οι Ουιγούροι είναι μια τουρκική (τουρανική) εθνοτική ομάδα που κατοικεί στην κεντρική και ανατολική Ασία, κυρίως στην Κίνα. Ο πληθυσμός των Ουιγούρων στην Κίνα ανέρχεται σε περισσότερα από 11 εκατομμύρια, ενώ οι Ουιγούροι του εξωτερικού υπολογίζονται σε 1-1,5 εκατομμύρια.

λεγόμενα του κόμματος, για δύο λόγους. Αφενός επίκεινται τα πορίσματα για τις γεωτρήσεις υδρογονανθράκων εντός της αμφισβητούμενης από την Τουρκία κυπριακής ΑΟΖ και αφετέρου η χρήση της εξωτερικής πολιτικής για τον αποπροσανατολισμό της κοινής γνώμης από τα κρίσιμα ζητήματα της περιόδου (οικονομία, πολιτική, συριακό) είναι προσφιλής μέθοδος όλων των κομμάτων.

4.3. Κομματικές Ομιλίες ΜΗΡ

4.3.1. Βουλευτικές και Προεδρικές Εκλογές 24^{ης} Ιουνίου 2018

4.3.1.1. Προεκλογική Ομιλία 10^{ης} Ιουνίου 2018 (Σμύρνη – Μπαχτσελί)⁵⁷

Με τη συγκεκριμένη ομιλία, ο πρόεδρος του κόμματος Μπαχτσελί κρούει τον κώδωνα του κινδύνου για τις προκλήσεις με τις οποίες βρίσκεται αντιμέτωπη η χώρα. Δηλώνει ότι η Τουρκία βρίσκεται υπό πολιορκία και τονίζει την ανάγκη συσπείρωσης του έθνους γύρω από τις αξίες και τα ιδανικά του τουρκικού κράτους. Μεταξύ των προκλήσεων αυτών είναι το πραξικόπημα, η FETÖ και η τρομοκρατία, όπως αυτή εκδηλώνεται από οργανώσεις όπως το PKK, το PYD και το YPG. Μάλιστα αναφορικά με το PKK και τη FETÖ, ο Μπαχτσελί αναφέρει ότι και οι δύο οργανώσεις είναι οι όψεις του ίδιου νομίσματος. Ο Μπαχτσελί προειδοποιεί ότι «αν η Τουρκία εκτεθεί εκ νέου σε μία επίθεση εισβολής, αυτή τη φορά κανένας εγκληματίας και προδότης δεν θα επιβιώσει», καθώς πάντα έρχεται εκείνη η ώρα «που ο καθένας γίνεται Μουσταφά Κεμάλ» και φωνάζει «ανεξαρτησία ή θάνατος». Το κόμμα, στο πλαίσιο της Λαϊκής Συμμαχίας που έχει συνάψει με το AKP, δήλωσε ότι στηρίζει την υποψηφιότητα του προέδρου Ερντογάν στις εκλογές και ασκεί κριτική στη συμμαχία της αντιπολίτευσης. Κατηγορεί την Εθνική Συμμαχία για την αδιαφορία της απέναντι στη FETÖ και το PKK, για τη στήριξή της στον Ντεμιρτάς και την αναγνώριση του κουρδικού, για την πρόθεσή της να διακόψει τη λειτουργία του TRT και της ΤΙΚΑ και

⁵⁷ http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/4430/index.html (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

για την αντίθεσή της στην ανάπτυξη τοπικών αυτοκινητοβιομηχανιών και υπερταχειών.

Το κόμμα τάσσεται υπέρ της συνέχισης του αγώνα κατά της τρομοκρατίας στη Συρία, ενώ διατείνεται ότι η Κύπρος «είναι τουρκική, αποτελεί πατρίδα των Τούρκων και τουρκική θα παραμείνει». Ως προς τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, απευθύνει στο ακροατήριο την εξής φράση: «Αφήστε την ελληνική κυβέρνηση να παίζει το παιχνίδι της στα νησιά του Αιγαίου και θυμηθείτε τις μέρες όταν οι παππούδες τους πέθαιναν στο βυθό της θάλασσας». Ως προς την εσωτερική ατζέντα, πεποίθησή του κόμματος είναι ότι το προεδρικό σύστημα, το οποίο θα εισάγει το κυβερνών κόμμα, θα συμβάλλει στη σταθερότητα του κράτους, ενώ από τις πρώτες πολιτικές του, όταν εκλεγεί στην Εθνοσυνέλευση, θα είναι η καταπολέμηση της φτώχειας, η μείωση της φορολογίας, η ενίσχυση των ΜμΕ, η κατάργηση των κατατακτήριων εξετάσεων στο εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς και η αύξηση των κοινωνικών παροχών, ώστε να ληφθεί μέριμνα για την προστασία των ευάλωτων ομάδων.

Το ύφος της συγκεκριμένης ομιλίας είναι επιθετικό και συνωμοσιολογικό, ενώ ο Μπαχτσελί στην προσπάθειά του να διασφαλίσει τις ψήφους των εκλογέων εντείνει την υπερεθνικιστική του ρητορική απέναντι στους «εχθρούς» της χώρας. Η ρητορεία περί προστασίας της τιμής του έθνους και του κράτους επιδράει στο θυμικό του ακροατηρίου, ενώ η τεχνική του Μπαχτσελί να απευθύνει ερωτήσεις στον κόσμο έχει ως αποτέλεσμα την αλληλεπίδραση του πολιτικού με το ακροατήριο.

4.3.1.2. Προεκλογική Ομιλία 16^{ης} Ιουνίου 2018 (Κωνσταντινούπολη – Μπαχτσελί)⁵⁸

Η ομιλία που εκφωνήθηκε από τον Μπαχτσελί στην Κωνσταντινούπολη παρουσιάζει κοινά στοιχεία με αυτήν της Σμύρνης. Ο Μπαχτσελί απευθύνει προς το ακροατήριο του ένα μήνυμα ενότητας και αντίστασης απέναντι στις δυνάμεις που προσπαθούν να διαλύσουν τη χώρα. Εξυμνεί τις αρετές και τις αξίες του τουρκικού έθνους, ενώ υπόσχεται να υπερασπιστεί τη χώρα απέναντι σε κάθε είδους επιθέσεις και

⁵⁸ http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/4432/index.html (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

συνωμοσίες. Πεποίθηση του κόμματος είναι το τουρκο-ισλαμικό ιδανικό και η αναβίωση της εθνικής ταυτότητας. Το έθνος θα είναι στο επίκεντρο της πολιτικής του κόμματος, ενώ το ένδοξο τουρκικό παρελθόν θα καθοδηγεί κάθε απόφαση του. Αναφέρει ότι η ισχύς του τουρκικού έθνους ήταν αυτή που θωράκισε τη χώρα απέναντι σε επιθέσεις, ενώ η φωνή του τουρκικού έθνους είναι αυτή που τρομάζει τους αντιπάλους του.

Ως προς το εσωτερικό, αναφέρει ότι το πραξικόπημα του 2016 παραλίγο να οδηγήσει σε εμφύλιο πόλεμο, ενώ πιστεύει ότι το PKK και η FETÖ συνδέονται μεταξύ τους και για αυτό αποτελούν εχθροί των Τούρκων, της Τουρκίας και του Ισλάμ. Δεν διστάζει μάλιστα να κατηγορήσει το φιλοκουρδικό κόμμα HDP ότι διατηρεί σχέσεις με τη FETÖ, ενώ πιστεύει ότι οι προδότες της τελευταίας βρίσκονται σε πολυτελείς βίλες ανά την Ευρώπη και τις ΗΠΑ. Θεωρεί ότι το προεδρικό σύστημα θα διασφαλίσει την επιβίωση της Τουρκίας, ενώ, τέλος, επιτίθεται εκ νέου στην αντιπολίτευση («Δεν υπάρχει ελπίδα στην αντιπολίτευση. Δίνουν συγκατάθεση στη FETÖ, σιωπούν απέναντι στο PKK, αντιτίθενται στην επιχείρηση Κλάδος Ελαίας⁵⁹»).

Το ύφος της ομιλία είναι ξεκάθαρα ενωτικό και συμφιλιωτικό, ενώ ο εθνικιστικός τόνος του κόμματος κυριαρχεί σε όλη την ομιλία. Η τεχνική της άκριτης στοχοποίησης «εχθρών» είναι μια τεχνική που χρησιμοποιεί το κόμμα για να ενισχύσει το κλίμα φόβου μεταξύ των ψηφοφόρων του και να τους προσελκύσει στις «αγκάλες» του κόμματος.

4.3.1.3. Προεκλογική Ομιλία 23^{ης} Ιουνίου 2018 (Άγκυρα – Μπαχτσελί)⁶⁰

Η ομιλία αυτή, όπως και οι δύο προηγούμενες, ακολουθούν, το μοτίβο έθνος-ενότητα-αλληλεγγύη που είναι ιδιαίτερα προσφιλές στο κόμμα. Για άλλη μία φορά

⁵⁹ Η επιχείρηση Κλάδος Ελαίας (στα τουρκικά Zeytin Dalı Harekâtı) είναι μια τουρκική στρατιωτική επέμβαση στη Συρία, η οποία ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2018 και βρίσκεται σε εξέλιξη μέχρι σήμερα. Στόχος της επιχείρησης ήταν η διασφάλιση των τουρκο-συριακών συνόρων και της περιοχής που εκτείνεται δυτικά του Ευφράτη, καθώς και η απώθηση των κουρδικών δυνάμεων του YPG. Πολλές χώρες, ανάμεσά τους και ευρωπαϊκές όπως η Κύπρος και η Βουλγαρία, χαρακτήρισαν την τουρκική εισβολή στη συριακή επικράτεια ως παράνομη, ενώ η τουρκική κοινή γνώμη παραμένει διχασμένη λόγω του κόστους και των έμψυχων απωλειών της επιχείρησης.

⁶⁰ http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/4436/index.html (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

τονίζεται η αλληλεγγύη και η συμφιλίωση του τουρκικού έθνους, καθώς και ο ηρωισμός του ανά τους αιώνες. Γίνεται αναφορά στα δεινά της Τουρκίας κατά τον 20^ο αιώνα, ενώ ο Μπαχτσελί δηλώνει ότι, καθώς οι προκλήσεις με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπη η χώρα (τρομοκρατία, πραξικόπημα, FETÖ, PKK) είναι πολλές, ο κίνδυνος και η απειλή προς τη χώρα ελλοχεύει πάντα και παντού, κάτι που αποδεικνύεται από τις οικονομικές επιθέσεις, την τρομοκρατία και τις διεθνείς συνωμοσίες εναντίον της Τουρκίας. Σύμφωνα με τον Μπαχτσελί, η λύση σε αυτό το κλίμα φόβου που επικρατεί είναι το νέο προεδρικό σύστημα, το οποίο αποτελεί το τρίτο στάδιο εξέλιξης της Τουρκικής Δημοκρατίας. Το πρώτο στάδιο ήταν αυτό του 1923 με την ίδρυση του τουρκικού κράτους, το δεύτερο στάδιο ήταν η δεκαετία του 1950 με την εγκαθίδρυση του πολυκομματισμού, ενώ το σημερινό προεδρικό σύστημα αποτελεί το τρίτο στάδιο που αφορά τη διασφάλιση της επιβίωσης της χώρας από τις εξωτερικές απειλές. Η ομιλία κλείνει με τη διαβεβαίωση του Μπαχτσελί ότι η Τουρκία δεν είναι πλέον ο ηττημένος του πολέμου ούτε η αποικία κάποιας ξένης δύναμης και παραθέτει στίχους των Ναμίκ Κεμάλ, Νετζίπ Φαζίλ Κισακιουρέκ και Μερχούμ Ατσίζ.

Η ομιλία αυτή, όπως και οι προηγούμενες, έχουν ως στόχο να συσπειρώσουν το έθνος γύρω από το MHP επενδύοντας στο φόβο των πολιτών και στο κλίμα ανασφάλειας. Οι εθνικιστικές κορώνες του Μπαχτσελί, που διατείνεται για την ανωτερότητα του τουρκικού κράτους και για τις προσπάθειες ξένων δυνάμεων να το καταστρέψουν, πληθαίνουν ενόψει των εκλογών με αποτέλεσμα να δημιουργείται πόλωση στην τουρκική κοινωνία.

4.3.2. Οικονομικός Πόλεμος Τουρκίας-ΗΠΑ (Αύγουστος 2018)

4.3.2.1. Ομιλία 15^{ης} Αυγούστου 2018 (Μπαχτσελί)⁶¹

Η ομιλία ξεκινάει με τη διαπίστωση του Μπαχτσελί ότι «βρισκόμαστε σε μία τραγική και καταστροφική περίοδο, όπου τα οικονομικά και πολιτικά παιχνίδια είναι σκληρότερα και πιο βίαια». Σύμφωνα με τον πρόεδρο του MHP, η Τουρκία έχει να

⁶¹ http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/4446/index.html (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

αντιμετωπίσει, από τη μία πλευρά, τις οικονομικές καταστροφές και, από την άλλη, τις φυσικές καταστροφές (πλημμύρες, φωτιές). Η χώρα βρίσκεται αντιμέτωπη με κερδοσκοπικές επιθέσεις εναντίον του νομίσματος και της εθνικής της οικονομίας, οι οποίες έχουν ως στόχο να πληγώσουν την περηφάνεια του τουρκικού έθνους. Κατηγορεί τον Αμερικανό πρόεδρο Τραμπ για τις προσβολές κατά συμμάχων, για την αγνόηση του διεθνούς δικαίου, ενώ του προσάπτει ότι δυναμιτίζει τον ιστορικό διάλογο των δύο χωρών με τις δηλώσεις-παραισθήσεις του στο Twitter, απειλώντας έτσι την ειρήνη και την ευημερία ολόκληρης της ανθρωπότητας. Ο Μπαχτσελί στέλνει ένα μήνυμα ενότητας του τουρκικού έθνους απέναντι στις αμερικανικές κυρώσεις και κατηγορεί τις ΗΠΑ ότι κάνουν το ένα λάθος μετά το άλλο, ενώ διατείνεται ότι ο πάστορας Μπράνσον είναι εγκληματίας με διασυνδέσεις τόσο με τη FETÖ όσο και με το PKK («Γιατί είναι τόσο σημαντικός ένας πάστορας; Τι κρύβεται; Τι βρώμικες σχέσεις υπάρχουν από πίσω;»). Σύμφωνα με τον Μπαχτσελί, η νομική διαδικασία για την απελευθέρωση του πάστορα συνεχίζεται στα ανεξάρτητα και αντικειμενικά τουρκικά δικαστήρια, ενώ τονίζεται ότι η Τουρκία είναι ένα κράτος δικαίου και όλοι είναι ίσοι απέναντι στο νομό. Υποστηρίζει ότι ο Τραμπ ξεκίνησε οικονομικό πόλεμο με πληθώρα χωρών ανά τον κόσμο και θεωρεί ότι ο πρόεδρος της Βόρειας Κορέας Κιμ Γιονγκ Ουν είναι πιο ρεαλιστής και προβλέψιμος από εκείνον. Αποσαφηνίζει ακόμη ότι η Τουρκία δεν θα θυσιαστεί στην καπιταλιστική-ιμπεριαλιστική σκευωρία («Ξέρουμε πώς να ζούμε και με ξερό ψωμί και ξερά κρεμμύδια. Αρκεί να είμαστε ανεξάρτητοι και να υπερασπιζόμαστε την εθνική αξιοπρέπεια μας.») και ότι όπως οι ξένοι δεν μπόρεσαν να διασχίσουν το Τσανάκκαλε (Δαρδανέλια) το 1915, έτσι δεν θα μπορέσουν να διασχίσουν την Άγκυρα το 2018.

Ως προς τα αίτια της οικονομικής κρίσης, η άποψη του κόμματος είναι η εξής: «Η περόνη που απασφαλίζει τη συναλλαγματική βόμβα κατασκευάστηκε στα ίδια εγκληματικά κέντρα με αυτά των βομβών που ρίχτηκαν στο κεφάλι μας την 15^η Ιουλίου [2016].». Η Τουρκία θα πρέπει να απαλλαγεί από την οικονομική εξάρτηση απέναντι σε ξένες χώρες, καθώς αυτή συνεπάγεται και πολιτική εξάρτηση. Το νέο οικονομικό μοντέλο που προτείνει το κόμμα θέτει σε πρώτη γραμμή τα συμφέροντα του έθνους και όχι αυτά του κεφαλαίου. Ευχαριστεί επίσης τη Ρωσία και την Ε.Ε. για την καταδίκη των αμερικανικών κυρώσεων προς την Τουρκία, ενώ προτεραιότητες

του κόμματος θα είναι η μείωση της εξάρτησης από εισαγωγές και η αύξηση της παραγωγής και των εξαγωγών, με παράλληλη λήψη μέτρων οικονομικής σταθερότητας. Η ομιλία κλείνει με την στομφώδη φράση: «Η σημαία δεν θα πέσει, η Τουρκία δεν θα χάσει.».

Γίνεται κατανοητό από τα λεγόμενα του Μπαχτσελί ότι το κόμμα ακολουθεί αντιαμερικανική και αντιιμπεριαλιστική πολιτική γραμμή. Η αιτία της οικονομικής κρίσης είναι σύμφωνα με τον πρόεδρο του MHP οι πολιτικές που έλαβε ο Αμερικανός πρόεδρος Τράμπ και που από πίσω κρύβονται τρομοκρατικές οργανώσεις, όπως η FETÖ και το PKK. Η συνωμοσιολογική ρητορική του Μπαχτσελί προκαλεί τον φόβο του ακροατηρίου, το οποίο συντάσσεται μαζί του, καθώς νιώθει ότι η χώρα απειλείται. Οι οικονομικές εξαγγελίες του κόμματος παραμένουν μετριοπαθείς και ασαφείς, χωρίς να συγκροτείται μια ενιαία δέσμη μέτρων για την αναδιάρθρωση του τουρκικού οικονομικού μοντέλου ανάπτυξης.

4.3.3. Ελληνοτουρκικές σχέσεις – Έρευνες υδρογονανθράκων στην Κυπριακή ΑΟΖ (τέλη 2018 – αρχές 2019)

4.3.3.1. Ομιλία 13^{ης} Νοεμβρίου 2018 (Μπαχτσελί)⁶²

Η ομιλία ξεκινάει με σχολιασμό της επικαιρότητας και συγκεκριμένα γίνεται αναφορά στην πολύνεκρη έκρηξη σε αποθήκη με στρατιωτικό υλικό σε βάση στην επαρχία Χακάρι. Ο Μπαχτσελί τιμά τους μάρτυρες και τους βετεράνους, μνημονεύοντας τους με στίχους του Μερχούμ Ντουντάρ Τασέρ. Στη συνέχεια, ο πρόεδρος του MHP αναφέρει ότι η Τουρκία βρίσκεται στο στόχαστρο του ιμπεριαλισμού, ο οποίος δεν διστάζει να χρησιμοποιήσει υπέρ του τρομοκρατικές οργανώσεις και κατακρίνει για ακόμα μία φορά τις ΗΠΑ για το γεγονός ότι δεν αναγνωρίζουν το YPG ως τρομοκρατική οργάνωση, σε αντίθεση με το PKK («Όλος ο κόσμος ξέρει ότι το PKK ισούται με το YPG. Οι ΗΠΑ οπλίζουν το YPG και του παρέχουν εκπαίδευση. Αμερικανοί στρατιώτες περιπολούν με το YPG, τρώνε και πίνουν μαζί. Υπάρχει

⁶² <http://www.mhp.org.tr/htmldocs/mhp/4472/mhp/index.html> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

συμφωνία μεταξύ ΗΠΑ και YPG για το μοίρασμα της Συρίας και του Ιράν.»). Με αφορμή την άρνηση των ΗΠΑ για συνδρομή των ενόπλων δυνάμεων στις επιχειρήσεις αναζήτησης μελών του PKK, ο Μπαχτσελί δηλώνει σαρκαστικά: «Πώς γίνεται οι ΗΠΑ να μην γνωρίζουν την τοποθεσία τριών μελών του PKK, ενώ βλέπουνε ακόμα και το μυρμήγκι στην περιοχή, παρακολουθούν τους πάντες, ξέρουν ποιος κάνει τι;». Προειδοποιεί μάλιστα ότι «αν πέσει η Τουρκία, θα πέσει η ανθρωπότητα».

Αναφερόμενος στην ταυτότητα του κόμματος, ο Μπαχτσελί εξηγεί ότι το MHP υιοθετεί τον ορισμό που δίνει ο καθηγητής Erol Güngör για τον εθνικισμό σύμφωνα με τον οποίο «ο εθνικισμός είναι στην ουσία μία ερμηνεία της Ιστορίας και αποτελείται από πρακτικές που προβλέπονται σε σχέση με αυτή την ερμηνεία». Ο Μπαχτσελί διαφωνεί με την άποψη της Γαλλίας κατά την οποία ο εθνικισμός είναι η προδοσία του πατριωτισμού («Πώς εξηγεί τις δραστηριότητές της στις υπερπόντιες αποικίες της;») και τάσσεται υπέρ της ιστορικής συνείδησης του έθνους, το οποίο συνεχίζει να θεωρεί τα χαμένα εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ως αναπόσπαστο κομμάτι του. Μεταξύ των περιοχών που θεωρεί το κόμμα ως χαμένα εδάφη της Τουρκίας είναι η Θράκη, η Ρόδος, τα Δωδεκάνησα, η περιοχή της Μεσογείου και του Αιγαίου, η Σμύρνη και η Δυτική Ανατολία. Προβαίνει, τέλος, σε λεκτική επίθεση εναντίον του Τούρκου υπουργού θρησκευμάτων που στις 9 Νοεμβρίου επισκέφθηκε τον «φεσοφόρο εχθρό»⁶³ των Τούρκων και επαίνεσε τις ελληνικές θέσεις («Επισκέπτεστε αυτούς που επιτέθηκαν στον Ατατούρκ.»).

Η ομιλία αυτή εκφωνείται 4 μήνες πριν τις δημοτικές εκλογές του Μαρτίου του 2019 και γίνεται έκδηλη η προσπάθεια του κόμματος για επαναπροσδιορισμό της εθνικιστικής του ταυτότητας, την οποία προσπαθεί να στηρίξει σε λεγόμενα ακαδημαϊκών. Τολμάει μάλιστα να συνδέσει την εθνικιστική του ρητορική με τη θεωρία περί χαμένων εδαφών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η οποία ρητορική προκαλεί την δυσφορία των χωρών στις οποίες εντοπίζονται τα «χαμένα εδάφη» της Τουρκίας, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας. Ωστόσο, η εθνικιστική του ρητορεία

⁶³ Πρόκειται για αναφορά στον Οικουμενικό Πατριάρχη. Ο Μπαχτσελί σκοπίμως λησμονεί ότι ο Οικουμενικός Πατριάρχης είναι εντελώς «ακίνδυνος», καθώς διορίζεται με απόφαση του νομάρχη Κωνσταντινούπολης και στην ουσία είναι υπάλληλος του τουρκικού κράτους.

στρέφεται κυρίως εναντίον των ΗΠΑ και τρομοκρατικών οργανώσεων όπως το PKK και το YPG, οι οποίες σύμφωνα με το κόμμα απειλούν άμεσα την επιβίωση της χώρας.

4.4. Κομματικές Ομιλίες CHP

4.4.1. Βουλευτικές και Προεδρικές Εκλογές 24^{ης} Ιουνίου 2018

4.4.1.1. Προεκλογική Ομιλία 20^{ης} Ιουνίου 2018 (Σμύρνη – Κιλιτσντάρογλου)⁶⁴

Η ομιλία της 20^{ης} Ιουνίου στη Σμύρνη εκφωνήθηκε από τον εν ενεργεία πρόεδρο του CHP Κιλιτσντάρογλου και αφορά κυρίως οικονομικού χαρακτήρα θέματα. Το CHP υπόσχεται ότι θα αυξήσει την παραγωγή της χώρας και θα ανατρέψει την τρέχουσα φορολογική πολιτική, η οποία είναι χτισμένη πάνω στην κουλτούρα του «δεν πληρώνω». Μεταξύ των δεσμεύσεων του κόμματος ενόψει των εκλογών είναι η παροχή άτοκων δανείων σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις για ένα χρόνο, η ίδρυση τεχνολογικών σχολείων σε οργανωμένες βιομηχανικές περιοχές (ΒΙ.ΠΕ.), καθώς και η παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας. Το κόμμα υπόσχεται ότι θα δώσει εκ νέου ώθηση στις συζητήσεις με την Ε.Ε., ενώ θα επιδιώξει την εναρμόνιση της τουρκικής νομοθεσίας με τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές και απαιτήσεις προτού ακόμα ανοίξει νέο κεφάλαιο στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις. Το κόμμα θα προωθήσει την αλλαγή της νομοθεσίας περί πολιτικών κομμάτων, ενώ θα προσπαθήσει να βελτιώσει την οικονομική κατάσταση της χώρας μέσω της λήψης πρωτοβουλιών, όπως η διασφάλιση της ανεξαρτησίας της κεντρικής Τράπεζας, η μείωση των βουλευτών από 600 σε 450, η άρση της κατάστασης ΟΗΑΛ, καθώς και η τροποποίηση του Συντάγματος για την ενίσχυση του διαχωρισμού των εξουσιών.

Σημαντικό είναι επίσης να καταστεί η δικαιοσύνη ανεξάρτητη και αμερόληπτη και να γίνουν προσπάθειες για την επίτευξη ισοζυγίου μεταξύ των εισαγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου, δίνοντας παράλληλα έμφαση στην χρήση ΑΠΕ. Ως προς το

⁶⁴ <https://www.chp.org.tr/haberler/chp-genel-baskani-kilicdaroglu-izmirde-is-dunyasi-temsalcileriyle-bir-araya-geldi> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

φλέγον ζήτημα της τρομοκρατίας, ο Κιλιτσντάρογλου δηλώνει ότι θα πολεμήσει τη FETÖ με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου για να μην δημιουργήσει θύματα και να μην αδικηθεί κανένας άνθρωπος. Επικρίνει τον Ερντογάν για το χαρακτηρισμό του Σελαχατίν Ντεμιρτάς ως τρομοκράτη, καθώς ο πρόεδρος του φιλοκουρδικού κόμματος HDP ακολούθησε όλες τις νόμιμες διαδικασίες για να υποβάλλει υποψηφιότητα στις προσεχείς προεδρικές εκλογές («Πώς ξέρεις ότι είναι ένοχος; Δεν μπορείς να λες αυτό στον κόσμο, δεν μπορείς να λες ότι στην Τουρκία υπάρχει δημοκρατία.»). Τέλος, υπόσχεται ότι θα βελτιώσει τις σχέσεις της χώρας με όλους τους γείτονές της, συμπεριλαμβανομένης της Ε.Ε., καθώς και ότι θα εφαρμόσει νέο οικονομικό μοντέλο, το οποίο θα περιλαμβάνει inter alia διώξεις στο δημόσιο τομέα, ώστε η Τουρκία να γίνει σε πέντε χρόνια «το αστέρι της περιοχής».

Ο Κιλιτσντάρογλου δίνει περισσότερο έμφαση στην οικονομία, ενώ, όπως θα δούμε στην επόμενη ομιλία, ο Ιντζέ έχει αναλάβει να παρουσιάσει την κοινωνική ατζέντα του κόμματος. Η ρητορική του Κιλιτσντάρογλου, αν και είναι δομημένη και τεκμηριωμένη, φαντάζει αρκετά μετριοπαθής, καθώς φαίνεται να αναθέτει στον Ιντζέ την προεκλογική εκστρατεία όντας νέο πρόσωπο στην πολιτική σκηνή. Επιπλέον, η οικονομική πολιτική που προτείνει στοχεύει στην αναμόρφωση του κρατικού μηχανισμού, στην αξιολόγηση του δημοσίου τομέα και στην επαναχάραξη της εξωτερικής πολιτικής. Τέλος, η στήριξη του κόμματος προς τον Ντεμιρτάς, αν και παραξενεύει εκ πρώτης όψεως τον ακροατή, οφείλεται σε δύο κυρίως λόγους. Πρώτον, το κόμμα με την υποστήριξη του στο φυλακισμένο με κατηγορίες για τρομοκρατία πρώην πρόεδρο του HDP προσπαθεί να προκαλέσει τη συμπάθεια των Κούρδων εκλογέων για ψηφοθηρικούς λόγους. Δεύτερον, ένας άλλος λόγος είναι ότι δεδομένου του ότι το HDP είναι το μόνο κόμμα της αντιπολίτευσης το οποίο δεν εντάχθηκε σε κάποια συμμαχία ενόψει των εκλογών, ο Κιλιτσντάρογλου ελπίζει σε μία μετεκλογική συνεργασία μεταξύ HDP και CHP στην Εθνοσυνέλευση.

4.4.1.2. Προεκλογική Ομιλία 22^{ης} Ιουνίου 2018 (Σμύρνη – Ιντζέ)⁶⁵

Η ομιλία του Ιντζέ στη Σμύρνη ξεκινάει με την υπόσχεση ότι όταν εκλεγεί θα ενώσει την Τουρκία. Υπόσχεται ότι θα ενώσει και τα 81 εκατομμύρια πολιτών, ενώ ο μόνος χαμένος των εκλογών θα είναι οι εταιρείες δημοσκοπήσεων. Το νέο υπουργικό συμβούλιο που θα σχηματίσει το CHP δεν θα αποτελείται μόνο από άτομα του κόμματος, αλλά από όλα τα κόμματα της Εθνοσυνέλευσης. Ο Ιντζέ τονίζει ότι θα εφαρμοστεί την αρχή της αξιοκρατίας, ώστε οι προσλήψεις να γίνονται με κριτήριο την αξία των εργαζομένων, ενώ όσοι δεν είναι άξιοι δεν θα παραμείνουν στις θέσεις τους. Μεταξύ των πρώτων μέτρων που θα λάβει το κόμμα όταν εκλεγεί θα είναι η αύξηση κατά 100 λίρες όλων των επιδομάτων, η άμεση απόσυρση της κατάστασης ΟΗΑΕ εντός 48 ωρών, η εφαρμογή ανεξάρτητης νομισματικής πολιτικής από την Κεντρική Τράπεζα, η μη ανάμειξη της πολιτικής στην οικονομία, ο αγώνας κατά τρομοκρατικών οργανώσεων (PKK, FETÖ), ο διαχωρισμός του αθλητισμού από την πολιτική, το άνοιγμα πρεσβείας στη Συρία εντός 100 ημερών και η επιστροφή 4 εκατομμυρίων Σύριων μετά τη λήψη ειρηνικών πολιτικών, το άνοιγμα των στρατιωτικών σχολών, ενώ η ιδιωτικότητα θα γίνει σεβαστή («μέσα σε 100 μέρες κανενός το τηλέφωνο δεν θα ακούγεται»). Παραδέχεται ότι οι Τούρκοι σουνίτες έχουν αδικήσει τους Αλεβίτες και θα προσπαθήσει να αντιστρέψει αυτή την αδικία.

Ως προς το κοινωνική ατζέντα, το CHP θα δρομολογήσει την αύξηση του κατώτατου μισθού στις 2.200 λίρες και των συντάξεων στις 1.500 λίρες, ενώ θα μειώσει τον ΦΠΑ στις πάνες, θα εφαρμόσει νέο εκπαιδευτικό και εξεταστικό σύστημα και για να καταπολεμηθεί η διαφθορά θα σφίξει τα λουριά του κράτους και όχι του έθνους. Κατά την προεδρία του, ο Ιντζέ υπόσχεται ότι το επιτόκιο θα μειωθεί και θα γίνουν όλοι οι πολίτες μαζί πλούσιοι και για να το πετύχει θα χτίσει μία Τουρκία που θα παράγει και όχι που θα καταναλώνει. Ως προς την εκπαίδευση, υπόσχεται στις μητέρες όλων των κομμάτων ότι θα εκπαιδεύσει σωστά τα παιδιά τους και όλα τα σχολεία της χώρας θα γίνουν ποιοτικά. Φυσικά δεν παραλείπει να ασκήσει κριτική στον Ερντογάν τον οποίο χαρακτηρίζει «άνθρωπο του παλατιού», ενώ ο ίδιος αυτοχαρακτηρίζεται ως «παιδί του λαού». «Ο Ερντογάν είναι πλέον ένας

⁶⁵ <https://www.chp.org.tr/haberler/chp-cumhurbaskani-adayi-muharrem-ince-izmirde> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

κουρασμένος άνδρας, ένας άνδρας χωρίς ζωντάνια, ένας άνδρας που περιφρονεί τους ανθρώπους, ένας άνδρας αλαζόνας». Χαρακτηρίζει τον Ερντογάν ως έναν πολιτικό χωρίς όνειρα, χωρίς γνώσεις, χωρίς κουράγιο και χωρίς καρδιά, ενώ τον περιγελάει που χαρακτηρίζεται ως παγκόσμιος ηγέτης από τη διεθνή κοινότητα.

Στην ομιλία αυτή, ο Ιντζέ παρουσιάζει το κοινωνικό προφίλ του κόμματος ενόψει των εκλογών, το οποίο περιλαμβάνει αρκετές παροχές και επιδόματα προς όλες τις κοινωνικές ομάδες. Κάποιες κινήσεις του φυσικά κρίνονται ως παρακινδυνευμένες, καθώς μπορούν να εκτροχιάσουν τη δημοσιονομική κατάσταση της χώρας, όπως οι αυξήσεις σε μισθούς και σε συντάξεις. Ο Ιντζέ παραλείπει επιμελώς να αναφερθεί στην οικονομία και δίνει έμφαση σε τομείς όπως η εκπαίδευση και η διεθνής θέση της χώρας. Επιτίθεται στον Ερντογάν, κατηγορώντας τον ότι έχει απομονωθεί στο παλάτι του με συνέπεια να απομακρυνθεί από τον λαό, και παρουσιάζει τον εαυτό του ως «φρέσκο αίμα» στην πολιτική σκηνή και «παιδί του λαού και του έθνους».

4.4.1.3. Προεκλογική Ομιλία 18^{ης} Ιουνίου 2018 (Άγκυρα – Κιλιτσντάρογλου)⁶⁶

Η ομιλία της 18^{ης} Ιουνίου, την οποία εκφώνησε ο Κιλιτσντάρογλου στην Άγκυρα, ξεκινάει με την επισήμανση της ανάγκης ειρηνικής συνύπαρξης ανάμεσα σε ολόκληρο το έθνος, στόχος που μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την οικοδόμηση ενός ισχυρού κοινωνικού κράτους. Ο πρόεδρος του CHP ασκεί κριτική στη φράση του Ερντογάν «Εμείς είμαστε εναντίον των επιτοκίων» λέγοντας: «Όχι, κύριε μου, δεν είναι καθόλου κατά. Δουλεύουν για τους τοκιστές και τους τοκογλύφους. Τα τελευταία 16 χρόνια τα λεφτά που πλήρωσαν σε μία ξένη ομάδα του λόμπι των επιτοκίων ήταν 151.034.000.000 δολάρια. Αν ο τόκος είναι 151 δισ. δολάρια, σκεφτείτε το αρχικό ποσό.». Μεταξύ των προτεραιοτήτων που υπόσχεται να θέσει το κόμμα είναι η καταπολέμηση της ανεργίας («Αν υπάρχει έστω κι ένας άνεργος σε ένα σπίτι, ξέρετε ότι δεν υπάρχει γαλήνη.»), η πρόνοια για τα ορφανά, η αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος, το οποίο έχει αλλάξει 14 φορές μέσα σε 15 χρόνια,

⁶⁶ <https://www.chp.org.tr/haberler/chp-genel-baskani-kemal-kilicdaroglu-ankara-altindagda-stk-temsilcileri-ve-muhtarlarla-bir-araya-geldi-j2ifzv> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

χρησιμοποιώντας τα παιδιά σαν πειραματόζωα, καθώς και η επιστροφή με διάταγμα όλων των καθηγητών, που διώχθηκαν αδικώς, στα πανεπιστήμια. Τονίζει την αξία του κράτους και της δικαιοσύνης, η οποία δεν θα πρέπει να αφήνεται στα χέρια ενός και μόνο άνδρα. Ως προς τις οικονομικές πολιτικές του κυβερνώντος κόμματος αναφέρει χαρακτηριστικά: «Τα λεφτά που ξοδεύτηκαν από όλες τις κυβερνήσεις από το 1923 έως το 2002 ήταν 713 δισ. δολάρια. Με τα 713 δισ. δολάρια έγιναν οι Sümerbank και Etibank, μπήκαν τα θεμέλια της αεροναυπηγικής βιομηχανίας, χτίστηκαν τα φράγματα του Κεμπάν, Καράκαγια και Μέγα Ατατούρκ, ιδρύθηκε η Telekom⁶⁷, έγινε ο μεγάλος σεισμός του Μαρμαρά, έγινε η απόβαση στην Κύπρο, εφαρμόστηκε το αμερικανικό εμπάργκο. Τα τελευταία 14 χρόνια ξοδεύτηκαν 2.094 δισ. δολάρια. Πού πήγαν τα 2.094 δισ. δολάρια;». Τέλος, κατηγορεί την κυβέρνηση ότι το τρίτο αεροδρόμιο της Κωνσταντινούπολης και η γέφυρα Οσμάν Γαζή κατασκευάστηκαν από εργολάβους με το μοντέλο «κατασκεύασε-εκμεταλλεύσου-μεταβίβασε» («gar-islet-devret»).

Η ρητορική του Κιλιτσντάρογλου ενόψει των εκλογών γίνεται όλο και περισσότερο επιθετική απέναντι στον Τούρκο πρόεδρο Ερντογάν όσο πλησιάζει η εκλογική αναμέτρηση. Οι κατηγορίες κατά της κυβέρνησης επικεντρώνονται στον οικονομικό τομέα, ενώ η υπόσχεση του CHP για εθνική ενότητα βρίσκεται μεταξύ των προτεραιοτήτων του. Τέλος, παρατηρούμε ότι από αυτήν την ομιλία λείπουν προγραμματικές δηλώσεις, γεγονός που εξηγείται από την επιθυμία του Κιλιτσντάρογλου να κορυφώσει τη ρητορική του με επιθέσεις κατά του «αντιπάλου» του, καθώς πλέον το κομματικό του πρόγραμμα έχει καταστεί σαφές.

4.4.1.4. Προεκλογική Ομιλία 23^{ης} Ιουνίου 2018 (Άγκυρα – Ιντζέ)⁶⁸

Η ομιλία του Ιντζέ στην Άγκυρα, που εκφωνείται μία μέρα πριν τις εκλογές, είναι χαρακτηριστική της πόλωσης που επικρατεί στην Τουρκία. Ο υποψήφιος του CHP για την προεδρία της χώρας προβαίνει σε συνεχείς επιθέσεις κατά του προέδρου

⁶⁷ Η Türk Telekom είναι η πρώην κρατική εταιρεία τηλεπικοινωνιών της Τουρκίας, η οποία ιδιωτικοποιήθηκε το 2005 από την σαουδαβική εταιρεία Oger Telecom.

⁶⁸ <https://www.chp.org.tr/haberler/chp-cumhurbaskani-adayi-muharrem-ince-ankarada> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

Ερντογάν. Αρχικά, κατηγορεί τον Ερντογάν ότι διοικεί την Τουρκία από την Ουάσιγκτον και τις Βρυξέλλες, ενώ ο ίδιος δηλώνει ότι θα διοικεί τη χώρα από την Άγκυρα. Υπογραμμίζει, επίσης, ότι πλέον οι βουλευτές δεν θα κάθονται στις πολυτελείς τους κατοικίες, αλλά θα βρίσκονται ανάμεσα στο λαό. Αναφερόμενος στις σπατάλες του προέδρου Ερντογάν, ο Ιντζέ εξηγεί: «Δεν του άρεσε η έπαυλη της Τσάνκαγια, έχτισε παλάτι με 1.150 δωμάτια. Στην Κωνσταντινούπολη έχτισε πέντε παλάτια και ένα παλάτι στη Μαρμαρίδα με 300 δωμάτια. Είναι λάτρης των παλατιών. Εξηγώ από εδώ ότι, Θεού θέλοντος, όταν γίνω πρόεδρος, θα δώσω το θερινό παλάτι στη Μαρμαρίδα στα ΑΜΕΑ. Αυτός δεν είναι πια το παιδί του λαού, είναι ένας αλαζόνας.» Ένα άλλο ζήτημα το οποίο θίγει, το οποίο, αν και είναι καθημερινό, δεν αναφέρεται συχνά στην ατζέντα των άλλων κομμάτων, είναι αυτό του ποδοσφαίρου. «Όταν το 2002 ο Ερντογάν ανέβηκε στην εξουσία, η Τουρκία ήταν τρίτη στο Παγκόσμιο Κύπελλο. Σήμερα δεν παίζει στο Παγκόσμιο Κύπελλο, η πολιτική εισέβαλε στον αθλητισμό, πολιτικοποιήθηκε. Αναμείχθηκε στα εσωτερικά ζητήματα των ομίλων. Έφερε την Passolig⁶⁹. Από εδώ υπόσχομαι ότι θα ξεφορτωθούμε αμέσως την Passolig.». Ως προς το κομματικό του πρόγραμμα, υπόσχεται ότι πλέον τα σχολεία δεν θα χωρίζονται σε ποιοτικά και μη ποιοτικά, ενώ στόχος της κυβέρνησης θα είναι η μείωση της ανεργίας κάτω του 5% και η επανεκκίνηση των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Ε.Ε.. Ακόμη στην προσπάθειά του για πάταξη της διαφθοράς υπόσχεται ότι θα δημοσιεύσει την κατάσταση εξόδων του και την προσωπική του περιουσία. Τέλος, στο σημείο αυτό θα παραθέσουμε τα τελευταία λόγια του Ιντζέ τα οποία αποτυπώνουν όλη την πόλωση που επικρατεί εκείνη τη στιγμή στη χώρα. «Τι θα γίνει αν εκλεγεί ο Ερντογάν, τι θα γίνει αν εκλεγεί ο Ιντζέ; Εξηγώ, αν εκλεγεί ο Ερντογάν, ο πανικός στις αγορές θα αυξηθεί, τα επιτόκια θα ανέβουν, το δολάριο θα ανέβει, η οικονομία του μπετόν θα συνεχιστεί. Αν εκλεγεί ο Ερντογάν, οι Σύριοι θα συνεχίσουν να έρχονται, οι πολυτέλειες, οι απολαύσεις και τα

⁶⁹ Η Passolig είναι μια ηλεκτρονική πιστωτική κάρτα, όμοια με την κάρτα φιλάθλου στην Ελλάδα, η οποία από το 2014 αντικατέστησε τα χάρτινα εισιτήρια για τους ποδοσφαιρικούς αγώνες στην Τουρκία. Με την εισαγωγή της Passolig, οι φίλαθλοι μπορούν να παρακολουθήσουν το τουρκικό πρωτάθλημα μόνο εφόσον έχουν προμηθευτεί εισιτήρια με τη χρήση της κάρτας. Η χρήση της κάρτας έχει κατακριθεί από τους ποδοσφαιρικούς ομίλους και τους φιλάθλους, καθώς με το «φακέλωμα» των οπαδών έχει μειωθεί η προσέλευση στα γήπεδα. Η θετική πλευρά της εισαγωγής της Passolig είναι η μείωση των βίαιων επεισοδίων στα γήπεδα και η γρηγορότερη πρόσβαση σε αυτά, καθώς έχει περιοριστεί σημαντικά ο χρόνος αναμονής για την είσοδο στις αθλητικές εγκαταστάσεις.

μεγαλεία θα συνεχίσουν. Αν εκλεγεί ο Ερντογάν, θα συνεχίσουν να ακούν τα τηλέφωνα, το καθεστώς φόβου θα συνεχιστεί. Αν εκλεγεί ο Ερντογάν, θα ανατραφούν μνησικάκες γενιές. Τώρα, αν κοιτάξουμε από την άλλη πλευρά, αν εκλεγεί ο Ιντζέ, θα αυξηθεί η παραγωγή, τα επιτόκια θα μειωθούν, το δολάριο θα πέσει, θα ανατραφούν αγαπημένες γενιές. Οι Σύριοι θα γυρίσουν σπίτι, η διαρροή επιστημονικού δυναμικού θα σταματήσει, θα επιστρέψουν τα ανεξάρτητα δικαστήρια, η κουζίνα θα πάρει ανάσα.»

Η συγκεκριμένη ομιλία είναι αρκετά ενδιαφέρουσα καθώς επιτρέπει στον αναγνώστη να αντιληφθεί το κλίμα που επικρατεί εκείνη την χρονική στιγμή στην Τουρκία. Το κόμμα εντείνει τη ρητορεία με σκοπό να εκθέσει το κυβερνών κόμμα και να δημιουργήσει μια ατμόσφαιρα απειλής και κινδύνου, η οποία για να ανατραπεί θα πρέπει να αλλάξει η διακυβέρνηση της χώρας. Ως υποψήφιος για την προεδρεία, ο Ιντζέ θα πρέπει να «ενορχηστρώσει» τέτοιου είδους επιθέσεις κατά του ήθους και της αξιοπιστίας του Ερντογάν που θα τον υποβιβάσουν στα μάτια των εκλογέων και θα προτιμήσουν τον ίδιο ως «φρέσκο αίμα», όπως του αρέσει να αυτοχαρακτηρίζεται. Τέλος, η αναφορά του στον αθλητισμό έχει ως στόχο να θίξει ένα ζήτημα που αφορά μια μεγάλη μερίδα του πληθυσμού.

4.4.1.5. Προεκλογική Ομιλία 23^{ης} Ιουνίου 2018 (Κωνσταντινούπολη – Ιντζέ)⁷⁰

Η ομιλία αυτή, η οποία είναι και η τελευταία που δίνει ο Ιντζέ πριν τις εκλογές της επομένης, ακολουθεί το μοτίβο που τηρούσαν οι προηγούμενες ομιλίες του. Αρχικά, παρατίθενται στίχοι του Ναζίμ Χικμέτ και του Νετζίπ Φαζί Κισακιουρέκ και ασκείται κριτική αναφορικά με τα ψεύτικα φυλλάδια που διανεμήθηκαν στο χώρο της ομιλίας και τα οποία έγραφαν ότι ο Ιντζέ «θα αφαιρέσει τη μαντήλα». Στο προεκλογικό πρόγραμμα του Ιντζέ περιλαμβάνεται η πάταξη του εμπορίου ναρκωτικών σε 100 ημέρες και η ίδρυση ακαδημίας υφαντουργίας και σχεδίου με σκοπό την προβολή της τουρκικής μόδας σε όλο τον κόσμο. Ως προς την οικονομία και την ανάγκη

⁷⁰ <https://www.chp.org.tr/haberler/chp-cumhurbaskani-adayi-muharrem-ince-istanbulda> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

στήριξης της νέα γενιάς, η άποψή του είναι η εξής: «Θα κάνουμε ειρήνη, θα κάνουμε άμεσα ειρήνη. Θα αναπτυχθούμε, θα αναπτυχθούμε γρήγορα. Πρώτα θα γίνουμε κράτος δικαίου. Θα παράσχουμε αυτονομία στα οικονομικά συμβούλια. Θα βεβαιώσουμε τους επενδυτές. Και οι ξένοι και οι εγχώριοι επενδυτές θα δείξουν εμπιστοσύνη στην Τουρκία. Υπάρχει ένας μαγικός αριθμός, το 29, αυτή είναι η μέση ηλικία του πληθυσμού της Τουρκίας. [...] Αυτό μπορούμε να το κάνουμε μαζί με τους νέους.»

Ως προς την ρητορική του προέδρου Ερντογάν περί των κατασκευαστικών έργων που πραγματοποιήθηκαν κατά την προεδρία του, ο Ιντζέ σχολιάζει ότι ο Ερντογάν απλώς συνέχισε τα έργα που είχαν σχεδιαστεί από άλλους πολιτικούς. Για παράδειγμα οι τοπογραφικές μελέτες για την τρίτη γέφυρα στον Βόσπορο είχαν γίνει επί διακυβέρνησης Ντεμιρέλ το 1991. Το ίδιο συνέβη και με το τρίτο αεροδρόμιο της Κωνσταντινούπολης, το οποίο αρχικά θα γινόταν στη Σιβηρία και θα ονομαζόταν Βόρειο Αεροδρόμιο, αλλά τελικά η τοποθεσία του άλλαξε για χάρη των προσόδων. Αντίστοιχα, η σύμβαση για την κατασκευή και λειτουργία του προαστιακού σιδηρόδρομου Marmaray υπεγράφη επί διακυβέρνησης ΜΗΡ. Τέλος, ο Ιντζέ επικρίνει την κυβέρνηση για τα διόδια στη γέφυρα Οσμάν Γαζή, καθώς για να τη διασχίσουν απαιτούνται 114 λίρες, ποσό ιδιαίτερα ακριβό για αυτήν τη χρονική στιγμή.

Η τελευταία ομιλία του Ιντζέ έχει ως στόχο να διαψεύσει τα κατασκευαστικά «θαύματα» της κυβέρνησης ΑΚΡ. Υποστηρίζει ότι η κυβέρνηση υλοποίησε έργα που είχαν σχεδιαστεί από προηγούμενες κυβερνήσεις, συμπεριλαμβανομένης της κεμαλικής κυβέρνησης του Ντεμιρέλ, ενώ κατακρίνει την υψηλή κοστολόγηση των διοδίων τους που έχουν ως αποτέλεσμα να μην χρησιμοποιούνται ως πρώτη εναλλακτική από τους Κωνσταντινουπολίτες. Τέλος, έμφαση δίνεται στους νέους, οι οποίοι, σύμφωνα με τον Ιντζέ, είναι το «κλειδί» για την ανάπτυξη της οικονομία της χώρας.

4.4.2. Οικονομικός Πόλεμος Τουρκίας-ΗΠΑ (Αύγουστος 2018)

4.4.2.1. Ομιλία 29^{ης} Αυγούστου 2018 (Κιλιτσντάρογλου)⁷¹

Η ομιλία αυτή εκφωνήθηκε με αφορμή την Ημέρα της Νίκης στις 30 Αυγούστου και ο Κιλιτσντάρογλου ξεκινάει τον λόγο του εξυμνώντας τον αγώνα για ανεξαρτησία και ελευθερία του τουρκικού έθνους απέναντι στις ιμπεριαλιστικές και κατοχικές δυνάμεις. «Ανακηρύξαμε τη δημοκρατία μας και δώσαμε την κυριαρχία από το παλάτι στο λαό. Η κυριαρχία ανήκει άνευ όρων στο λαό.» Σύμφωνα με τον πρόεδρο του CHP, ο κεμαλισμός βασίζεται σε δύο αρχές, την πολιτική ανεξαρτησία και την οικονομική ανεξαρτησία, και τονίζει ότι «όσο μεγάλες και αν είναι οι πολιτικές και στρατιωτικές νίκες του έθνους, αν δεν επιστέφονται με οικονομικές νίκες, οι νίκες δεν θα συνεχίσουν». Δεν παραλείπει να αναφερθεί στη συμβουλή του Κεμάλ στη διαμόρφωση του τουρκικού κράτους.

Όσον αφορά την οικονομία, ο Κιλιτσντάρογλου αναφέρει ότι η Τουρκία είναι καταχρεωμένη και ότι η κυβέρνηση δεν δανείζεται μόνο για να πληρώσει τα χρέη, αλλά δανείζεται επίσης για να πληρώσει τα επιτόκια των δανείων που πήρε και κατακρίνει συνεπώς την πολιτική της όλα αυτά τα χρόνια που οδήγησε την Τουρκία στο χείλος της οικονομικής καταστροφής. Αναφέρει ότι το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο, το οποίο υποτίθεται ότι θα συνεδρίαζε κάθε τρίμηνο, συνεδρίασε τελευταία φορά στις 5 Φεβρουαρίου 2009, καθώς η κυβέρνηση αρνείται να ακούσει την αλήθεια. Σύμφωνα με τον Κιλιτσντάρογλου, η κυβέρνηση Ερντογάν κατέστρεψε και ξαναέχτισε το αξιακό σύστημα αλλοιώνοντας τη σημασία της αξίας στο κράτος, η οποία συνεπάγεται αυτομάτως ότι το κράτος είναι δυνατό και παρέχει εργασία στους πολίτες, ενώ ο νόμος ως έννοια έχει χάσει τη σημασία του πλέον στη χώρα. Βουλευτές του CHP βρίσκονται στη φυλακή γιατί τους ήρθη η βουλευτική ασυλία. Ο Κιλιτσντάρογλου αναρωτιέται γιατί δημοσιογράφοι βρίσκονται στη φυλακή και διατείνεται ότι από τη στιγμή που δεν υπάρχει διαχωρισμός των εξουσιών και δημοκρατία στην Τουρκία υπάρχει δικτατορία («Ένα άτομο είναι κυρίαρχος των πάντων.»). Προειδοποιεί μάλιστα ότι αν δεν εκδημοκρατιστεί το κράτος μπορεί γρήγορα να καταστεί η χώρα δίκτυο οργανωμένου εγκλήματος, άποψη την οποία

⁷¹ <https://www.chp.org.tr/haberler/chp-genel-baskani-kemal-kilicdaroglugunun-parti-meclisi-toplantisi-oncesi-yaptigi-aciklama-fhbv5a> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

στηρίζει στη χρήση δυσανάλογης κρατικής εξουσίας σε αθώους πολίτες όπως η διάλυση της διαμαρτυρίας των Cumartesi Anneleri⁷².

Ο Κιλιτσντάρογλου καταστεί σαφές ότι η Κεντρική Τράπεζα δεν είναι ανεξάρτητη, ενώ κατηγορεί την κυβέρνηση που σύναψε συμβάσεις έργων με βάση το δολάριο και όχι την TL. Υπογραμμίζει ότι μία πηγή σπατάλης και διαφθοράς του κράτους είναι ο νόμος περί δημόσιων δημοπρασιών, ο οποίος σε 16 χρόνια τροποποιήθηκε 186 φορές. Σύμφωνα με το CHP, το AKP παρέδωσε την Τουρκία στους τοκογλύφους και είναι αυτοί οι προσκείμενοι στην κυβέρνηση εργολάβοι και οι τοκογλύφοι που διαχειρίζονται σήμερα την οικονομία. Το μήνυμα του κόμματος είναι ότι η Τουρκία μπαίνει ολотаχώς σε μία περίοδο καθολικού χρέους και προβάλλει την εξής αξίωση προς την κυβέρνηση: «Παράτα αυτές τις άδικες φορολογικές πολιτικές. Υπάρχει μία αλήθεια που ξέρει ο κόσμος. Παίρνεις λίγους φόρους από αυτούς που κερδίζουν λίγα και πολλούς φόρους από αυτούς που κερδίζουν πολλά. Τι κάνουμε εμείς; Από αυτούς που κερδίζουν λίγα παίρνουμε πολλούς φόρους και από αυτούς που κερδίζουν πολλά παίρνουμε λίγους φόρους, το ακριβώς αντίθετο κάνουμε.». Η άποψη του κόμματος για τη διαφθορά, την οποία η κυβέρνηση έχει αποδώσει στην διακυβέρνηση CHP πριν αναλάβει εκείνη την ηγεσία, είναι η εξής: «Η σπατάλη είναι ο εχθρός της ηθικής. Η σπατάλη είναι ο εχθρός της δικαιοσύνης. Η σπατάλη χαλάει την κατανομή εισοδήματος. Η σπατάλη ανοίγει τον δρόμο προς την αδικία. Κοιτάξτε τα αυτοκίνητα του ενός εκατομμυρίου και τα μεγάλα κτίρια στην Άγκυρα, τα περισσότερα από αυτά νοικιάζονται για να κάθονται υπουργοί. Βιώνουμε την εποχή της τουλίπας των Οθωμανών.». Ο Κιλιτσντάρογλου εξηγεί ότι όλοι γνώριζαν την κατάσταση στην οποία είχε περιπέσει η οικονομία και αυτός ήταν και ο λόγος που το AKP κήρυξε πρόωρες εκλογές και σε καμία περίπτωση δεν φταίει ο πάστορας Μπράνσον για την οικονομική κρίση. Σύμφωνα με το CHP, δεν υπάρχει εχθρότητα και μίσος στην εξωτερική πολιτική, αλλά θα πρέπει να οικοδομείται πάνω στα συμφέροντα των

⁷² Οι Cumartesi Anneleri (στα ελληνικά: «Μητέρες του Σαββάτου») είναι μια ομάδα που συγκεντρώνεται κάθε Σάββατο το μεσημέρι στη γειτονιά Γαλατάσαραι, στο Πέραν της Κωνσταντινούπολης, κρατώντας φωτογραφίες των αγαπημένων τους που «χάθηκαν» ή δολοφονήθηκαν κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος της δεκαετίας του 1980 και του ΟΗΑΙ της δεκαετίας του 1990. Για περισσότερα βλ. http://www.hakikatadalethafiza.org/images/UserFiles/Documents/Editor/holding_up_the_photograph.pdf (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

κρατών. Τέλος, με αφορμή τη στροφή της Τουρκίας προς το Κατάρ και τον ισλαμικό κόσμο για βοήθεια, ο Κιλιτσντάρογλου απευθύνει στον Ερντογάν: «Τώρα ξεκινάς να παρακαλās και να χτυπās την πόρτα του Κατάρ για να πάρεις δανεικά. Θα παίρνεις νέες εντολές από το Κατάρ;».

Η ομιλία του Κιλιτσντάρογλου αποτελεί έναν απολογισμό των λαθών που έκανε η κυβέρνηση Ερντογάν όλα αυτά τα χρόνια. Οι οικονομικές πολιτικές της κυβέρνησης Ερντογάν κρίνονται λανθασμένες από τον Κιλιτσντάρογλου, ο οποίος μάλιστα δηλώνει ότι οι πρόωρες εκλογές κηρύχτηκαν επειδή η κυβέρνηση γνώριζε την κατάσταση της οικονομίας. Ο οικονομικός πόλεμος με τις ΗΠΑ και η στροφή της Τουρκίας προς το Κατάρ θεωρούνται ως συνέπειες της κρίσης. Η ρητορική του προέδρου του CHP έχει ως στόχο τη γνωστοποίηση των αιτιών που οδήγησαν στον κλονισμό της οικονομίας και την προσπάθεια να καλυφθεί το χαμένο από τις εκλογές έδαφος ενόψει των δημοτικών εκλογών του 2019.

4.4.3. Ελληνοτουρκικές σχέσεις – Έρευνες υδρογονανθράκων στην Κυπριακή ΑΟΖ (τέλη 2018 – αρχές 2019)

Δεν κατέστη δυνατός ο εντοπισμός ομιλίας στο πλαίσιο του γεγονότος αυτού για τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο που μας ενδιαφέρει. Ο πιθανότερος λόγος είναι ότι η ρητορική του κόμματος ενόψει των δημοτικών εκλογών εστιάζει περισσότερο στα εσωτερικά προβλήματα της χώρας (αναδιοργάνωση ΟΤΑ, οικονομική κρίση, υποδομές) και λιγότερο στα ζητήματα που έχουν έμμεσο αντίκτυπο στη χώρα, χωρίς φυσικά αυτό να σημαίνει ότι το CHP δεν μεριμνάει για εθνικά συμφέροντα της Τουρκίας.

4.5. Κομματικές Ομιλίες AKP

4.5.1. Βουλευτικές και Προεδρικές Εκλογές 24ης Ιουνίου 2018

4.5.1.1. Προεκλογική Ομιλία 9^{ης} Ιουνίου 2018 (Άγκυρα – Ερντογάν)⁷³

Η ομιλία της 9^{ης} Ιουνίου στην Άγκυρα η οποία εκφωνήθηκε από τον πρόεδρο Ερντογάν είναι χαρακτηριστική της ρητορικής που θα ακολουθήσει το ΑΚΡ ενόψει των εκλογών. Συγκεκριμένα, ο Ερντογάν τονίζει τον ρόλο που διαδραμάτισε η Άγκυρα στην αποτυχία της απόπειρας πραξικοπήματος της 15^{ης} Ιουλίου 2016 και επαινεί το θάρρος και τον ηρωισμό που επέδειξαν οι πολίτες. Αναφέρεται εκτενώς σε όλα τα επιτεύγματα και τις επενδύσεις που έκανε το ΑΚΡ στην Άγκυρα κατά τη διάρκεια των 17 αυτών χρόνων, καθώς μεταξύ άλλων κατασκεύασε πάρκα, αεροδρόμια, τζάμια και αυτοκινητόδρομους. Αναφέρεται ακόμη στις στρατιωτικές και τεχνολογικές βιομηχανίες που εδρεύουν αυτήν τη στιγμή στην Άγκυρα, καθώς και στις νέες υποδομές τις οποίες φιλοξενεί η πόλη και χάρη στις οποίες η καθημερινότητα των πολιτών έχει διευκολυνθεί σε σημαντικό βαθμό. Ως προς τη γενική εικόνα της χώρας, ο Ερντογάν αναφέρει ότι όλα αυτά τα χρόνια της προεδρίας του έχει σημειωθεί αύξηση των εξαγωγών από 36 δισεκατομμύρια στις αρχές του 2000 σε 162 δισεκατομμύρια σήμερα. Τέλος, ο Ερντογάν επιτίθεται στην αντιπολίτευση και την κατηγορεί ότι αν εκλεγεί θα καταστρέψει ότι έχτισε το ΑΚΡ όλα αυτά τα χρόνια.

Αν και η σύνοψη των λεγομένων του Ερντογάν φαντάζει σύντομη, γίνεται απολύτως κατανοητό το πώς θα κινηθεί η ρητορική του κόμματος την περίοδο πριν τις εκλογές. Η ρητορεία του Ερντογάν θα περιλαμβάνει έπαινο των πολιτικών που εφάρμοσε με στόχο την ανάπτυξη της Τουρκίας, λεπτομερή παράθεση των οφελών που βίωσε η χώρα κατά τη διάρκεια των 17 χρόνων της προεδρίας του, καθώς και επιθέσεις κατά της αντιπολίτευσης, την οποία κατηγορεί ότι με την άνοδό της στην εξουσία θα καταστραφούν όλα όσα έχτισε το κόμμα και η Τουρκία. Τέλος, θα προσπαθήσει να αποδείξει ότι η οικονομία της χώρας δεν βρίσκεται σε ύφεση, όπως όλοι πιστεύουν, αλλά ανθεί χάρη στις πολιτικές του κόμματος.

⁷³ <https://tccb.gov.tr/haberler/410/94398/-ankara-turkiye-nin-gelecegi-icin-govdesini-namlulara-siper-etti-> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

4.5.1.2. Προεκλογική Ομιλία 17^{ης} Ιουνίου 2018 (Κωνσταντινούπολη – Ερντογάν)⁷⁴

Η ομιλία της 17^{ης} Ιουνίου στην Κωνσταντινούπολη έχει μεγάλη σημασία για τον Τούρκο Πρόεδρο, καθώς υπήρξε κάποτε δήμαρχος της πόλης. Ο Ερντογάν τάσσεται υπέρ του προεδρικού συστήματος, το οποίο θα τεθεί σε εφαρμογή μετά τις εκλογές, ενώ καταδικάζει τις επιθέσεις της αντιπολίτευσης περί διαφθοράς, αντιτάσσοντας σε αυτές τις επενδύσεις που έγιναν στην πόλη. Το ΑΚΡ δημιούργησε υποδομές για την παροχή φυσικού αερίου και πόσιμου νερού σε όλες τις γειτονιές της Κωνσταντινούπολης, ενώ πλέον η πόλη είναι «η πιο καθαρή πόλη στον κόσμο», κι αυτό γιατί το κόμμα φρόντισε να λάβει μέτρα για τις χωματερές και τη βρωμιά στους δρόμους που υπήρχε όταν το CHP κατείχε τη δημαρχία της πόλης. Αναφέρει μάλιστα ότι το ΑΚΡ παρέλαβε το μητροπολιτικό δήμο της Κωνσταντινούπολης με 2,5 δισ. δολάρια χρέη.

Ο Ερντογάν δεν παραλείπει φυσικά να αναφερθεί στα κατορθώματα της χώρας επί της προεδρίας του. Υποστηρίζει ότι, ενώ σε μια περίοδο 79 χρόνων φτιάχτηκαν 2.000 χιλιόμετρα αυτοκινητοδρόμων, μέσα σε 16 χρόνια το ΑΚΡ κατασκεύασε περισσότερα από 20.000 χιλιόμετρα. Η χώρα φιλοξενεί 39 αεροδρόμια, ενώ τονίζει ότι, όταν ανέλαβε το κόμμα του την διακυβέρνηση της χώρας, η Τουρκία χρωστούσε 23,5 δισ. δολάρια στο ΔΝΤ. Σήμερα η Κεντρική Τράπεζα έχει αποθέματα σε ξένο συνάλλαγμα αξίας 110 δισ. δολαρίων, ενώ διατείνεται ότι η χρηματοπιστωτική σταθερότητα της χώρας είναι εξαιρετική («Ακόμα και το ΔΝΤ θέλει να δανειστεί από εμάς.»). Ως προς τις επενδύσεις που έκανε το κόμμα στην Κωνσταντινούπολη, ο Ερντογάν αναφέρει ότι τα 16 αυτά χρόνια επενδύθηκαν στην πόλη 236 τετράκις εκατομμύρια λίρες. Τα πανεπιστήμια της πόλης αυξήθηκαν, χτίστηκε νέα βιβλιοθήκη, νέο θεματικό μουσείο, κέντρο τεχνολογίας και επιστημών, κήποι, ενώ ανάμεσα στα μεγάλα κατασκευαστικά έργα περιλαμβάνονται 129 υποδομές υγείας (μεταξύ των οποίων τα 53 είναι νοσοκομεία), το αεροδρόμιο Ατατούρκ, το υπό κατασκευή κανάλι της Κωνσταντινούπολης, η γέφυρα Γιαβούζ Σουλτάν Σελίμ, το τούνελ «Ευρασία», ο υπό κατασκευή αυτοκινητόδρομος Σμύρνη-Κωνσταντινούπολη και η γέφυρα Οσμάν Γαζή.

⁷⁴ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-cumhurbaskani-erdogan-putinle-ilgili-anisini-anlatti-40869809> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

Παράλληλα, το κόμμα έλαβε μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων των ζώων με αφορμή τις πρόσφατες βιαιοπραγίες κατά ζώων που συγκλόνισαν την κοινή γνώμη. Με αφορμή τα αρνητικά δημοσιεύματα που κυκλοφορούν στο δυτικό Τύπο, ο Ερντογάν δηλώνει ότι το τουρκικό έθνος θα δώσει ένα μάθημα στη Δύση, ενώ προειδοποιεί ότι «ο καταπιεστικός και φασιστικός χαρακτήρας του CHP δεν θα αλλάξει ποτέ, όσα χρόνια κι αν περάσουν».

Η ομιλία αυτή του Ερντογάν είναι χαρακτηριστική της ρητορικής που ακολουθεί, αφού για να αντισταθμίσει τις συνέπειες της τωρινής χρηματοπιστωτικής κρίσης του τουρκικού τραπεζικού συστήματος, προβάλλει τα κατασκευαστικά κυρίως έργα που εκτέλεσε το κόμμα όλα αυτά τα χρόνια της εξουσίας του. Με την παράθεση των κατορθωμάτων της κυβέρνησης, το AKP προσπαθεί να διαψεύσει τις κατηγορίες της αντιπολίτευσης για διαφθορά και να αποδείξει ότι οι πολιτικές που πήρε το κόμμα όλα αυτά τα χρόνια ωφέλησαν πραγματικά τη χώρα. Είναι χαρακτηριστικό ότι αναφέρεται στα χρέη που είχε η Τουρκία το 2002 και στο τρέχον συναλλαγματικό απόθεμα της Κεντρικής Τράπεζας χωρίς να αναφέρει το χρέος που καλείται να διαχειριστεί σήμερα η χώρα, το οποίο διογκώθηκε με την πτώση της ισοτιμίας της TL.

4.5.1.3. Προεκλογική Ομιλία 18^{ης} Ιουλίου 2018 (Σμύρνη – Γιλντιρίμ)⁷⁵

Η ομιλία της 18^{ης} Ιουλίου εκφωνήθηκε από τον εν ενεργεία εκείνη την περίοδο πρόεδρο του AKP και πρωθυπουργό Μπιναλί Γιλντιρίμ, ο οποίος ανέλαβε να δώσει ομιλίες εκ μέρους του προέδρου Ερντογάν σε πολλές πόλεις ανά την τουρκική επικράτεια. Ο Γιλντιρίμ υποστηρίζει την εφαρμογή του προεδρικού συστήματος και τονίζει ότι τα 16 τελευταία χρόνια οι δείκτες ανάπτυξης της Τουρκίας μεγεθύνθηκαν τρεις φορές. Το AKP συνέβαλε στη μείωση της ανεργίας προσφέροντας ετησίως ένα εκατομμύριο θέσεις εργασίας σε Τούρκους πολίτες, ενώ στο πλαίσιο της υλοποίησης των στόχων για το 2023 θα πραγματοποιηθούν δύο μεγάλα κατασκευαστικά έργα στη Σμύρνη, ο αυτοκινητόδρομος Κωνσταντινούπολη-Σμύρνη και η υπερταχεία Άγκυρα-Σμύρνη. Στόχος του κόμματος είναι να φτάσει το επίπεδο των σύγχρονων

⁷⁵ <https://www.haberturk.com/son-dakika-binali-yildirim-izmir-de-konusuyor-2020846> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

πολιτισμών όπως δήλωνε ο Ατατούρκ και με τις πολιτικές που έλαβε το κόμμα ο Γιλντιρίμ πιστεύει ότι η Τουρκία τα έχει καταφέρει μέχρι στιγμής, αν και μένει ακόμη αρκετός δρόμος. Τα τελευταία 16 χρόνια έχουν γίνει επενδύσεις στη Σμύρνη αξίας 66 τετράκις εκατομμυρίων TL, χάρη στις οποίες κατασκευάστηκαν νοσοκομεία, σχολεία, 835 χιλιόμετρα δρόμων, δεύτερο αεροδρόμιο, κέντρο logistics, μαρίνα, σιδηροδρομικό δίκτυο, καθώς και το τούνελ Σαμπουντζουμπελί, το οποίο αποτέλεσε σημείο τριβής με την αντιπολίτευση λόγω του κόστους του. Το κόμμα κατασκεύασε επίσης φράγματα για την επίλυση του προβλήματος ύδρευσης της πόλης, ενώ πραγματοποίησε εργασίες αποκατάστασης του παλαιού λιμένα στην Έφεσο. Δόθηκαν κίνητρα σε τοπικές βιομηχανίες για αύξηση των θέσεων εργασίας και στο πλαίσιο της ανάδειξης της τοπικής φυσικής ομορφιάς της Σμύρνης 51 παραλίες βραβεύτηκαν με μπλε σημαία.

Ως προς τη συμμαχία του κόμματος με το MHP, ο Γιλντιρίμ δηλώνει το εξής: «[Η συμμαχία με το MHP] αντικατοπτρίζει το πνεύμα του Γενί Καπί. Η Λαϊκή Συμμαχία σημαίνει μία σημαία, ένα έθνος, ένα κράτος, μία πατρίδα. Η Λαϊκή Συμμαχία σημαίνει να στεκόμαστε δυνατοί απέναντι στον τρόπο. Σημαίνει προστασία της ανεξαρτησίας της Τουρκίας, μαζί με τη χώρα και το έθνος της. Η Λαϊκή Συμμαχία σημαίνει ολοκληρωτική εξολόθρευση της ρίζας της τρομοκρατίας, όπου κι αν αυτή υπάρχει, στο εσωτερικό της χώρας, στο Καντίλ, στο Αφρίν, στην Ασπίδα του Ευφράτη⁷⁶, στην Μανμπίτζ. Η Λαϊκή Συμμαχία είναι ζήτημα επιβίωσης για την Τουρκία.» Ο Γιλντιρίμ υπόσχεται ότι το κόμμα θα συνεχίσει τον αγώνα του για την προστασία όλων των ιδανικών τα οποία ασπάζεται, όπως η ειρήνη, η ενότητα, η αδελφосύννη, η συντροφικότητα, η δικαιοσύνη, η ελευθερία, η δημοκρατία και το κράτος δικαίου. Δηλώνει ακόμα ότι επιδίωξη του κόμματος είναι οι Τούρκοι και οι Κούρδοι να βρίσκονται πάντοτε κάτω από την ίδια σημαία, ενώ τονίζει τη σοβαρότητα του ζητήματος της τρομοκρατίας αφήνοντας αιχμές κατά του Ντεμιρτάς. Κατηγορεί τέλος την αντιπολίτευση ότι θα γκρεμίσει όλα όσα δημιούργησε το AKP και καλεί τον κόσμο να εμπιστευτεί το AKP («[Η αντιπολίτευση] είναι ομάδα

⁷⁶ Η «Επιχείρηση Ασπίδα του Ευφράτη» (στα τουρκικά Fırat Kalkanı Harekâtı) ήταν μια τουρκική στρατιωτική επέμβαση (εισβολή) στη Συρία, η οποία ξεκίνησε τον Αύγουστο του 2016 και τερματίστηκε το Μάρτιο του 2017. Στόχος της επιχείρησης ήταν η διασφάλιση των τουρκο-συριακών συνόρων και της περιοχής που εκτείνεται δυτικά του Ευφράτη.

καταστροφών. Αυτό σημαίνει ότι στην κάλπη υπάρχουν δύο ομάδες, η ομάδα της παραγωγής και η ομάδα της καταστροφής.»].

Όπως και οι δύο προηγούμενες ομιλίες, έτσι και αυτή η ομιλία του πρωθυπουργού Γιλντιρίμ δίνει έμφαση στα επιτεύγματα του κόμματος, καταλογίζοντας στην αντιπολίτευση τον κίνδυνο για οπισθοχώρηση της προόδου που έχει σημειωθεί στη χώρα. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην παρουσίαση των υποδομών που δημιούργησε η κυβέρνηση στη Σμύρνη, καθώς και στη διευκόλυνση που αυτές συνεπάγονται για την καθημερινότητα των πολιτών. Τέλος, το AKP προβαίνει ατύπως σε έναν αγώνα για την υποστήριξη του MHP με το οποίο έχει συνάψει συμμαχία ενόψει των εκλογών.

4.5.2. Οικονομικός Πόλεμος Τουρκίας-ΗΠΑ (Αύγουστος 2018)

4.5.2.1. Ομιλία 14^{ης} Αυγούστου 2018 (Ερντογάν)⁷⁷

Η ομιλία αυτή εκφωνήθηκε από τον πρόεδρο του AKP και εν ενεργεία πρόεδρο της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν στο πλαίσιο του συμποσίου που διοργάνωσε το think tank SETA με τίτλο «Το AKP, από την ίδρυσή του μέχρι σήμερα». Η ομιλία ξεκινάει με την απαρίθμηση από την πλευρά του Ερντογάν των θετικών εξελίξεων που έχει καταφέρει το κόμμα όλα αυτά τα χρόνια. Αναφέρει ότι το AKP έχει κερδίσει όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις από το 2002, ενώ η Τουρκία σήμερα έχει ένα από τα πιο ανθεκτικά τραπεζικά συστήματα στον κόσμο και είναι στην κορυφή των ευρωπαϊκών χωρών ως προς την αναλογία δημόσιου χρέους και εθνικού εισοδήματος. Η Τουρκία σημείωσε υψηλές επιδόσεις στην αύξηση των εξαγωγών, του τουρισμού και των θέσεων εργασίας και έχει καταστεί μία από τις μεγαλύτερες οικονομίες στον κόσμο. Το εμπόριο της χώρας και όλες της οι διμερείς σχέσεις έχουν χτιστεί όλα αυτά τα χρόνια στη βάση της αρχής του «win-win». Παράλληλα, το AKP κατάφερε να συμφιλιώσει το κράτος με το έθνος.

⁷⁷ <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/96182/-ekonomik-ozgurlugumuz-birbirimize-kenetlenip-imk-nlarimizi-seferber-ederek-koruyacagiz-> ή [https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-onlarin-iphoneu-varsa-obur-tarafta-samsung-var-venus-var-vestel-var,jxhsrVZfN0aqPbEsM9pzcg?](https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-onlarin-iphoneu-varsa-obur-tarafta-samsung-var-venus-var-vestel-var,jxhsrVZfN0aqPbEsM9pzcg?_ref=infinite) [_ref=infinite](#) (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

Ο Ερντογάν διαψεύδει το αρνητικό κλίμα το οποίο κυριαρχεί τις τελευταίες ημέρες στην Τουρκία. «Έχουμε μπει σε πόλεμο, έχουμε υποστεί κατάληψη, βιώνουμε ένα πολιτικό ή κοινωνικό χάος; Όχι. Αντιθέτως, είμαστε μία χώρα που εγγυάται ειρήνη, ασφάλεια και σταθερότητα στο έδαφος μας και στην περιοχή μας.» Ο Ερντογάν ενώ προσπαθεί να καταστήσει σαφές ότι η Τουρκία δεν είναι η μόνη χώρα που βρίσκεται στο οικονομικό στόχαστρο των ΗΠΑ, δηλώνει ότι η Αμερική δεν διστάζει να χρησιμοποιεί την οικονομία ως όπλο, όπως χρησιμοποιεί τη διπλωματία, τη στρατιωτική ισχύ, την κοινωνική και πολιτική αστάθεια. Ο Ερντογάν, απευθυνόμενος στον Αμερικανό Πρόεδρο Ντόναλντ Τραμπ και τονίζοντας τις μακροχρόνιες συμμαχικές σχέσεις των δύο κρατών, θέτει τα εξής ερωτήματα: «Δεν είμαστε στρατηγικοί σύμμαχοι μαζί σας; Δεν είμαστε μαζί σας στη Σομαλία; Δεν είμαστε μαζί στο Αφγανιστάν όταν όλοι λακίζουν; Δεν είμαστε μαζί στο Κόσοβο;». Ο Ερντογάν απευθύνει έκκληση στο έθνος να σταθεί μπροστά στο δολάριο, τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, τον πληθωρισμό και τα επιτόκια με την ίδια αποφασιστικότητα που στάθηκε στις 15 Ιουλίου 2016 μπροστά στα τανκς, στις κάννες των όπλων, στα αεροπλάνα και στα ελικόπτερα. Καλεί το έθνος να χαλάσει τα δολάρια στις τράπεζες και να τα ανταλλάξει με τουρκικές λίρες, καθώς το χάλασμα των δολαρίων είναι η καλύτερη απάντηση για την προστασία της αξιοπρέπειας της TL.

Ως προς την εσωτερική ατζέντα, το κόμμα υπόσχεται ότι θα δώσει έμφαση στις εξαγωγές και στην παραγωγή, ενώ θα δημιουργήσει περισσότερες θέσεις εργασίας εντός της χώρας. «Θα μποϊκοτάρουμε τις αμερικανικές ηλεκτρονικές συσκευές. Αν αυτοί έχουν τα iPhone τους, από την άλλη πλευρά υπάρχει η Samsung. Στη χώρα μας έχουμε τη Venus, έχουμε τη Vestel.» Ενθουσιωμένος την άρνηση του Κογκρέσου να παράσχουν οι ΗΠΑ στην Τουρκία ΜΕΑ, ο Ερντογάν θυμίζει: «Ο κακός γείτονας μας έκανε ιδιοκτήτες. Τώρα παράγουμε τα δικά μας. Δεν έχουμε καμία έγνοια. Και παράγουμε όσα θέλουμε και τώρα ξεκινήσαμε τις εξαγωγές.» Ο Ερντογάν καθησυχάζει τους πολίτες και τους προτρέπει να έχουν πάντα στο μυαλό τους ότι όταν κλείνει μία πόρτα, χίλιες ανοίγουν. Η Τουρκία θα πορευτεί με την TL και θα γίνουν επενδύσεις στη βιομηχανία. Ο πραγματικός στόχος της Τουρκίας, σύμφωνα με τον Ερντογάν, δεν είναι να ξεπεράσει τη συγκυριακή αυτή κρίση, αλλά να πετύχει τους στόχους του 2023, καθώς, αν δεν επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί, οι πολίτες ξέρουν

ότι θα έρθουν αντιμέτωποι με ακόμα περισσότερες κρίσεις. Η επίτευξη των στόχων θα συνεπάγεται την αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος των πολιτών («Όταν επιτύχουμε τους στόχους του 2023, κάθε πολίτης θα είναι δύο φορές πλουσιότερος από ότι είναι τώρα.»). Τέλος, στρατηγικός στόχος του ΑΚΡ είναι η διασφάλιση του μέλλοντος της νέας γενιάς, η οποία αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της Τουρκίας και στους οποίους εμπιστεύεται το όραμα της χώρας για το 2053 και το 2071⁷⁸.

Η ομιλία του Ερντογάν αντανakλά την ενότητα, την ικανότητα και το πείσμα του τουρκικού έθνους. Η Τουρκία δεν θα κάνει πίσω σε κανέναν τομέα και θα φροντίσει να ισχυροποιήσει τη θέση της στο διεθνές σύστημα. Ο Ερντογάν μεταδίδει τον εθνικιστικό του παλμό στους πολίτες της χώρας και τους ενώνει γύρω από το μεγαλείο της Τουρκίας. Τους προτρέπει να αγωνιστούν σκληρά για να διαφυλαχθεί η αξιοπρέπεια της χώρας («Θα χύσουμε περισσότερο ιδρώτα, θα μοχθήσουμε περισσότερο»). Ο Ερντογάν με αυτήν του την ομιλία προσπαθεί να καλύψει το χαμένο χώρο που δημιουργήθηκε με την επιβολή των αμερικανικών κυρώσεων και να προκαλέσει τη συμπάθεια του κόσμου, την ώρα που η ύφεση της οικονομίας αρχίζει να γίνεται αντιληπτή στην καθημερινότητα των πολιτών (άνοδος τιμών, μείωση μισθών και συντάξεων).

4.5.3. Ελληνοτουρκικές σχέσεις – Έρευνες υδρογονανθράκων στην Κυπριακή ΑΟΖ (τέλη 2018 – αρχές 2019)

4.5.3.1. Ομιλία 27^{ης} Νοεμβρίου 2018 (Ερντογάν)⁷⁹

Η συγκεκριμένη ομιλία του Τούρκου προέδρου Ερντογάν αφορά κυρίως ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, τα οποία κρίνονται ζωτικά για την επιβίωση της χώρας και του

⁷⁸ Πρόκειται για δυο συμβολικές ημερομηνίες. Το έτος 2053 θα εορταστούν τα 600 χρόνια από την άλωση της Κωνσταντινούπολης και στόχος της χώρας για το έτος αυτό είναι να βρίσκεται η Τουρκία μεταξύ των 5 ισχυρότερων οικονομιών του κόσμου, να μετέχει ως μόνιμο μέλος στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και να καταστεί η τουρκική πολεμική βιομηχανία η 5^η ισχυρότερη βιομηχανία διεθνώς. Το έτος 2071 συμπληρώνονται 1.000 χρόνια από τη μάχη του Ματζικέρτ που οδήγησε στην είσοδο των Σελτζούκων στη Μικρά Ασία. Οι στόχοι για το έτος αυτό δεν είναι καθορισμένοι.

⁷⁹ <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/99979/ak-parti-grup-toplantisinda-yaptiklari-konusma> (Τελευταία Πρόσβαση: 22 Ιουλίου 2019).

έθνους. Η ομιλία του ξεκινάει με την παραδοχή ότι υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ αφενός της Τουρκίας και αφετέρου της Ελλάδας και της Κύπρου, λόγω των υδρογονανθράκων στη Μεσόγειο, το Αιγαίο και την κυπριακή ΑΟΖ. «Οι τολμηρές ενέργειες της Ελλάδας και των Ελληνοκυπρίων, με την υποστήριξη κάποιων ευρωπαϊκών κρατών, αποτελούν πηγή απειλής και κινδύνου πρωτίστως για τους εαυτούς τους.» Ο Γιλντιρίμ αναφέρεται στις γεωτρήσεις που πραγματοποιούν αμερικανικές και γαλλικές εταιρείες στα χωρικά ύδατα της Κυπριακής Δημοκρατίας και τις οποίες καταδικάζει η Τουρκία ως παράνομες, καθώς κρίνει ότι παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο. Ως προς το Αιγαίο, η Τουρκία διακηρύσσει ότι θα προβεί σε άσκηση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και τις διεθνείς πρακτικές («Οι προσπάθειες που επιχειρούν να εμποδίσουν τη χώρα μας από το να πατήσει πόδι στο Αιγαίο στα 12 ναυτικά μίλια και να προστατεύσει τα δικαιώματά της στο κυπριακό ζήτημα είναι μάταιες.»).

Για τις αμερικανοτουρκικές σχέσεις, το σχόλιο του Τούρκου προέδρου είναι ότι η κερδοσκοπία είναι κακή και είναι ακόμα χειρότερη στις διεθνείς σχέσεις, ενώ δηλώνει ότι η Τουρκία δεν θα δώσει την ευκαιρία σε όσους θέλουν να καθιερώσουν οικονομική και πολιτική κυριαρχία σε περιοχές που δεν έχουν δικαιώματα. Οι σχέσεις της Τουρκίας με την Ε.Ε. βρίσκονται φυσικά στο στόχαστρο της ρητορικής του Τούρκου προέδρου, καθώς η Τουρκία αισθάνεται ότι την έχουν αδικήσει τάζοντάς της φρούδες ελπίδες, τη στιγμή που η ίδια ανέλαβε τις υποχρεώσεις που της αναλογούσαν. «Αυτοί που τρέμουν μπροστά στην εισροή προσφύγων γίνονται ξαφνικά λιοντάρια όταν γίνεται λόγος για πετρέλαιο, φυσικό αέριο και πολιτικό κέρδος. Είναι υποκρισία αυτοί, που δεν εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους απέναντι στην ανθρωπότητα, να παραβιάζουν όλους τους κανόνες και τις πρακτικές για χάρη του οικονομικού συμφέροντος.» Συμπληρώνει ακόμη ότι η Τουρκία αυτή τη στιγμή φιλοξενεί 4,4 εκατομμύρια πρόσφυγες, ενώ την ίδια στιγμή στη Μεσόγειο είναι πολλοί εκείνοι που χάθηκαν στα νερά του Αιγαίου και της Μεσογείου είτε επειδή ανοίχτηκαν με σκάφη στα ανοιχτά είτε επειδή τους τρύπησαν τις βάρκες.

Ο Ερντογάν, παρατηρώντας ότι τις τελευταίες μέρες η ένταση στη Μαύρη Θάλασσα αυξάνεται λόγω της αντιπαλότητας Ρωσίας και Ουκρανίας, καλεί τις δύο χώρες να λύσουν τα προβλήματά τους μέσω του διαλόγου και να μετατραπεί η Μαύρη

Θάλασσα σε μία «θάλασσα ειρήνης». Το συριακό ζήτημα παραμένει παράλληλα στην κορυφή των προτεραιοτήτων ασφαλείας της Τουρκίας, δηλώνοντας ότι η χώρα άνοιξε τα σύνορα της σε εκατομμύρια καταπιεσμένους Σύριους. Η Τουρκία καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια για τη διασφάλιση της προστασίας της εδαφικής ακεραιότητας και της πολιτικής της ενότητας, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στην καταπολέμηση των εναπομεινάντων τρομοκρατικών οργανώσεων που συνεργάζονται με το ΙΚ, όπως το ΡΚΚ, το οποίο αποτελεί μέγιστη απειλή για την ασφάλεια της χώρας. Με αφορμή την ομιλία αυτή, ο Ερντογάν παρουσιάζει τα ονόματα των υποψηφίων για τις δημοτικές εκλογές, που θα διοργανωθούν στα τέλη Μαρτίου του 2019, και δηλώνει ότι το ενδιαφέρον των διεθνών επενδυτών είναι στραμμένο προς τη χώρα. Τέλος δηλώνει ότι το CHP δηλητηριάζει την πολιτική σκηνή με τις συκοφαντίες και τα ψέματα του κατά του ΑΚΡ.

Η συγκεκριμένη ομιλία είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα καθώς σκιαγραφεί τις απόψεις του κυβερνώντος κόμματος για εξέχουσας σημασίας ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Η ατζέντα του ΑΚΡ για την Ελλάδα και την Κυπριακή Δημοκρατία περιλαμβάνει διεκδικήσεις σε Αιγαίο και ανατολική Μεσόγειο, ενώ γίνεται ιδιαίτερα επικριτική έναντι των χωρών που συντάσσονται με την Ελλάδα και την Κύπρο σε θέματα προστασίας των κυριαρχικών δικαιωμάτων που αμφισβητεί η Τουρκία. Ως προς τις άλλες χώρες, ασκεί κριτική στην Ε.Ε. για την αναστολή των ενταξιακών διαπραγματεύσεων και για την άρνηση βοήθειάς για συνδρομή της Τουρκίας στη διαχείριση του προσφυγικού, κάτι που ωστόσο διαψεύδεται από τη χρηματική βοήθεια που έχει καταβάλει η Ε.Ε. στη χώρα όλα αυτά τα χρόνια. Το ΑΚΡ παρουσιάζει τον εαυτό του ως διαμεσολαβητή των εστιών έντασης στην περιοχή του, όπως οι τριβές μεταξύ Ουκρανίας και Ρωσίας και ο συριακός εμφύλιος. Τέλος, δεν παραλείπει να τονίσει τις πολιτικές που έχει λάβει το κόμμα για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας στο εσωτερικό και εξωτερικό της χώρας.

5. Συμπεράσματα και Επίλογος

Έχοντας προβεί σε μια λεπτομερή – στο πλαίσιο των περιορισμών που τίθενται κατά τη συγγραφή μιας μεταπτυχιακής εργασίας – ανάλυση των υπό εξέταση ομιλιών, στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιάσουμε ορισμένα γενικά συμπεράσματα ως προς την ιδεολογία των κομμάτων, όπως αυτή αποτυπώνεται μέσω της κομματικής τους γλώσσας. Αυτό που θα πρέπει αρχικά να τονίσουμε είναι ότι τα συμπεράσματα που ακολουθούν αφορούν την αποτύπωση της κομματικής ιδεολογίας με βάση συγκεκριμένα γεγονότα και χρονικές περιόδους. Ο συγκεκριμένος περιορισμός τίθεται για τον λόγο ότι δεν είναι δυνατή μία καθολική συστηματοποίηση της ιδεολογίας ενός κόμματος, καθώς μια τέτοια διαδικασία θα απαιτούσε την ανάλυση ενός εκτενούς σώματος κειμένων που θα κάλυπτε το σύνολο της ύπαρξης και των δραστηριοτήτων του κόμματος.

5.1. Συμπεράσματα Έρευνας

Στο Κεφάλαιο 4.1. και στα σχετικά υποκεφάλαιά του, αναλύσαμε τις ομιλίες πολιτικών του ΗΔΡ και εντοπίσαμε μια κομματική γλώσσα η οποία αποτυπώνει τόσο την ατμόσφαιρα καταπίεσης που υφίσταται το κόμμα εξαιτίας των κυβερνητικών πολιτικών – οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα τη φυλάκιση του προέδρου του ΗΔΡ Ντεμιρτάς, αλλά και βουλευτών του – όσο και τον αγώνα του για ισότητα και ελευθέρια για όλες τις εθνοτικές (Κούρδοι), φυλετικές (ΛΟΑΤ κοινότητα) και θρησκευτικές (Αλεβίτες) κοινότητες που διαβιούν στη χώρα, αλλά θεωρούνται από μεγάλο μέρος του πληθυσμού ως «Άλλος». Η αριστερή του φύση το έχει οδηγήσει να βρεθεί στο στόχαστρο όλων των άλλων τουρκικών κομμάτων, καθώς οι ιδεολογικές του θέσεις είναι εκ διαμέτρου αντίθετες με αυτές των άλλων κομμάτων, όπως εξετάσαμε στο κεφάλαιο 3.1..

Ως προς το κόμμα İYİ (Κεφάλαιο 4.2.), λόγω της πρόσφατης ιδρύσεώς του η οποία συνδυάζεται με ένα αμάλγαμα ποικίλης ιδεολογικής κατεύθυνσης κομματικών στελεχών από το οποίο αποτελείται, τα συμπεράσματα τα οποία εξαγονται θα πρέπει να γίνουν αποδεκτά με κάποιο βαθμό επιφύλαξης. Το İYİ επιλέγει να μιμηθεί τη δεξιά ρητορεία του ΑΚΡ, απαλλαγμένη από εθνικιστικές κορώνες, τόσο από άποψη

πολιτικών εξαγγελιών όσο και ύφους. Ως προς το δεύτερο, υπενθυμίζουμε ότι η διάρθρωση των ομιλιών της Ακσενέρ παρουσιάζει αρκετά κοινά στοιχεία με την αντίστοιχη του προέδρου Ερντογάν. Το σίγουρο είναι ότι το κόμμα αναζητάει ακόμα την ιδεολογική ρότα που θα ακολουθήσει, ενώ για την ώρα αμφιταλαντεύεται μεταξύ μιας κεντρώας και δεξιάς ρητορείας.

Αναφορικά με το MHP (Κεφάλαιο 4.3.), όπως κατέστη σαφές από την ανάλυση των ομιλιών του Μπαχτσελί, πρόκειται για ένα κόμμα του οποίου η ρητορική έχει ως επίκεντρο την διαφύλαξη του «έθνους». Η ρητορική του αυτή εκφράζεται στην ιδεολογική κατεύθυνση που ακολουθεί το κόμμα, η οποία είναι υπερεθνικιστική και ακροδεξιού χρώματος. Η συνεργασία του με το κυβερνών κόμμα AKP του έχει επιτρέψει να αποκτήσει λόγο στα πολιτικά παρασκήνια, πληρώνοντας φυσικά το τίμημα να εξισωθεί στα μάτια των πολιτών με το AKP θεωρώντας το απλώς ως μια του προέκταση, με αποτέλεσμα να αλλοιωθεί η ιδεολογική του υπόσταση και η εκλογική του πλατφόρμα.

Το CHP, ως αξιωματική αντιπολίτευση και το παλαιότερο κόμμα στη σύγχρονη Τουρκική Ιστορία, διατηρεί αναλλοίωτη τη ρητορική του και παραμένει αγκιστρωμένο στο παρελθόν. Η ιδεολογική του βάση έχει διαμορφωθεί επί Μουσταφά Κεμάλ και η ταυτότητά του περιστρέφεται γύρω από τις ιδρυτικές του αρχές. Ο τωρινός πρόεδρος του CHP κρίνεται μετριοπαθής, ενώ ο υποψήφιος για τις προεδρικές εκλογές του Ιουνίου του 2018 φέρνει έναν αέρα ανανέωσης στην παραδοσιακή δομή του κόμματος.

Τέλος, το κυβερνών AKP, αν και δεν φαίνεται να έχει αλλάξει ιδιαίτερα την συντηρητική ιδεολογική του γραμμή απ' όταν ανέλαβε την εξουσία το 2002, δεν χειρίζεται πλέον με τον ίδιο τρόπο την κομματική του γλώσσα. Ιδιαίτερα μετά την αποτυχημένη απόπειρα πραξικοπήματος του Ιουλίου 2016, το AKP επενδύει περισσότερο στην εξύφανση ενός πέπλου απειλής και τρομοκρατίας το οποίο επικρέμεται πάνω από την Τουρκία παρά στην προώθηση της ενότητας και της αλληλεγγύης μεταξύ των πολιτών. Ο διχασμός της τουρκικής κοινωνίας ανάμεσα σε αυτούς που τάσσονται υπέρ και σε αυτούς που αντιτίθενται στη διακυβέρνηση του AKP αναγκάζει τους πολίτες να ενταχθούν σε «στρατόπεδα», ενώ η κοινωνική δυσaráσκεια και ανασφάλεια εξαπλώνεται στην κοινωνία. Όπως φαίνεται και από

την ανάλυση των ομιλιών (Κεφάλαιο 4.5.), η κυριαρχία του ΑΚΡ εκτείνεται σε όλα τα επίπεδα επικοινωνίας: πολιτική, οικονομία, διεθνείς σχέσεις, κ.ά..

Από όλα τα παραπάνω, παρατηρείται ξεκάθαρα η «ιδεολογικοποίηση» της ρητορείας, δηλαδή η κυριαρχία της παραμέτρου της ιδεολογίας στη σχηματοποίηση του πολιτικού λόγου των κομμάτων στην Τουρκία. Παρά την προσκόλληση αυτήν των κομμάτων, η γενική εικόνα δείχνει μια σύγκλιση όλων των κομμάτων σε ζητήματα όπως "προστασία της Τουρκίας", "προστασία του έθνους", κ.λπ.. Θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε την παραπάνω στάση των κομμάτων με τη φράση που υπάρχει στο Πρόγραμμα του ΜΗΡ «Πρώτα η χώρα μου και το έθνος μου, μετά το κόμμα μου» ("önce ülkem ve milletim, sonra partim")⁸⁰.

5.2. Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Οι τομείς στους οποίους ένας ερευνητής θα μπορούσε να προβεί σε μια αντίστοιχη έρευνα κριτικής ανάλυσης λόγου είναι πολλοί και ο καθένας παρουσιάζει για τους δικούς του λόγους ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Για την τουρκική πραγματικότητα, ενδιαφέρον θα παρουσίαζε η διεξαγωγή μιας παρόμοιας ανάλυσης για τη μεταβολή της ρητορείας του κυβερνώντος κόμματος σε διαφορετικές χρονικές περιόδους. Φυσικά για την καθολική αποτύπωση της ιδεολογικής του μεταβολής θα απαιτείτο ένα αρκετά εκτενές σώμα κειμένων ώστε να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα. Φυσικά το συγκεκριμένο μοντέλο ανάλυσης λόγου θα μπορούσε να εφαρμοστεί και στην ελληνική πολιτική πραγματικότητα τόσο με την ανάλυση πολιτικών ομιλιών προηγούμενων πολιτικών προσώπων και πολιτικών παρατάξεων όσο και με τη διερεύνηση μεταβολών στη ρητορεία πολιτικών πριν και μετά από ένα σημαντικό γεγονός. Οι εφαρμογές της θεωρίας CDA δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να περιοριστούν μόνο στη πολιτική γλώσσα, καθώς το πεδίο εφαρμογής του είναι εκτενές και πολυεπίπεδο, όπως αναφέραμε στο Κεφάλαιο 2.

⁸⁰ http://www.mhp.org.tr/usr_img/mhp2007/kitaplar/MHP_2011_SecimBeyannamesi_Ozet.pdf (Τελευταία Πρόσβαση: 8 Ιουλίου 2019).

5.3. Επίλογος

Η Τουρκία αποτελεί για τον κάθε ένα που έχει μεγαλώσει στη Δύση αναλυτή μια πρόκληση. Η πρόκληση δεν έχει να κάνει τόσο με την κατανόηση του τρόπου οργάνωσης της τουρκικής κοινωνίας, αλλά με τη δυσκολία του αναλυτή να εγκαταλείψει το δυτικό τρόπο θεώρησης των πραγμάτων ώστε να δει τα πράγματα με τη ματιά του Τούρκου. Η Τουρκία είναι μια χώρα που φιλοξενεί ανθρώπους διαφορετικών εθνοτήτων και θρησκειών, αλλά φαίνεται ότι μεγάλο μέρος τους έχουν ένα κοινό. Νιώθουν περήφανοι για το έθνος τους και την ενότητά τους αυτή προσπαθούν να την προβάλλουν ως εικόνα προς τον υπόλοιπο κόσμο. Με αυτήν την εργασία μας προσπαθήσαμε να προσεγγίσουμε μια σημαντική πτυχή της τουρκικής κοινωνίας, την πολιτική, και να δούμε πώς αυτή αντανάκλα την ιδεολογία αυτών που την ασκούν. Φυσικά, η προσέγγισή μας καλύπτει ένα μόνο μικρό κομμάτι αυτού που λέγεται τουρκική πολιτική. Ελπίζουμε ότι ο αναγνώστης θα λάβει πολύτιμες πληροφορίες για το υπό εξέταση ζήτημα και θα του δώσει ώθηση να ανακαλύψει τη... “μυστηριώδη” ανατολίτικη χώρα που ακούει στο όνομα Τουρκία.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αμπατζής, Α. (2008). *Ποια Τουρκία*; Αθήνα: Πολύτροπον.

Γιαννουλάτος, Α. (2016, φωτοτυπική ανατύπωση). *Ισλάμ: Θρησκευολογική επισκόπηση*. Αθήνα: Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη.

Ξενόγλωσση

Aslani, M. & Salmani, B. (2015). Ideology and Translation: A Critical Discourse Analysis Approach towards the Representation of Political News in Translation. *International Journal of Applied Linguistics & English Literature*, 4(3), 80-88. Retrieved from: <http://www.journals.aiac.org.au/>.

Cameron, D. (2001). *Working with spoken discourse*. Thousand Oaks: Sage.

Chilton, P. (2004). *Analysing Political Discourse: Theory and Practice*. London & New York: Routledge.

Chouliaraki, L. & Fairclough, N. (1999). *Discourse in Late Modernity: Rethinking Critical Discourse Analysis*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. London & New York: Longman.

Fairclough, N. (1992). Intertextuality in critical discourse analysis. *Linguistics and Education*, 4(3-4), 269-293.

Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. London & New York: Longman.

Fairclough, N. (2001). The discourse of New Labour: critical discourse analysis. In M. Wetherell (Ed.), *Discourse as data: a guide for analysis* (pp. 229-266). London: Sage and the Open University.

Fairclough, N. (2006). *Language and Globalization*. London: Routledge.

Farrelly, M. (2015). *Discourse and Democracy: Critical analysis of the language of government*. New York & London: Routledge.

Fiske, J. (1994). *Media Matters: Everyday culture and political change*. Minneapolis, Minn: University of Minnesota Press.

Habermas, J. (1971). *Knowledge and human interests*. Boston: Beacon Press.

Kristeva, J. (1986). Word, dialogue and novel. In T. Moi (Ed.), *The Kristeva reader*. Oxford, England: Basil Blackwell.

- Lande, I. (2010). *The Role of Critical Discourse Analysis in the Translation of Political Texts* (Master's Thesis). Retrieved from: <https://pure.au.dk/portal/files/>
- Pocock, J. G. A. (1973). Verbalizing a Political Act: Toward a Politics of Speech. *Political Theory*, 1(1), 27–45. <https://doi.org/10.1177/009059177300100103>
- Rogers, R. (Ed.). (2004). *An introduction to critical discourse analysis in education*. Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Sheyholislami, J. (2001). *Critical discourse analysis*. Unpublished manuscript. Retrieved from: <https://pdfs.semanticscholar.org/4557/20bc051afaac82b591f8faac65b62f35c59d.pdf>
- Van Dijk, T. A. (1988). *News as Discourse*. Hillsdale, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Van Dijk, T. A. (1993). Principles of Critical Discourse Analysis. *Discourse & Society*, 4(2), 249-283. Retrieved from: <http://www.jstor.org/stable/42888777>.
- Wang, W. (2006). *Newspaper commentaries on terrorism in China and Australia: A contrastive genre study*. (Doctoral dissertation, The University of Sydney).
- Wang, W. (2007). *Genre across Languages and Cultures: Newspaper commentaries in China and Australia: a contrastive genre study*. Saarbruecken, Germany: VDM Verlag Dr Muller.
- Wodak, R. (Ed.). (1989). *Language, Power and Ideology: Studies in Political Discourse*. Amsterdam: John Benjamins.